

insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 363 - Ekim 2020

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortam için hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat
Dergisi

Sayı: 362

Eylül 2020

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı
İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın
Yönetmeni
Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzeltili
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İnsancıl
hakemli bir dergidir.

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ *insancıl*

ISSN 1300-4158 • YIL: 30 • Ekim 2020 • 15 TL (KDV DAHİL)

Takiyettin Mengüşoğlu

SAYI **363**

YILDIZ GÜNCE'Sİ'nde

- Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 52
- Herakleitos Kimdi Nasıl Bir Filozoftu
- Sinemanın Büyüsü (ve Büyücülleri)
- Biraz Kadın Biraz Erkek Ama En Çok Sadakat
- Özsözler Günlüğü (10)
- Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov
- Antalya'nın Dergileri
- Orhan Kemal
- Peluşko'ya Sesleniş
- Hep Yolda
- Karşı gerçekçi yapıtlar okurun bilincini bozar
- Ne varlığa sevinirim ne yokluğa yerinirim bu noktadayım şimdi
- Meydanı goygoyculara bırakmayacağım. Bu tinsel güç var içimde
- Ben İnsancıl'a aşığım
- Kültür yozluğunun nedeni

Prof. Dr. Takiyettin MENGÜŞOĞLU (1908 - 1984)

Birinci kuşak felsefecilerimiz arasında yer alan *Takiyettin Mengüşoğlu* Cumhuriyet Türkiye'sinde felsefenin kurucu isimlerindendir. Malatya'nın Hekimhan ilçesinde 1908 yılında doğar. 1928 yılında Sivas Lisesini bitirir. Aynı yıl Avrupa'da eğitim görecekları belirleyecek sınavda başarılı olur. 1929 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca Almanya'ya gönderilir. Thüringen kentinde yer alan Schulphorta *gymnasiumuna*¹ kaydolar. O sıralar lisenin müdürü olan filolog Prof. *Walter Kranz*, daha sonra Nazi Almanyası'ndan kaçarak İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünün öğretim üyelerinden biri olur. Schulphorta'da aldığı Almanca eğitimi sonrasında Göttingen Üniversitesine yazılır. Burada *Moritz Geiger*'in yol göstericiliğinde 2 dönem geçirerek fizik, kimya, biyoloji ve felsefe derslerini izler. 2 dönem sonunda *Geiger*, *Mengüşoğlu*'nu 1931 yılında Berlin'e *Nicolai Hartmann*'ın yanına gönderir. 14 dönem boyunca aralıksız olarak *Hartmann*'ın seminer derslerini izler. İzlediği dersler: etik, bilgi teorisi, real varlığın tabakaları, ontoloji, ontolojinin temellendirilmesi, Alman idealizmi, *Hegel*, *Aristoteles*, *Platon*, doğal varlık alanının felsefesi, Geist varlığı alanının felsefesi. 1937 yılında “Husserl ve Scheler'de Bilinebilirliğin Sınırları” adlı tez çalışmasıyla *Hartmann*'ın yanında doktorasını tamamlar. Felsefe doktorası için zorunlu olan Latince ve Grekçeyi öğrenir. Lisansta yan dal olarak fizik ve kimya okur. 1937 yılında Türkiye'ye döner ve Edebiyat Fakültesinde “Umumi Felsefe ve Mantık” asistanı olur. 1942 yılında “*Nicolai Hartmann*'ın 20. Asır Felsefesi'ndeki Yeri” adlı çalışmasıyla doçent unvanı kazanır. 1953 yılında profesör olarak Sistematik Felsefe Kürsüsü'nün başına geçer. 1959 yılında İÜ Edebiyat Fakültesi Dekanı seçilir. 1961-62 yıllarında Tübingen Üniversitesinde misafir profesör olarak çalışır. 1978 yılında, 70 yaşında emekli olur. 1984 yılında İstanbul'da hayata gözlerini yumar. *Mengüşoğlu* yapıtlarına başlıca sorun olarak insanın kendisini yerleştirerek insan felsefesine odaklanır. İnsan felsefesi ya da felsefi antropoloji bağımsız bir varlık alanı olarak insanı konu ederek bütünlüklü olarak insan yapıp etmelerine yönelir. Bunun yanı sıra *Mengüşoğlu* 20. yüzyılın yeni düşünce akımları *Hartmanncı* ontoloji ve *Husserlci* fenomenolojinin Türkçe felsefe birikimine katılması için yoğun uğraş verir. *Takiyettin Mengüşoğlu*'nun başlıca yapıtları şunlardır: *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi* (1949), *Felsefeye Giriş* (1958), *Değişmez Değerler*, *Değişen Davranışlar* (1965), *Felsefi Antropoloji* (1971), *Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann* (1976), *İnsan ve Hayvan, Dünya ve Çevre* (1979).

1-Gymnasialar Alman eğitim sisteminde en yetkin lise türüdür.

Mehmet RAYMAN	Kızgın Maşa (Şiir)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Deddiği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 52	2
Baran DOĞU	Özveri (Şiir)	6
Mustafa GÜNAY	Herakleitos Kimdi Nasıl Bir Filozoftu?	7
Şiyar AYAZ	Lilya (Şiir)	10
Temel DEMİNER	Sinema Büyüsü (ve büyücüleri) (1)	11
Rıdvan YILDIZ	Bir Portakal Mezarı (Şiir)	16
Ümmühan IŞIKLAR	Biraz Kadın Biraz Erkek Ama En Çok Sadakat	17
Berrin TAŞ	Hep Yolda	20
Canan PİRİ	Kadın (Şiir)	24
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (10) Temmuz 2020	26
Bedriye KORKANKORKMAZ	Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov	29
Nurbanu KABLAN	Türkçem (Şiir)	36
Abdullah ŞANAL	Antalya'nın Dergileri	37
Cemal KARSAVAN	Süslerim Ay Işığını Yıldızlarda (Şiir)	40
Tahir ŞİLKAN	Orhan Kemal - Şairime Mektuplar (9)	41
Berrin TAŞ	Peluşko'ya Sesleniş - Şairime Mektuplar (10)	43
Tayfun SARAÇ	Son Martı (Şiir)	47
A. Didem USLU	2018-2019 Tiyatro Sezonundan Süren Seçme Oyunlar (6)	48
Mehtap EMRE	Kurşûnî (Şiir)	52
	İnsancıl'a Mektup	53
Özden DEĞİRMENCİ	Hayri'nin Pabuçları (Öykü)	55
Cengiz GÜNDOĞDU	Kader (Öykü)	56
Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	58

Kızgın Maşa

yolları kaldırın aradan
herkes kendine benzetiyor
bütün geçtiği yerleri
sevinç duraklarında beklemek
benim için sevişmenin en güzeli

el ele geldiğimize göre
sizden başka bir ikilime giremem
yağmurla toprağın birleşmesinden uyanır
birbirine kaynamış dalların arzuları
ela gözleriniz benim için bir çiğdem

bir yandan aklanır
bir yandan soğur ocakta bekleyen kül
yanan yanmıştır artık geçmişine
benim tek dileğim
dokunmayın kızgın demire

biriniz bulut yatkını gökyüzü
biriniz toprağını kara sabanla süren köylü
hiç yaralanmasın gelinciğin karası
hoşratlık yok bizim aldığımız evleğin içinde
bizi yan yana getiren demir kanatlı maşa

Mehmet RAYMAN

Felsefenin Gör Dediği:

Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 52

Betül ÇOTUKSÖKEN*

İnsanı genellikle tanımanın yolu mantıkça iki seçenekle sınırlıdır: Birinci seçenek insanı kendisiyle ilişkisinde, ilgisinde anlamayı amaç edinir ve bu seçenek içerik olarak sonsuzdur bir bakıma. İkinci seçenek ise, insanı kendisi olmayanla anlamaya ilişkindir; içerik olarak burada da bir sonsuzluk söz konusudur. Yine bu çerçevede yapılanların mantıkça ortak yönü, antropontolojinin temel edimlerinden birini imleyen “karşılaştırma”dır. Burada insan-insan olmayanla karşılaştırılmaktadır. Temelde her varolan, canlı olarak yine her varolan başkalarıyla karşılaşır; ancak karşılaşmasını mercek altına alan, bu karşılaşmayı yalnızca yaşamakla yetinmeyen, bu biricik, tekil karşılaşma ya da karşılaşmalar üzerinde düşünen ve hatta yazan tek canlı insandır. Böylece insan bilincini, belleğini yazıya döker; bu dökme eylemi gittikçe ayrıntılı, simgesel bir yapılanmaya bürünür. Hatta yazma, en sert aracı ortamlardan, en ince, günümüzün sanal ortamlarında olduğu gibi, en kırılgan ortamlara kadar büyük bir çeşitlilik gösterir. Bilincin, belleğin taşla yazılmasıyla; kırılgan, ince, sanal ortamlara yazılması arasındaki fark tam da burada ortaya çıkar. Yazarken bile beden gücünü, özellikle kol gücünü kullanan insan, artık günümüzde, sanal ortamda zihin gücünü yükselten araçlarla bilincini, belleğini ortaya koyuyor; kol gücü daha da

sınırlanıyor, dokunma elbette var ama, hiçbir şey eskisi gibi değil; beden, her zaman olduğu gibi, zihnin, üstelik gittikçe artan güdümündedir iddiasında bulunabiliriz burada.

Ana sorumuzu daha açık-seçik bir biçimde soralım: Diğer canlılarla karşılaştırıldığında, insanın en ayırtedici niteliği ya da özelliği nedir? Bu ayırtedici nitelik ne “duyumlama”dır, ne “algılama”dır, ne “düşünme”dir, hatta ne de okumadır: Çünkü tüm canlılar etki-tepki ilişkisinde ve şimdiki zamanın sınırlandırıcı özelliğiyle, okuma edimini şöyle ya da böyle gerçekleştirirler. Ancak okumalarıyla ilgili olarak bildirimde bulunamazlar, okuduklarını yazamazlar, yazı yoluyla, simge, şifre, kod vb. yoluyla başkalarına aktaramazlar; başkaları için bilinir kılamazlar. Öyleyse insanı diğerlerinden, ötekilerden ayıran yalnızca yazmadır; bilincini, belleğini başka alanlara taşımaz; simgelerle, şifrelerle, kodlarla iş görmedir.

Nermi Uygur’un antropontolojik okumanın eşliğinde verimlendirdiğimiz söylemi aslında tümüyle, okuma-yazma ekseninde yer alır. *Nermi Uygur* insanı insanca “okuma”da ve tam anlamıyla insanca “yazma”da özetler. Yaşantılarıyla, yaşantılara dayalı özgül, özgün bilgi birikimiyle ayrıntılarına indiği insan-dünya-bilgi ilişkisini ya da dış-dünya-düşünme-dil ilişkisini sürekli olarak gözden geçirir. O bir okur olarak başkala-

rının okumalarıyla, başkalarının dünyayı görme biçimiyle varolduğu kadar, kendisine de bu bağlamda şans verir. Özellikle, *Tadı Damağımda. Bir Okur Yazarın Kitap Okuma Serüvenleri* altbaşlığını taşıyan yapıtta tam da bu yolu izler. *Tadı Damağımda* ilk kez 1995'te yayımlanır. Kitap, aynı yıl kaleme aldığım bir yazıda da dile getirdiğim gibi, insanın insana insanca çağrısıdır.¹ *Nermi Uygur*'un antropontolojik söyleminde insanın dünyası artık “şeyler”in dünyası değildir; bu dünya “yaşantıların dünyası”dır. Yaşantıların imbiğinden geçen “şeyler”, “varolanlar” olarak bir bakıma asıl varoluşlarına kavuşurlar. Bu kavuşma da herkes, her özne, her okuyan ve her yazan tarafından “kendince” ortaya çıkar ve yazıda başkalarının gözlemine, değerlendirmesine açık kılınır. Bu açık kılmanın aracı ortamı da çoğun kitaptır; kitap adı verilen insan başıdır. *Tadı Damağımda* “kitabı”, “kitap” denen varolanı içi-dışıyla anlamayı, anlatmayı ödev edinir; o, artık bir kitap felsefesidir; insan-ontolojisinin vazgeçilmezidir; antropontolojik söylemin yaşantılarda billurlaşan

varoluşunun mekânıdır. Nermi Uygur'a göre kitap “çağrıdır, penceredir, insandır, aynadır, besindir, gömüdür, sağlık yoludur, ağaçtır, denizdir, evrendir,”²

İnsanı, özgün yaratısı kitapta anlamaya çabalayan *Nermi Uygur*'a göre, “*Kitap: kültür üreten bir varlık olan insanın, kültür kotarma sürecinde vettiği bir kültür ürünü. Böylece kitap: doğal oluşumunu kendi kültür oluşumları içinde sürdüren insanın bir katkısıdır. Kültür gelişmelerinin belli bir uzay-zaman*

kesitinde insanın vrettiği bir üründür. Kuşkusuz, insan, bazı yetiler, beceriler, itilimler, gereksinimlerle donatılmış olmasaydı; sözgelimi, konuşmayan, iletişim kurmayan bir yaratık olsaydı, bildiğimiz insan, insan olmayacaktı, dolayısıyla bildiğimiz, yaşadığımız kültür, kültür olmayacaktı. Böylece kitap: belirli-biricik-tarihsel süregelişlerin bir aşaması. Artık doğal yönüyle kültür yönünü birbirinden ayırmamız gereken insanın; doğasını kültüründe kendi götüren insanın; yazan, yazdığını kitap adı verilen bir üründen ortaya koyan insanın bir başarısıdır kitap. Birbirinden koparılmayan, birbirinden koparılınca varlığı çarpıtılan üçlü bir damgayla sarıp sarmalanmıştır kitap: doğa-insan-kültür damgasını taşıyor. Her zaman, her yerde, kitap denen her şey için geçerli bu üçüzlü damga.”³ İnsan-kültür bağına bu kez kitap üzerinden kuran; insanın toplumsal-tarihsel-kültürel oluşunu bu kez “kitap”ta billurlaştıran Nermi Uygur, aslında yapıtın bütününde insan felsefesinin temellerine yönelerek, insanı birtakım yetilerle donatılmış bir varlık olarak gördüğünü apaçık bir biçimde gözler önüne serer. İnsan ona göre, bazı yetilerle, becerilerle, gereksinimlerle donatılmıştır; insanın en temel becerileri konuşmada ve iletişim kurmada kendine yer bulur. Bu çerçevede insan başkasına, ötekine ulaşır; elinin değdiği her şeyi kültürleştirir; kültür insan eliyle binlerce yıldan beri özellikle kitapta akmaktadır, kitapta varolmaktadır.

Her varolanı, her şeyi, kendisini, kendisi olmayanı okuyan insan, her şeyden önce “doğanın kitabı”nı okumaya yönelmiştir; ancak bununla da hiçbir zaman yetinmemiş, kültürü oluşturarak, her şeyi kültürleştirerek, doğayı ve doğal olanı da kitaba sığdırmaya çalışmıştır. Artık öyle bir noktaya gelinmiştir ki, ortaya çıkan, insan-kitap özdeşliğinden başka bir şey değildir: “Sözcüklere sığdıramayız kitaba ilişkin nitelermeleri. Sanki söz-

konusu olan kitap değil de insanın kendisi. Etiyle canıyla, ayağı kafasıyla, işiyle gönlüyle tüm insan karşımızdaymış gibi. Kitaba ilişkin hangi değinmeye elatarsan at, içiyle dışıyla insanın, kültürün candamarına dokunmaktasın.”⁴

İnsanın bilincinde ve belleğinden süzülüp yaşantılanarak dil-söylem oluşunda akıp giden dünya, kitap, ama aslında insan aracılığıyla “kendisi” olmaktadır. İnsan ve kitap varlıkça bütünleşmektedir; “bir” olmaktadır. Yapıtın “Benzetişler” bölümünde yer alan “Kitap İnsandır” altbaşlığında dile gelenler Nermi Uygur’un antropontolojik bakışını belki de en iyi, en özgün biçimde yansıtan betimlemelerle, karşılaştırmalarla doludur: “İçine eğilmeye gerek yok, daha fizik yapısıyla insan gibi bir varlık kitap. Onun da sırtı var, o da gömlek giyer; onun da adı, ekadı var. Dış görünüşüyle belli boy ve bosta bir birey. Her kitap başka bir insan sanki. Kiminin albenisine dayanamazsın. Kimiyse donuk mu donuk. Bazısı sürmüş, sürüştürmüş, bazısı yalın. Çekicisine de rastlanır, iticisine de. Önce ilgini uyandıran, sonra yavan gelmeye başlar. Önce tatsız gelenin, bir de bakarsın ki, tiryakisi oluvermişsin.”⁵ Yazar antropontolojik yaklaşımında öylesine ileri gider ki, kitaba insan açısından bakış, kitabın tüm niteliklerinde kendini somut bir biçimde gösterir.

İnsanı ağırlıklı olarak okuma-yazma ediminde anlamaya çabalayan Nermi Uygur, Simone Weil’in “Okuma Kavramı Üzerine Bir Deneme” başlıklı yazısında dile getirdiklerini bize anımsatır: “İşte günlük yaşamımızın her anında görüşlerde okuduğumuz anlamlar, böylece, sanki dışarıdan gelircesine bizi ele geçirir. Bu yüzden, dış dünyanın gerçekliği konusunda sonu gelmez tartışmalara girebiliriz. Çünkü dünya dediğimiz, okuduğumuz anlamlardır –gerçek değildir. Ama sanki dıştan gelircesine bizi ele geçirir –bu yüzden gerçektir.”⁶ Bu belirlemeye ek olarak

Nermi Uygur bağlamında şunları diyebiliriz: “Nermi Uygur da dünyayı okur, görünüşle-ri okur, ama en çok da metinleri okur; onun yaşama dünyasının en etkin edimlerini oku-ma-yazma birlikteliği oluşturur. Tadı Dama-ğımda: Bir Okur-Yazarın Kitap Okuma Se-rüvenleri” Nermi Uygur’un kendi deyişiyle ‘özbükülüm’ünün⁸ en ilginç ürünlerinden bi-ridir. Kitabı, kitapla anlatmayı kendine ödev edinen yapıtta yaşantısallık olanca gücüyle kendini duyumsatır. Bir okur-yazar olarak ‘kendi beni’ne yönelen yazar, ‘başka’ya da okur-yazarlık aracılığıyla uzanır. Kitaplarda-ki anlamlar onu ele geçirir; şu satırlar kitabın özeti gibidir: ‘Geniş anlamıyla kitaplar: insa-nı, toplumu, doğa ve kültürü yansıtır yorum-lamakta. Çok yerde buna ‘felsefe’ dendiğine göre. Kitap felsefesi, felsefe üzerine bükü-len bir felsefe. İşte bu kitap da, sözcüğün bu hiç de böbürsüz anlamında, kendince bir ki-tap felsefesi. Felsefeymiş, değilmiş, adların önemi yok ama. Önemli olan: çepeçevre ki-tap gerçekliğini, bu gerçekliğe uygun düşen tüm yapıtları, bağlamları, değerleri ve yöne-limleriyle, içten yaşayıp düşünmek; bu ey-lemi, dileyenlerle, seve seve paylaşmak.”⁹

İnsanı her zaman tüm varoluşuyla, tüm nitelikleriyle karşılayan, insan ve insanlık durumları karşısında antropontolojik bir du-ruş geliştiren Nermi Uygur, söylemini oluş-tururken benzetmeli yaklaşımını hiç terk et-mez. Onun için artık her insan bir okyanus gibidir; dünya okur-okyanuslarla- yazar ya da hem okur hem yazar okyanusların kar-şılaşmasından oluşur. Öyleyse artık şöyle diyebiliriz: “Nermi Uygur yazar-okyanus ola-rak biz okurlarına, kendi deyişiyle okyanus-lara, onlarca ırmak ya da dere; okur okya-nus olarak da binlerce ırmak, dere bıraktı. Ona göre bu dereler onun deyişiyle bizler için aynı zamanda ‘çağrıdır’, ‘penceredir’, ‘insandır’, ‘aynadır’, ‘arkadaştır’, ‘besindir’, ‘gömüldür’, ‘sağlık yoludur’, ‘ağaçtır’, ‘deniz-

dir’, ‘evrendir’. Dünyaya kitapla, okuma-yaz-ma edimiyle ulaşan Nermi Uygur yazdığı, okuduğu, varolduğu kitaplarıyla, bizi de var kılıyor.”¹⁰

* Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniver-sitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü.

Dipnotlar

- 1- Betül Çotuksöken, “İnsanın, İnsana, İnsanca Çağrısı: Kitap”, *Kitap-lık+Liber*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995, ss. 64-65.
- 2- Nermi Uygur; *Tadı Damağımda, Bütün Eserle-ri II*, 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 1135-1150.
- 3- Nermi Uygur, Agy., ss. 1206-1207.
- 4- Nermi Uygur, Agy., s. 1209.
- 5- Nermi Uygur, Agy., s. 1139.
- 6- Simone Weil, “Okuma Kavramı Üzerine Bir Deneme”, Çeviren: Suğra Öncü, *Felsefe Tartış-maları 11. Kitap*, İstanbul: Kent Basımevi, 1992, s. 149.
- 7- Nermi Uygur, *Tadı Damağımda: Bir Okur-Ya-zarın Kitap Okuma Serüvenleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- 8- Bkz. Nermi Uygur, Agy., s. 2589.
- 9- Nermi Uygur, Agy., s. 1131; Betül Çotuksö-ken, “Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık Serüveninde ‘Çözümleyici Felsefe’den ‘Yaşama Felsefes’”ne Nermi Uygur”, Nermi Uygur, *Bütün Eserleri II*, 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss. 15-15.
- 10- Betül Çotuksöken, “Sunuş”, *Yaza-Yaşaya. Nermi Uygur’un Anısına*, Hazırlayanlar: Prof. Dr. Betül Çotuksöken-Yusuf Çotuksöken-Kaan Özkan, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 5.

özveri:

“nehire doğan ablamıza”

iyilik ve sevginin özü belirdi yüreklerde, ruhsal bir bağ gibi
ben sevgiyi kağıtlara dökmenin sanatındayım bugün
belki bu şiiri özetlerken birkaç kitap sayfasında şimdi
yaşlarımız günden güne büyümekte ve yılların akışında
bizler yaşamaktayız, bu ne güzel bir sevgi ve duyumsama
unutulmasın ki; “iyiler daima kazanır”...dua ile çok kutsal
anneler, babalar, çocuklar, fotoğraflardan tanıdığım tüm insanlar
özlem bir çocuk olup yürüsün upuzun caddelerde ve büyük okyanuslarda
şiir kitaplarının masumluğunda okunsun dünyanın tüm kitapları
bıkmaksızın ve sonsuz insanların beğenisi için umut ile yazdıklarım
ve çok alçakgönüllü bir dostluk ve arkadaşlık üzre yazdıklarım
hiç bitmeyen ilgilerde ve bitimsiz bir özveriyle bu şiir, bu an
tüm gerici düşünceler bir yana ilerici bir aydınlık çizgide ben varım
yaşadıkça yaşamın özünü, aşk'lar büyüttük yağmurlu kentlerde
bir kutsal kitap kutsiliğinde ve kalemimin olanca öfkesinde, gücünde
dağları yerinden oynatacak bir iman duygusuyla...inanç için...
ben küçük bir çocukken düşler kurardım, şimdi olgun bir insanım
biliyorum tüm günahları, ama tövbeler ederken tümünden yaratıcıya
mutluluk ve ben ve sen...sevgiler olsun dua ve yüreklere dair
binler sayfalarda şiirler biriktirmek tüm okuyan beyinlere
ve şimdilik hoşça kal ve tekrar görüşmek üzre ve dileğiyle...
elveda!...coşkular ve sevinç içinde!...elveda!..

Baran DOĞU

Herakleitos Kimdi Nasıl Bir Filozoftu?¹

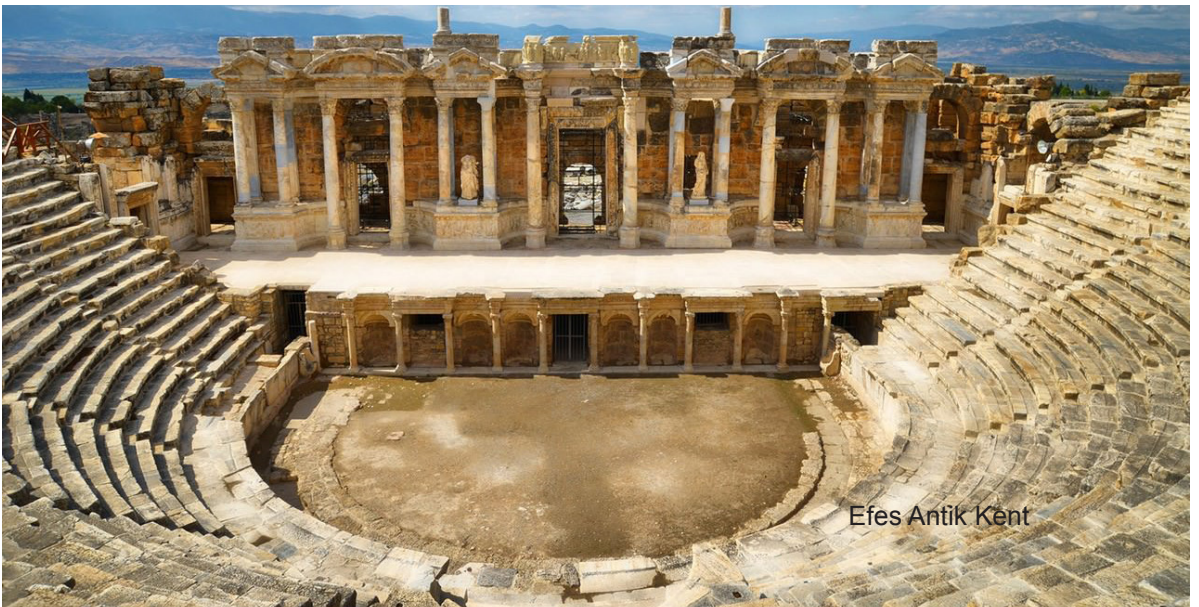
Mustafa GÜNAY

2500 yıl önce Anadolu'nun Batı Ege kıyı şehirleri başta olmak üzere, felsefi düşüncenin doğuşuna tanık oluruz. Felsefenin Anadolu topraklarında yeşermesi ve zaman içinde başka kültürlerin toprağında da gelişmesi söz konusudur. Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde doğmuş, yaşamış ve felsefe yapmış olan nice filozoflar vardır. Efesli *Herakleitos* da bu filozofların başında gelir.

Efes'te doğup yaşamış olan *Herakleitos*, Antik felsefenin en önemli filozoflarından biridir. Yaşadığı yıllar, M.Ö. 540-480 olarak çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Kendisinden önce gelen ve Batı felsefesinin de kurucuları olarak kabul edilen *Thales*, *Anek-*

simenes ve *Anaksimandros*'tan sonra İyonyalı filozofların dördüncüsüdür. Aristokrat bir ailenin çocuğu olan *Herakleitos*, siyasete ilgisiz olmamakla birlikte sıra kendine geldiğinde şehrin yönetici olmak istememiştir. Yaşadığı dönemde Efes, Perslerin işgali altında bulunmaktadır. Bağımsızlıkları için başkaldırma ve mücadele yolunu seçmeyen hemşerilerine yönelik eleştirileri, duygu ve düşünceleri kendisinden kalan çeşitli fragmanlarda yer almaktadır.

Herakleitos'un düşüncelerini günümüze kalan fragmanlarda bulabiliriz. Güç anlaşılır bir filozof olarak değerlendirilmiş ve kendisine "karanlık" lakabı, nitelemesi takılmıştır.

Daha çok özdeyişler biçiminde yazmıştır. Ancak onun düşüncelerinin karanlık ve anlaşılmaz olmadığını ileri süren felsefe tarihçileri de bulunmaktadır.

Nietzsche Herakleitos'a verdiği değeri şöyle açıklar: "Dünya her zaman doğruya muhtaçtır, o halde her zaman Herakleitos'a muhtaçtır."

Efesli *Herakleitos*, daha çok varlık sorunuyla ilgilidir. Bu dönemde felsefenin gözü doğaya, evrene, varlığın temelinin neye dayandığına yöneliktir. Elbette insan ve toplumsal yaşamla ilgili düşünceler de dile getirilmiştir. Ancak diğer İyonya filozofları gibi *Herakleitos*'un felsefesinde de varlığa yönelik sorular daha ön plandadır. Varlığın ana maddesinin, *arkhe*'sinin "ateş" olduğunu ileri süren *Herakleitos*'la birlikte "*diyalektik düşünce*" de ortaya çıkar. Onun şu sözleri, dü-

şüncede diyalektik anlayışın ifadesidir: "*Her şey değişir, yalnız değişme değişmez. Evrendeki akışı varlıklar arasındaki karşıtlıklar meydana getirir.*"

Düşünce tarihinde günümüze kadar etkiler yaratan ve önemini bugün de sürdüren diyalektik düşünce, ilk kez Efesli *Herakleitos* tarafından dile getirilmiştir. Felsefeci ve düşünce tarihçisi *Arslan Kaynardağ*'a göre, "*Böylece diyalektik felsefe de ilk kez Anadolu'da görülmüş oluyordu.*" (Kaynardağ 2005)

Herakleitos'un felsefesinde *logos* (evrensel akıl-yasa), oluş, değişme gibi kavramlar onun düşüncesinin karakterini ortaya koyar. "*Aynı nehirde iki kez yıkanılmaz, çünkü ne nehir aynı nehirdir, ne siz aynı kişisinizdir.*" diyen *Herakleitos* evreni, sürekli bir oluş süreci olarak görür. Oluşun ve değişimin dışında kalan hiçbir şey yoktur.

“Kalıcı şeyler varmış sanısına kapılmamız, değişmenin kuralsız değil de, belli bir düzene, belli bir ölçü ve yasaya göre olması yüzündendir. Bu ölçüye, bu yasaya Herakleitos Logos diyor. Evrende egemen olan yasadır, düzen ve akıldır (Logos). (...) Evrenin bu yasasını, Logos’u bilmek, tanımak aklın ödevidir.” (Gökberk 1980: 26)

Herakleitos şöyle der: “Kendimi aradım/ araştırdım.” Onun bu sözü, felsefenin anlamı ve işlevini de ortaya koyar. Walter Kranz, Herakleitos’un kendi ruhunun derinliklerine daldığını, kendi kendisini araştırdığını ve böylece bütün insanlarda düşünmenin ortaklaşa olduğuna ilişkin bir kavrayışa ulaştığını söyler. (Kranz 1984: 59-60) Filozof, insanları logosun, aklın sesine kulak vermeye çağırmıştır. Çünkü doğruya ancak akılla ulaşılabilir.

Afşar Timuçin de Efesli filozofun özgünlüğünü ve felsefeye getirdiği yeniliği şöyle açıklar: “Herakleitos’la düşünce tarihi parçalı bakıştan iyice uzaklaşır ve tam anlamında bütünsel bakışa ulaşır.” (Timuçin 2010: 191)

Kranz’ın da vurguladığı gibi, Herakleitos’un sonrakiler üzerine pek büyük etkisi olmuştur. Stoa felsefesinde onun öğretisi bütün önemiyle kendini gösterir. Goethe gibi edebiyatçılarda, Hölderlin, Hegel ve Marx gibi birçok filozofun öğretilerinde onun derin bir etkisi bulunduğu saptanabilir. Hegel’in şu açıklaması Efesli filozofun önemini dile getiren bir itiraftır: “Herakleitos’un hiçbir cümlesi yoktur ki mantığıma almış olmayayım.” Kranz’a göre, Bergson da Ephesos’luya önemli düşünceler ve simgeler borçludur. (Kranz 1984: 60)

Elbette daha pekçok yorum ve değerlendirme verilebilir. Ama bu sınırlı örnekler bile Herakleitos’un kendisinden sonraki düşünce tarihine yön veren bir filozof olarak büyüklüğünün göstergesidir. Onun düşünceleri ve filozof kişiliği yalnızca felsefeyi değil sanatı, edebiyatı ve şiiri de etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Kendisiyle ilgili, düşünce-

lerinden izler ve esintiler taşıyan şiirler Efesli filozofun düşüncesinin ne kadar verimli bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır. “Karanlık” denilen Herakleitos’un düşünce ışığı bugün de, uyuyanları uyandırmaya ve bilinçleri aydınlatmaya devam etmektedir.

Düşünceleriyle insanlık kültürüne değerli katkılarda bulunmuş ve silinmeyen izler bırakmış Herakleitos gibi filozofların yeniden hatırlanması, düşüncelerinin çeşitli yönleriyle tartışılması büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde felsefi düşünce geleneğinin güçlenmesi açısından da geçmişe bakmanın ve geçmişten gelen düşünce mirasını yeniden yorumlamanın gerekliliği açıktır. Bunu yapabilirsek hem felsefeyi yaşamla ve bu ülkenin insanlarıyla buluşturabilir hem de kültür tarihimizde felsefenin serüvenini ortaya koya biliriz.

Anadolu’nun düşünce mirasını anlamak ve yorumlamak, aynı zamanda bu topraklarda doğmuş ve yaşamış düşünce ve bilim insanlarına olan gönül ve kültür borcumuzu da ödemek anlamına gelmez mi?

Dipnot

1- Selçuk Efes Kent Belleği Yayınları tarafından yayımlanacak olan *Efesli Herakleitos-Felsefe Günleri 1* adlı kitapta yer alan yazının gözden geçirilmiş halidir.

Kaynakça:

Arslan Kaynardağ, “Anadolu’nun Eski Çağ Felsefesindeki Yeri”, Aratos dergisi, sayı: 12, Kasım-Aralık 2005.

Afşar Timuçin, *Düşünce Tarihi 1-Gerçekçi Düşüncenin Kaynakları*, Bulut yy, 2010.

Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitabevi, 1980.

Walter Kranz, *Antik Felsefe-Metinler ve Açıklamalar*, Çev. Suad Y. Baydur, Sosyal Yayınlar, 1984.

Lilya

Kadim bir yalnızlığın
gölgesine sığınırken kalbim
sağım solum insan merakı

en zor zamandı gelişin, Lilya
kasımdı aylardan
mutluluktan / sonsuzlukta
oralarda bir yerde

sokakların bıkkınlığıdır
adımlarıma bulaşan, Lilya
sevinmeliyiz sanırım
neyse ki hiçbir şey yolunda değil
sen yolundasın
bize ne dünyadan

Lilya, ey keşkelerde
boğulan kalbimin sesi

duvara astığım gözlerim
beklemez artık seni

kıştı mevsim
söndü güneş, gölgem öldü
gönlümü esir alan
sağım solumu sobeleyen
insan merakıydı

Şiyar AYAZ

Sinema Büyüsü (ve Büyücüleri)

Temel DEMİRER

*“Herkesin kendi işi vardır
ve onunla parlar.”¹*

V. İ. Lenin’in’in, “Sinema tüm sanatların içinde bizim için en önemli olanıdır”; Luis Buñuel’in, “Sinema, duygular, düşler ve içgüdü dünyalarını anlatmak için en iyi araçtır,” notunu düştüğü hâl ya da Kıvanç Sezer’in ifadesiyle, “Sinema, bir büyü” ise; elbette onun büyücüleri de olmalıdır; vardır da...

Olmayı gereken açısından Yılmaz Güney sinemasında somutlanan büyü ve büyücüdeki, süreklilik içinde kopuş pratiğiyle “olabilmeye çalışmak”; hâlâ ve her zaman tüm zamanların en güzel ve en devrimci şarkısıdır!

Ancak! Bugünlerde de işlerin biraz değiştiğini görmezden gelemeyiz; gelmemeliyiz de!

Yönetmen Ahmet Haluk Ünal’ın, “Orta sınıfı kuşatan sinizm sinemayı da kuşatmış durumda”² ya da yönetmen Onur Ünlü’nün, “Sinema orta sınıfa göbeğinden bağlı bir sanat. Onun doğrularıyla hareket ediyor. Sinema orta sınıf için biçilmiş bir kaftan. Orta sınıf her şeyde çuvalladığı gibi bunda da çuvallıyor.” “Büyük denilen filmler kof!”³ değerlendirmelerini dillendirdikleri tabloda “orta sınıf” burjuva ahlâkı, değerleri ve estetiğine ilişkin Theodor Adorno, “Burjuvazi hoşgörülüdür oysa; insanları oldukları gibi sever. Çünkü onların olabileceklerinden nefret et-

mektedir,” derken -sanki yıllar öncesinden-bizleri uyarmıştı...

Hikâye kadim olsa da, kısaca şöyle toparlanabilir...

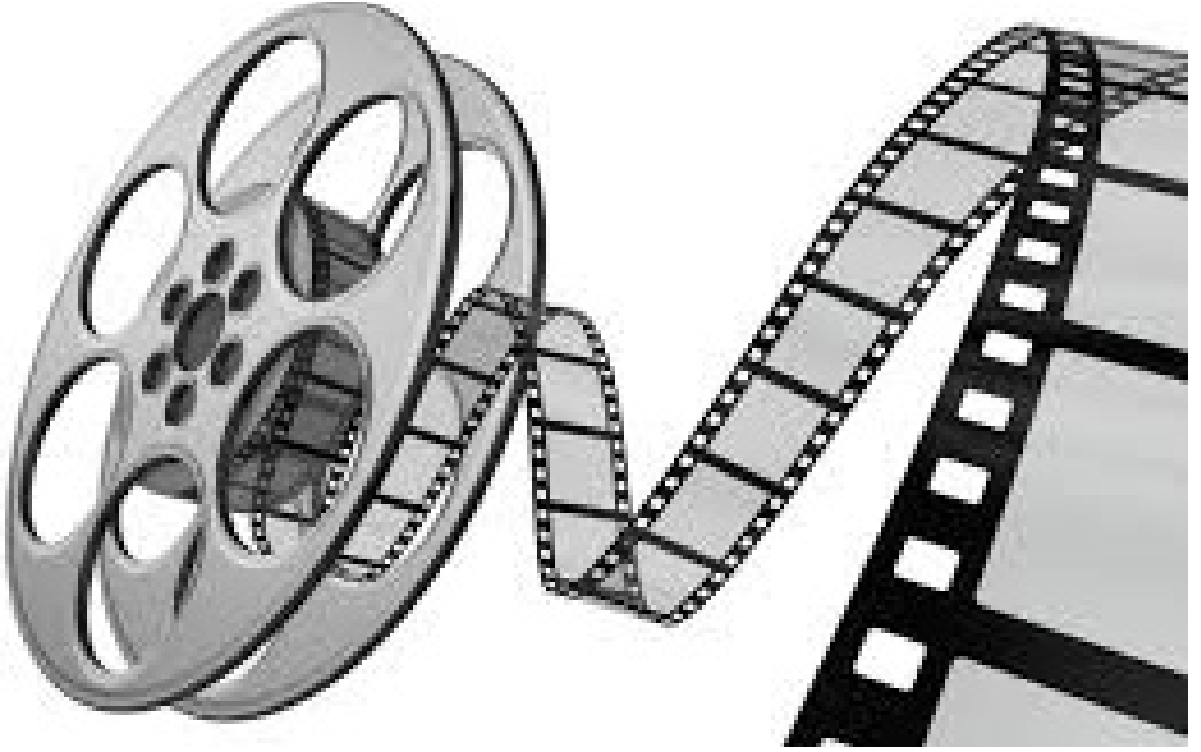
1894’de Lumiere Kardeşler tarafından hem kaydedici hem de projeksiyon gösterimi yapabilen sinematograf adını verdikleri bir alet üretilirken; evveliyatı fikir olarak İspanya’daki Altamira Mağarası resimlerine kadar uzanır.

İlk film gösterimleri Fransa’da Garden Cafe’de yine yapıldı: ‘Trenin Gara Girişi’, ‘Bahçevanın Kendini Sulayışı’ gibi film parçacıkları ilk ürünlerdi. İlk konulu filmi 1902’de Georges Melis çekti (Jules Verne’in ‘Aya Seyahat’i.)

W. Griffith’in ‘Bir Ulusun Doğuşu’ ilk önemli uzun metraj filmken; konusu, kurgusu, ölçekleriyle ilgi çekicidir. Sinema sanatının bu adımıdan sonra, Ekim Devrimi ile Sovyet Sineması’nın öncüleri Kuleşov, Z. Vertov, Eisenstein, Pudovkin ve Dovzenko gibi yönetmenler önemli yapıtlara imza attılar.

Önemi ve işlevi itibarıyla yerkürenin en büyük gerçeklerini açığa çıkardığı gibi, en büyük yalanlarını da yine sinema söylerken; o, sınıflar mücadelesinde önemli bir sanat dalı olmanın yanı sıra çok tehlikeli manipülasyon aracı oldu.

Mesela artısı, eksisiyle Yeşilçam Sineması gibi...

“Yeşilçam’ı göz ardı etmek Türk(ie) sinemasını yok saymaktır”⁴ uyarısını bir an dahi “es” geçmeden; Onun, elbette ağırlıklı olarak ticari, popüler ve popülist bir sinema olması yanında farklılıkları da içerdiği görülmelidir. Çünkü orada “Yeşilçam Anlayışı”nın dışında film üretenler, tartışıp çıkış yolu arayan sinema aydınları da vardır. Tıpkı sonradan satır aralarında keşfedilen ve övgüyle söz edilme-ye başlanan *Metin Erksan*, *Lütfi Akad*, *Halit Refiğ* gibi yönetmenler ve filmleri gibi...

Kaldı ki büyük önemi yanında Türk(ie) Sineması, Yeşilçam’ın da ötesindedir.

Sinemanın cumhuriyet sonrası yolculuğunda *Nijat Özön*, Türk sinemasını “İlk Dönem (1914-1923), Tiyatrocular Dönemi (1923-1939), Geçiş Dönemi (1939-1950), Sinemacılar Dönemi (1950-1970), Genç/ Yeni Sinema Dönemi (1970-1987)” olarak tanımlar.

Tarihlerdeki küçük oynamalar dışında genel kabul görmüş bir tanımlamadır bu. Farklı dönemlendirmeler de olmasına karşın genellikle araştırmacılar *Nijat Özön*’ün tanımını kabullenir.

Kaldı ki bu periodizasyon da kendi içinde bölümlenebilir. Örneğin *Bülent Görücü*’nün “*Yeni Film*” dergisinde önerdiği “1950-1960: Ticari Yeşilçam sinemasının başlangıç ve gelişim yılları”, “1960-1970 Yeşilçam sinemasının doruk yılları/ Yeşilçam-dışı sinema arayışları” biçiminde tanımlanabilir sinemamızın bu dönemi. ‘70’leri, ‘80’leri ve ‘90 sonrası dönemi yeniden yorumlamak/ tanımlamak gerekmektedir.

Ancak popüler filmleri es geçmeyip, “Çok tutan filmlerin arkasında yatan sebepleri önemsemeliyiz” notunu düşen *Atilla Dorsey*’in, şu notlarını da dikkate alarak:

“Türkiye sinemasında ilk yıllar araştırma yıllarıdır. 30’larda ilginç filmler görülür ama bunların hepsi *Muhsin Ertuğrul*’un filmleridir. 40’larda tiyatrodan gelen yönetmenlerin yaptığı filmler var ki ağır bir tiyatro estetiği altında boğulmuşlar. Bana göre gerçek sinema 50’lerden itibaren başlar. 50’lerden sonra hem üretim artar hem filmlerde çeşitlilik başlar.

60 darbesinin getirdiği göreceli özgürlük dalgasıyla birlikte her türlü sol fikir dillendirilmeye başlanır. Bir sürü usta yönetmen art arda gelir. 70'ler parlak başlar ama sonra bunalım dönemi ve ünlü seks filmleri kuşağına hapsolur.

80'lerde artık Yeşilçam bitmiştir. 12 Eylül sonrası her şey yasaktır. Toplumla ilgili filmler yapılamaz bu yüzden birey incelemesi içeren, kadın sorununa eğilen çok güzel filmler yapılır. 90'lar yeniden bunalım yıllarıdır. Ardından 2000'ler yine çıkışa geçer. En sevdiğim 10 yılın 60'lar ve 2000'ler olduğunu söyleyebilirim. 2000'lerde hem eski usta isimler çalışmaya devam ediyor hem yepyeni bir sinema anlayışı geliyor.”⁵

“Türkiye sineması 90'ların başında çöküyor. 95-96'dan itibaren hareketlenmeye başlayıp bütün haşmetiyle 2000'lerde karşımıza çıkıyor. 2000'leri önemsememek mümkün değil. Bir sürü yeni sinemacı geliyor. Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, Reha Erdem, Yeşim Ustaoglu gibi yaratıcı yönetmenler kuşağını inkâr etmek mümkün değil. Eskiler de bir şeyler yapıyor. Ayrıca Yavuz Turgul gibi popüler bir sinemacı ve onun takipçisi Çağan Irmak. Sonra komedyenler çağı başlıyor.”⁶

Bunların yanında Kültür ve Turizm Bakanlığına 2013-2019 kesitinde 10 bin 214 proje destek için başvurulduğu tabloda Bakanlık yalnızca bin 393 projeye destek verip, 8 bin 821 tanesine destek vermezken; “Yeni Sinema Yönetmeliği”yle birlikte destekler daha da geriledi. Yapımcı Serkan Çakar’ın, “Yeni Sinema Yönetmeliği” uygulamalarıyla sinema endüstrisine finansman girişinin engellendiği ve bağımsız filmlerin önüne taş konduğunu ifade ettiği⁷ AKP’li kesitteki baskı, çürüme ve çözülme de ayrıca ele alınmalıdır.

“İyi de bunlar böyleyken, ne yapılmalı” mı?

İlk elden büyü ile büyücülere ilişkin deneyim, yaşanmışlıklar ile gelenekler anımsanmalı...

Mesela “Fotoğraf gerçektir, sinema ise saniyede yirmi dört kere gerçektir”...

“Kitaplar sabah vakti yazdıklarımız, filmler de akşam vakti hayal ettiklerimizdir”...

“Resim hareketsizdir, sinema ise ilginçtir, çünkü yaşamı ve yaşamın olumlu yanını yakalar”...

“Sinema ne sanattır, ne de hayatın kendisi; ikisinin arasında bir şeydir”...

“Bir kamera al, bir deneme yap ve bunu birine göster,” uyarılarıyla ‘68’li Jean-Luc Godard...

O, her daim kapitalizme ve burjuva estetiğine kafa tutsa da, bu isyan ve reddiye 1960'lardan günümüze gelene kadar biçim değiştirip durmuştur...

Kolay mı? Onun için saniyede 24 adet karenin arka arkaya gelmesiyle oluşan bir hareket yanılsamasıdır sinema. Yani gerçeklik değil, “Saniyede 24 kere gerçeklik”tir. Teknik, mekanik, materyal bir şeydir...

Sinemanın rolü O ve Jean-Pierre Gorin’e göre, “Gerçekliğin yansımasını”, kopyalarını, taklitlerini üretmek değil, gerçeklik üzerine anlamlar üretmektir. Film yapmak da film izlemek gibi bir anlamlandırma pratiği olmalıdır.⁸ Böylelikle de sinemacı gerçeklik üzerine konuşabilir, kafa yorabilir ama asla onu yansıtamaz.

Devamlılık kurgusuyla yaratılan gerçekçi sinemayı (yani kendi suretini sunup bunun adını da “gerçeğin yansıması” koyan burjuva temsil sinemasını) kökünden reddeden Jean-Luc Godard’ın filmleri de direniş hareketleri üzerine fikirlerle doludur. Her filmi, sadece ve sadece bir anlam üretme, düşünme pratiğidir.

1967’deki bir söyleşisinde, “Fabrikalarda mı yok, sinemayı oraya götürmeli, üniversitelerde mi yok, oraya götürmeli. Genelev-

lerde mi yok, oraya da gitmeli. Sinema artık şimdiye kadar bulunduğu yerlerden ayrılıp olmadığı yerlere gitmeli,”⁹ vurgusuyla, “Sosyalizm için zemin hazırlayacak bir kültürel devrim başlatma” gerekliliğini savunan¹⁰ O birçok kalıbı yerle yeksan etmişti.

Tıpkı kendisini, “1954’te çektiğim ilk filmim, ‘La Pointe Courte/ Paralel Yaşamlar’dan sonra, Yeni Dalga’nın ‘büyükannes-i’ dendi bana. O dönem, Truffaut’lar, Godard’lar henüz film çekmemişlerdi. Filmim o kadar radikaldi ki... Sonuç olarak, bana ‘büyükanne’ dediler çünkü herkesten önce başladım. Zaten böyle dediklerinde otuz yaşımıydım. Şimdi ne olurum, Yeni Dalga’nın dinozoru mu? Kendime ‘Sinemada bir kadın olmak zor mu?’ diye sorduğumda, özellikle radikal bir sinema yapmak zor, diye cevap veriyorum,”¹¹ diye tanımlayan Fransız Yeni Dalga akımının temsilcilerinden Agnès Varda gibi...

Tıpkı sadece İtalyan sinemasına değil, dünya sinemasına damgasını vuran Federico Fellini gibi...

Kolay mı? O, hayatı ve düşlerini baştan inşa ettiği, hayalle gerçek arasındaki çizgiyi belirsizleştiren görkemli yapıtlarıyla farklı jenerasyonlardan pek çok usta yönetmene ilham kaynağı oldu. Filmlerindeki gerçeküstü, öforik ve stilize sahneler, İtalyan yönetmenin taşkın ve gürültülü sinemasının imzası hâline geldi.

İtalyan Yeni Gerçekçi gelenekten yetişen Fellini’nin ilk filmleri, toplumsal temaları merkezine alan akımın izlerini taşıırken; filmin umutlu hikâyesi ve şiirsel unsurları, katı ahlâkçılığı ve trajik anlatılarıyla öne çıkan İtalyan Yeni Gerçekçiliği’nin sınırlarını esneterek, kendine özgü renkli üslubunun habercisi oldu.

Ve 1941’de Parma’da dünyaya gelen Bernardo Bertolucci... Onun sinemadaki ilk işi ünlü yönetmen Pier Paolo Pasolini’nin ‘Accatone/ Dilenci’ filminde yönetmen asistanlı-

ğıydı. Ardından ‘Siska Vaftiz Anası’nı yazan Bernardo Bertolucci filmlerinde yapmaya çalıştığı şeyi, “Benim için film yapmak, anne babasının yatak odasında nelerin döndüğünü anahtar deliğinden izleyen çocuğun yaşadığı gerilimi verme sanatıdır,” diye tanımlar.

O babası gibi şair olmak istese de ve yazdığı ilk kitabıyla önemli ödüllere layık bulundusa da geleceği sinemadaydı ve Pasolini’nin bir öyküsünden uyarladığı ilk filmini 1962’de çekecekti: ‘La Commare Secca’...

Bertolucci’nin adını asıl duyurduğu yapım ise iki yıl sonra tamamladığı ikinci filmi ‘Prima della Rivoluzione/ Devrimden Önce’ oldu. Söz konusu kesitte Fellini, Antonioni ve Pasolini ile birlikte İtalyan yeni dalga akımının önemli figürlerinden biri hâline gelen O, 1970’lerde radikal sol bir dünya görüşünün yoğun biçimde hissedildiği ‘Il Conformista/ Konformist’ ve hemen ardından da ‘Strategia del Ragno/ Örümceğin Stratejisi’ adlı filmlere imza attı.

Bertolucci, İtalyan Yeni Gerçekçiliği’ni Fransız Yeni Dalgası’yla harmanlandığı bir dönemde yedinci sanata dahil olduğundan, bu dönüşümün etkilerini filmlerinde izleyiciye hissettirdi. Bertolucci’nin Fransız Yeni Dalgası’nın kurucu temsilcilerinden Jean-Luc Godard’a hayranlığı ise bir bilinen bir gerçek. İtalyan faşizmi odaklı temalara sahip filmlerinde yaptığı derinlemesine analizlerle bireylerin kendilerine söylemekten kaçındığı, konuşulmayan, tartışılmayan toplumsal sorunları hedef hâline getirir.

Beat Kuşağı’nı anımsatan ve uç noktalar da gezinen alengirli cinsellik tasviri de filmlerinin bir parçası olan yönetmen, bir diğer tabuyu da sisteme, geleneğe ve alışıldık yaşam biçimlerine muhalif kitleleri temsilen çizmiş olduğu karakterleriyle yıkar.

Özetle O, seyircisine sonrasında çektiği her filmde “Acaba şimdi ne yapacak?” sorusunu sorduran yenilikçi bir yönetmendi.¹²

Buradan yerel(imiz)e dönersek; *Muhsin Ertuğrul* ile başlamak gerekir...

1922’de sinemaya girip, sinemanın “Tiyatrocular Dönemi” olarak adlandırılan evresi başlatan O, 1939’a kadar başından sonuna dek damgasını vurduğu, tek isim olarak anıldığı, tiyatrocuların egemenliğinde geçen/çekilen 27 filmden 23’ünün yönetmenidir. (Dönemin diğer isimleri de -Mümtaz Osman adıyla senaryolar yazan, kendi adıyla filmler yöneten Nâzım Hikmet dışında- İstanbul Şehir Tiyatrosu kadrosundan oluşmuştur.)

Muhsin Ertuğrul, Cumhuriyetin ilk yıllarında ulusal konulara yönelse de (Ateşten Gömlek-1923, Bir Millet Uyanıyor-1932) “1922-1953 yılları arasında yönetmiş olduğu 30 filmin en azından üçte ikisi ya yabancı kaynaklardan alınmıştır ya da Batı sinemasının çeşitli etkilerini taşımaktadır.”¹³

Sinema(mız)daki farklılaşmanın öncülerinden ve “*Estetik algısı çok yüksekti*” diye tanımlanan *Metin Erksan*, Yeşilçam’ın star sistemini yıkan sinemacıdır. Batılıların “*auteur yönetmen*” diye tarif ettikleri yönetmen tarzının Türkiye’deki ilk örneğidir.

Yapımcının ve seyircinin esiri olmadan sinema yapmayı ve film çekmeyi becermiştir. Modern Türk edebiyatından en güçlü ve verimli biçimde faydalanmayı bilmiştir. Senaryoları edebiyattan senaryoya nasıl uyarlama yapılır başlığıyla ders niteliğinde okutulacak metinlerdir. Klasik senaryo anlayışının dışında özgün metinler oluşturmuştur.

Örneğin ‘*Susuz Yaz*’ filmi yurtdışında “*Türkiye’de de sinema yapılıyor*” düşüncesini pekiştiren -ve *Erksan*’ın cümlesiyle,- “*Yeşilçam’a haysiyet kazandıran*” bir filmidir.¹⁴

Dipnotlar

- 1- Eduardo Galeano.
- 2- “Kimliğini Bulamamış Bir Sinema”, Yeni Yaşam, 22 Eylül 2018, s.11.
- 3- Emrah Kolukısa, “Onur Ünlü: Büyük Denilen Filmler Kofl!”, Cumhuriyet, 24 Kasım 2018, s.22.
- 4- “Yeşilçam’ı Göz Ardı Etmek Türk Sinemasını Yok Saymaktır”, Evrensel, 28 Ekim 2019, s.11.
- 5- Ece Çelik, “Popüler Filmlerden Öğrenilecek Çok Şey Var”, Karşı, 6 Nisan 2014, s.17.
- 6- Erkan Aktuğ, “Türk Sineması Aşk Konusunda Sınıfta Kaldı”, Radikal, 12 Nisan 2014, s.6-7.
- 7- Burak Abatay, “Bağımsız Sinema İçin Tehlike Çanları Çalıyor”, Birgün, 26 Kasım 2019, s.15.
- 8- James Roy MacBean, Sinema ve Devrim, çev: Ertan Yılmaz, Kabalcı Yay., 2006, s.14-15.
- 9- Jean-Luc Godard, *Godard Godard’ı Anlatıyor*, çev: Aykut Derman, Metis Yay., 2008, s.143.
- 10- Colin MacCabe, *Sanatçının 70 Yaşında Bir Portresi*, çev: Ertan Yılmaz, Dipnot Yay., 2010, s.228.
- 11- Şilan Bingöl, “Güzel Bir Ağacın Düşüşünü Görmek İstemeyiz”, Yeni Yaşam, 9 Şubat 2020, s.11.
- 12- “... ‘Paris’te Son Tango’ya Veda Vakti”, Yeni Yaşam, 27 Kasım 2018, s.11.
- 13- Mesut Kara, “Muhsin Ertuğrul ve Sinemamız”, Evrensel, 11 Mart 2018, s.7.
- 14- Öykü Özfirat, “Ercan Kesal: Erksan, Star Sistemini Yıkan Bir Sinemacıdır”, Birgün Pazar, Yıl:15, No:611, 25 Kasım 2018, s.11.

(Sürecek)

Bir Portakal Mezarı

Çocuklar annesinden ev yapar
Oynamak için tedirginliğin üstünde

Ağaç büyüyor kapital rüzgara karşı boyun eğmeden
Dalları aşkın dingin bir kuşku
Saklanıyor evliya yürekli göğsüm
İtellenmiş portakal kabukları ucu sessiz bir kesikte
Çok uzakta çiçek kokan ağaçlar
Bir gömüte uzanıyor yorgun kuş tüyü
Kadın ömrünce gül almamış, telaşlı

Secdeler sıvalı dualarla sesin gıcirtısında
İnsan şiddetle doyuruyor açlığını
Ay mekansız adres gece dilinde
Gün görmemiş kuşları dağlar beklesin
Yeni çıkacak sesleri yıldızlardan

Ölüm terlemesinde kaybederken bir şeyi
Ne konuşur insan şuursuz nesnelerle
Yaşayan kirlenirken kanlı gırtlığında
Budanmış sözler bir dileğin çürümesi
Neye uzansam tükenmiş ağızlarda hevesiz bir yaşam

Rıdvan YILDIZ

DÜZELTME

*Dergimizin Haziran 2020 / 359 sayısındaki
BOZUK KARA şiirinin (Sf. 48) yazarı Rıdvan KARA olarak yazılmış.
Şair Rıdvan YILDIZ'ın ismini düzeltir, özür dileriz.*

insancıl

Biraz Kadın Biraz Erkek Ama En Çok Sadakat

Ümmühan IŞIKLAR

Corona süreci çoğumuzu evlerimize götürdü; dünkü, bugünkü ve yarınki evlerimize. Geçmiş, şimdiyi ve geleceği aynı mefhumda yaşayıp daha net görmeye başladık içimize daldıkça... İçimize döndükçe çok şey hatırlar olduk.

Çocukluğunuz nasıl geçti bilmiyorum. Çocukluğumda beni ben yapan birçok şey yaşadım. Duymamam gerekenler, görmem gerekenler de vardı elbet ancak çok şey öğrendim hayata dair. Sizler çocukluğunuzu hatırlar mısınız? Özellikle kadınlara sesleniyorum. Hani o uzun saçlarınızla babanızın prensesi olduğunuz yılları... Saçınızın bir teli dahi değerlidir, onun uğruna yıkılır dünya. İşte her kadın babasının prensesidir ve öyle kalacağını zanneder. Büyüdüğünde değişen bir şey olmayacağını düşünür, bu kez de erkeğinin kraliçesi olacaktır. Bir de tutkulu bir erkekle tanışır, âşık olunmuşsa kadın için her şey tastamamdır. Tutkunun bezdirici bir çileye, aynı şiddette öfkeye dönüşeceğini kadın beyni düşünemez. Düşünse sevemez.

Anna Karenina romanının meşhur giriş cümlesinde, mutlu ve birbirine benzeyen ailelere örnek olarak Levin ile Kiti; mutsuz ve kendine özgü mutsuzluğu olan ailelere örnek olarak Anna ile Alexis Karenina ve-

rilmıştır. Kendinden yirmi yaş büyük, ahlakî değerleri her şeyin üstünde tutan yüksek dereceden bir devlet memuru olan Aleksis Karenin’le genç yaşında evlenen Anna, Vronski’yle tanıştıktan sonra hayatı değişir. Vronski ile tutkulu bir aşk yaşayan Anna malını, mülkünü, rahatını, eşini ve hatta yanında götürmesine izin verilmeyen çocuğunu bile çok sevildiğini hissettiği için bırakır ve genç, yakışıklı subay Vronski ile kaçır. Kaçınılmaz sonu bilmeden...

Peri masallarıyla büyütülen biz kadınların muhayyilesinde âşık olunan bir kadın ve onu ne olursa olsun sevmekten vazgeçmeyen kahraman bir erkek vardır. Yönetmenliğini *Danny Boyle* ve *Loveleen Tandan*’ın yaptığı 8 dalda Oscar alan “*Slumdog Millionaire*” filmindeki Latika’dır. Âşığı (Jamal) Cemal Malik, yıllarca ondan başka kadınla ilgilenmeyecektir. Kadın sevdiğinde şöyle düşünür: Seven erkek terk etmez, sevdiğinden vazgeçmez. Akılla sevmez kadın çünkü gönlüyle sever. Bir tek ihanette anlar bunların masal olduğunu. Tokat gibi çarpar yüzüne ihanetin gerçekliği. İhanet, kadının tüm kadınlığını bir anda alır götürür ve o asla geri gelmeyecektir. Yıllarda geçse demince... “*Ben onu tutkuyla sevmeye başladıkça, o benden uzaklaşıyor*” der Anna. Anlayamaz,

bir türlü konduramaz. Bu acıya dayanamaz. Kendini, gelen trenin altına atarak göç eder bu dünyadan.

Ceylan ile aslanın hikâyesini bilir misiniz? Ceylanı avladığında onun hamile olduğunu fark eden aslan, can hıraş yavruyu anne karnından çıkarmaya çalışır. Çıkarır çıkar-masına ama geç kalmıştır. Yavru ceylan ölmüştür. Aslan uzanır yere ve uzun süre kımıldamadan öylece kalır. Vahşi doğa ka-meramanları uzun süre kımıldamayan bu aslana ne olduğunu merak edip temkinli bir şekilde yanına gittiklerinde aslanın öldüğünü fark ederler. Niçin öldüğü bir muamma- dır. Otopsi sonucu aslanın kalbinin patladığı anlaşılır. O ormanlar kralı aslanın kalbi; saf, yavru bir ceylanı öldürmeye kıyamamış, patlamıştır. Aslan yürekli sözü de buradan gelir derler.

İhanetin açığa çıkmasıyla evimizi yuva- mızı koruyan aslan erkeğimiz, saf sevgiyi korumak için gerçek hayatta da kimi zaman ciddi bir mücadele verir ama mücadelesi na- filedir. Çünkü ölen hiçbir şey geri gelemez.

Hiçbir duygu yeşertilemez, hafifletilemez. Yavru ceylan ölmüştür bir kere. Okurken başka kadınlarla ilgilenmeye başladığını ve Anna'yı artık sevmediğini düşündüğümüz sırf bu yüzden ara ara içimizden kızdığımız Vronski, Anna'nın ölümünden sonra gönüllü olarak cepheye savaşmaya gider. Bir nevi kendini öldürmeye.

Aşk uğruna ölmek, aşk uğruna öldür- mek... İhanet olaylarında aşına olduğumuz ölme öldürme olaylarında Türkiye bir ilki ya- şamıştı. Bu kez öldüren bir kadındı! 2007 yılında *Fatma Sungur* adlı kadın, onu alda- tan eşini öldürmüş, dokuz ay boyunca eşinin cesedini banyoda saklamıştı. *Fatma Sun- gur*'un polise verdiği ifadeyi duyduğumuzda hepimiz ilk şokumuzu yaşamıştık: "*Onu öl- dürdükten sonra daha çok sevdim. Öldükten sonra yemekler yaptım ona, konuştum, ban- yoda yanında yattım, nefretim o artık yok- ken yeniden aşka dönüştü.*" Bazı çevrelerce *İnci Ara*'a yol gösterici olduğu düşünülen bu olaylar "*Sadakat*" adlı romanı yazdırmıştır. "*Sadakat*" romanı ile ilgili röportajında şöy-

le söyler Aral: *“Kadının intikamını ateşleyen en tehlikeli duygu ihanettir. İhanet bir kadını gerçekten çileden çıkarabilir. Özellikle sevdiği, güvendiği birinden görüyorsa.”*

Zweig *“Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu”* adlı eserindeki bilinmeyen kadın, sevdiği adama yazdığı mektuba *“Oğlumuz bugün öldü.”* diye başlar ve şöyle devam eder: *“Sana oğlumuz öldüğünde söylüyorum baba olduğunu. Çünkü senin gibi sadakat nedir bilmeyen bir adama sadık kalan kadına asla inanmazdın, bu çocuğu şüphe duymadan bağrına basamazdın.”*

Zweig’in bilinmeyen kadını, 11 yıl boyunca ayrı olsalar da bir gün bile sevmekten vazgeçmemiştir. Yaşamını devam ettirmek ve çocuğunun ihtiyaçlarını karşılamak için mecburen hayatına erkek alan bu kadın, onu çok seven ve evlenmek isteyen birçok erkeğin teklifini reddetmiştir.

Hep kadınlar, hep kadınlar sever; biz erkekler de hep ihanet ederiz. Onlar çiçek biz böceğiz diyenleri duyar gibiyim...

Çocuktum. İlkokulda yahut daha küçük yaşlarda... Mahallemizde çıkan bir sorunu çözmek için çağrıldığımız akraba evine, babam beni de götürmüştü. Orada yaşadıklarımın her anını hâlâ hatırlarım. Karşımızda öfkeden delirmiş bağırıp çağıran, küfürler savuran, evi köyü dağıtan o adam, benim tanıdığım neşeli adama benzemiyordu. Bir kenara oturduk. Adam aldatıldığını, karısını o adamın yanından alıp getireceğini ve öldüreceğini söylüyordu. Babamdan onay

istiyordu. Arada fikrini değiştiriyor, karısını getireceğini, eve ikinci kadın alıp onu mahvedeceğini söylüyor, sonra adamı öldüreceğini söylüyor, bazen de bir anda kendini öldürmekten bahsediyordu. Nutkum tutulmuştu. İki ya da üç saat boyunca tek bir kelime etmeyen babam öksürdü ve : *“Sen hatalısın oğlum! Karına kendini sevdirememişsin demek ki... Düzgün davransaydın kadının başka adama gitmezdi. Hiçbir şey yapmayacaksın kadına .”* dedi.

Çocukluğumun jönü olan dev gibi o adamın, o aslan parçasının yüzünden bin bir renk geçti. Tekmelenmiş kedi yavrusu gibi ürkek yere oturdu, kıvrıldı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı. Babam elimden tuttu ve sessizce çıktık. Adam terk etti mahalleyi, ara ara haberini alır olduk. İçkiye başlamış dediler, delirdi diyen oldu. Bir daha onmadı.

Gerçekten seven kadından çok sevildiğini bilen kadın gitmez, gidemez. Oysa kadın severken de gider. Çok sevmişse tüm sevgisini o saf haliyle alır gider; eskitmeden, unutmadan devam eder yaşamına. Bunu bilmez erkekler.

Seven erkek ise gidemez. İhaneti asla kabul edemez. Ya kendine zarar verir ya da kadına. Çok seviyorsa kendine.

İhaneti kadın kabul etti sanılır, affetti sanılır. O kadındır, anadır; yeri göğü sığdırır da gönlüne ihaneti sığdıramaz! Orada kanar durur... Sevdiği yanında olsa da yaralıdır, ayrı olsa da.

Hep Yolda

Berrin TAŞ

1 Eylül 2020

Bir masal kitabı...

Önce Facebook'ta gördüm. Bir kadın paylaşmıştı. Sonra daha çok paylaşıldı. Gazetelere taşındı bu haber.

Musa Dinç bir masal kitabı yazmış çocuklara. Bir tilkinin cezalandırmak amacıyla bir aya tecavüzünü anlatmış. Bu öyle acı-tıcı bir konu ki nerden tutsan elinde kalıyor. Aslında söylenecek çok şey var da konuyu doğru yerden tutmak gerekiyor. Belki yazar olduğunu sanan bu kişiye kimi sorular sormak gerekir. İlk paylaşan kişide okuduğum bir yanıt vardı -masalı yazanın yanıtı- ona bir daha rastlamadım. Diyor ki masalı yazan "ben özür diledim. Özür dilediğim halde niye bu kadar üstünde duruyorlar. Beni kıskanıyorlar, çekemiyorlar."

Gazetelerde buna rastlamadım. Yalnızca şunu dedi, bunu dedi türü yorumlar vardı. Bu yaklaşım ülkemiz insanının bilinç durumunu gösteriyor. *Musa Dinç* ne yaptığını bilmiyor. Bilmediği için cehaletini savunuyor.

Sorular soralım o zaman.

-Çocuklar için yapıldığı varsayılan kitabınızın yazılma amacı nedir.

-Durduk yere çocukların aklına tecavüzü getirmek onların temiz duygularını bulandırmak neden gerekiyor.

-Tecavüzü cezalandırma yöntemi olarak dile getirmek bir erkek olarak sizi neden rahatsız etmiyor.

Ülkemiz siyasetçilerinin konuşmalarında da geçerli bir konuşma dili var. Ne dersiniz deyin kimi kişileri utandırmanız olanaksız. Üste çıkmak için hemen karşı saldırıya geçiyor. Böylece konuşulması gereken konular sulandırılıyor. Konuşulamıyor. Tartışılmıyor. Masal kitabının yarattığı çalkantı da konuşmadan çözümlenmeye çalışıldı. Bu kez onu alıp hapishaneye atmışlar. Yazdıklarından ötürü kendini yazar sanan birini içeri atmak da çok yanlış. Bir gün bu kişi karşımıza düşünce özgürlüğünü savunan biri olarak ortaya çıkarsa hiç şaşırmayın. Oysa ben ona neden özür dilemenin yetmediğini anlatmak isterdim.

-Özür diledikten sonra susmalıydı.

-Utanç duyduğunu söylemeliydi.

-Bir daha yazmayacağım deyip kalemimi kırmalıydı.

-Başı öne eğik yürümeliydi.

Bizler hepimiz onu utandıracak sözler etmeliydik. Utançtan insan içine çıkamayacak duruma gelmeliydi. Belki o zaman bu yazarın temsil ettiği zihniyeti de utandırabilirdik.

Şimdi ne oldu.

Mağdur duruma düşürüldü.

O mağdur değil.

Bir zihniyetin sürdürücüsü.

Değişmek istemiyor.

Hoş görülmek istiyor.

Bu nedenle durup da kendine bakmak aklına gelmiyor.

Kolay mı. En zoru içine dönüp kendine bakmaktır.

2 Eylül 2020

Bu sabah...

Kahvaltı hazırlamaya başladım. Balkondaki masaya zeytinleri koydum. Tabaklarını değiştirdim. C.G. tuzsuz yiyor. Ben tuzlu da yiyebiliyorum. Kişiye özel hazırlanıyor bizim evde kahvaltı. Zeytinler, baharatları kekik, pul biber, zeytinyağı... özene özene yerleştirdim tabaklara. Sonra kendime yeşillikleri yıkamaya giriştim. Daha peynirleri hazırlamaya başlamıştım ki birden bir kanat çırpışıyla balkona doğru döndüm. Bir anda kaçıptılar. Zeytin tabakları boşalmış. Kargalar zeytinlerimizi yemişler.

Örtüyü değiştirdim. Tabakları değiştirdim. Yeniden zeytinleri hazırlamaya başladım. Bu kez zeytinleri önceden balkondaki masaya götürmüyorum.

Kargalar güldürdü bizi bu sabah. Akıllı hayvanlar.

Bir başka gün de kargalar yerde bir kedinin üstüne bastığı arkadaşlarını kurtarmışlardı. Gürültülü bir biçimde dönüp duruyorlardı. Yerdeki kargayı ve kediyi gördüm. Biri küçük bir taş parçasını atınca kedi kaçtı. Kargalar da arkadaşlarını alıp gittiler. Kargalar tepemizde dönüp durmasalardı, fark etmeyecektik. Birinin aklına geldi de kediyi kaçırdı. Benim için büyümlü bir andı.

Kargalar cevizleri yiyebilmek için ilginç yöntemler buluyorlar. Cevizi yola atıyorlar. Üstünden araba geçince kırılan cevizleri alıp kaçıyorlar. Şu bizim garip ülkemizde kargalar kadar aklını çalıştırmayanlar var. Onlara da insan deniyor.

5 Eylül 2020

Tarikat şeyhleri... küçücük çocuklar...

Yine bir olay patladı. Bu kaçınıcı. Küçücük bir kız çocuğunu taciz etmiş şeyh efendi.

Kız çocuğu 12 yaşında.

Babası kızını para karşılığı satmayı düşünmemiş de olay basına yansımış. 22 yıldır aynı tarikatın üyesiymiş babası. Öyle güveniyor ki yavrucuğunu gönderiyor tarikata. Orda ne öğreneceğini düşünüyorsa.

Bu insanların çaresizliğini kim anlayacak. Tarikatlar dışında çocuğunu verebileceği başka seçenekler bulabilmiş olsaydı bu baba çocuğunu tarikata göndermek zorunda kalırmıydı.

Tarikatlar halkın cehaletinden ve kimsesizliğinden besleniyor.

Yalnız bırakılmış halk boşlukta. Boşluğu cehalet seviciler dolduruyor.

Ülkemizde çocuklara, gençlere hiç değer verilmiyor. Kendi kendine büyüyor çocuklar. Şanslıysa daha iyi koşullarda geleceğini düşleyebiliyor. Elinden tutan olmazsa hepsi kayıp kuşak olma yolunda.

Kadınları aşağılanan bir ülkenin çocukları tarikatların elinde. Bu keyfiliğe dur diyecek kişi, kurum var mı ülkemizde. Kim cezalandırarak çocukları taciz eden bu cehaletten beslenenleri. Hiç mi değişmez bu karanlık sürüsünü oluşturan zihniyet.

Aynı çağda yaşasak da biz bu tür kafalarla aynı çağda yaşamıyoruz. Onların hangi çağa ait olduklarını bilmiyorum. Bugüne ait olmadıklarını biliyorum. Geleceği de çağırmıyorlar. Geçmişin küllerinden kapitalizmin değersizleştirdiği benliklerine tutunacak bir kale yapmaya çalışıyorlar. Bu yol yol değil. Bu yoldan, daha güzel bir dünyaya gidilemez.

10 Eylül 2020

Goethe'de öznel-nesnel birlikteliği...

Eckermann, *Goethe*'yle konuşmalarını anlatıyor. *Goethe*'nin öznel-nesnel ilişkisine bakışı ilgimi çekti. Bütünlüklü bakıyor. Genç

şairlere ilişkin söyledikleri günümüz şairleri için de geçerli. “Bizim genç şairlerimizin çoğunluğunun dedi Goethe, yeterince öznel olamamalarından ve nesnel olan şeydeki konuyu bulup çıkarmayı bilememelerinden başka eksikleri yok. Yapıp yapacakları kendilerine benzeyen, kendilerinin hoşuna giden konuları bulmak, konuyu şiirsel bir konu olduğu için ele almalıdırlar. Kendine ters gelse bile bu hiç düşünülüyor.”

Öznel olamamak ve nesnel olan durumun içinden konuyu çıkaramamak. Ne güzel anlatmış. Bir yandan sanat eserinin özgünlüğünü sağlayan öznel, öbür yanda bu

özellikle algılanan bilincine varılan nesnel gerçeklik. Bu nesnel gerçekliğin içindeki konuyu yakalayabilmek.

Goethe aslında bilginin önemini anlatıyor bize. Bu, yaşam bilgisi. Dikey bir bilgilenme değil. Nereye nasıl baktığını bilen öznenin dışlaştıracığı dünyayı kurmak için yöntem sunuyor. Öznel olabilme cesareti ve öznel nesnel arasındaki iletişimi sağlayan bir bakış geliştirebilir şiiri. Çoğaltır, büyütür, dünyayı kucaklayan bir işlev edinir. O şiir hiç bitmez. Her gün yeni yollara açılarak insanlığın değişik deneyimlerini yüzeye çıkarabilir. Öznel nesnelin bulunduğu şiir hiç bitmez.

11 Eylül 2020

Goethe’de öznelin içindeki nesnel...

İlk Alman doğaçlama ustası *Oskar Ludwig Bernhard Wolff* gelmiş *Weimar’a*.

Goethe onun öznel hastalığına tutulduğunu söylüyor. Onu denemek için bir ödev vermiş. Hamburg’a dönüşünüzü betimleyiniz demiş. Hemen kulağa hoş gelen dizelerle anlatmaya başlamış. Hamburg’a dönüşünü değil de bir oğulun anne babasına, yakınlarına ve arkadaşlarına dönüşünü anlatmış. Okuduğu şiir diyor *Goethe* “*Hamburg’a dönüş olabileceği gibi Merseburg’a veya Jena’ya dönüş olarak da geçerli olabilirdi. Eğer konuyu gereğince anlamış ve anlatma cesaretini göstermiş olsaydı Hamburg’un ne kadar mükemmel, ne kadar kendine özgü bir kent olduğunu en özel anlatımlara olanak veren kapsamlı bir konu olduğunu anlardı.*”

Goethe konuşmayı sürdürüyor. “*Eğer nesnel olmayı başarırsa doğru yolu bulmuş olur, o bunu yapabilir. Çünkü büyük bir hayal gücüne sahip. Yalnızca karar verip bu cesareti göstermesi gerekiyor.*”

Eckermann’ın yanıtı şairin kendini eğitmesi zorunluluğunu pek güzel anlatıyor. “Bunun sanıldığından daha zor olmasından korkarım dedim, çünkü böyle bir şey için tüm düşünce tarzını değiştirmek gerekir. Bunu başarırsa yaratısında mutlaka bir duraksama dönemine girecektir, nesnelliği uygulayabilir hale gelinceye ve nesnellik onun ikinci doğası haline gelinceye kadar epey çalışması gerekecektir.”

Bir şairin kendini dönüştürebilme zorunluluğundan söz ediyor *Eckermann*. Kendini dönüştürmeden şiirde nesneli yakalayamayacağı gerçeğini ne güzel anlatmış.

Nesnellik onun ikinci doğası haline gelene dek çalışması gerekir diyor. Şair şiiri adına kendi varlığını dönüştürebilmeli.

Goethe’nin yanıtı da çarpıcı. “*Bu değişim muazzam bir aşama; ama bunu yapmak için sadece cesaret etmeli ve hemen buna karar vermesi gerekiyor. Bu aynı denize girerken sudan korkmaya benzer, yapılacak şey hızla suya dalmaktır, hemen suyun bir parçası oluveririz.*”

Yazdıkları şiirden pek memnun kalıp hiç kendilerine emek vermeyen şairler *Goethe*’yi dikkatle okusalar keşke. Şiirimiz adına çok yararlı olurdu.

Yararlanılan Kaynak:

Johann Peter Eckermann, *Goethe ile Konuşmalar*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2007.

Kadın

Sırtına sopa karnına sapa.
Sofradaki yeri öküzden sonra...
Manidardır Anadolu'da,
"Testi kadar koca,
kulp kadar hatıra" ...

Söz hakkı yok, laf olsun diye sorulsa da.
Saçı uzun akli kısa.

Kaderi töre,
Kaderi şiddetten yana.
Hep böyle söylendi yıllarca.
Yazılanlar başka türlü olsada...

O'da öyle öğretti kızına,
aslan oğluna.
"Kızını dövmeyen dizini döver"
"Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya, ya zurnacıya"

Bir gün giderken yolda-yolakta
Kadına "öne geç" dedi ilk defa.
Ve sonra gülümsedi.
"Yılan vardı" dedi yolun ortasında...

İmgelerde türkü yakılsa da sevdalarına,
İşte bu kadardı kadına duyulan sonsuz sevda...

"bir elinde cımbız, bir elinde ayna.
Umurunda mı dünya"
Sahi, umurunda mı?

Canından can gidiyor
fare zehiri katarken kızının aşına.
Ve acıyla bakar,
“benim” diyemediği hayatına.

“Güldünya’lar, Şemsi Almak’lar, Ayşe’ler, Fatma’lar, Tuğba’lar, Özgecan’lar
kaybolurken yitik akıllarda.
Yüreğine kan damlıyor acılarında umarsızca...

Yaşamak, yaşatmak istiyor insanca.

Yerim, ne önde ne arkada.
Yerim yan yana olsun diğer yarımıla...

Fatma Seher’im, Nene Hatun, Halide Edip
Kurtuluş Savaşı’nda..
ATA’sının taçlandığı hakla; Öğretmenim, Mühendis, Avukat, İşçi, Emekçi..
Pilotum, Doktorum, Kadınım, Anayım, Bereketli Anadolu’yum..
Acı doluyum, Sevgi doluyum, hasretle Barış doluyum göynümde...

Yerim, ne arka ne önde.
Yerim, yan yana olsun diğer yarımıla.
Mış gibi, laf olsun diye değil
Gerçek anlamda,
İNSAN’ca, İNSAN’ca..

Canan PİRİ

160 yıl önce fabrika yangının küllerinde açan Dokuma İşçilerine,
Tüm emekçi kadınlara ve sonsuzluk bahçesindeki kan çiçeklerine saygıyla...

Özsözler Günlüğü (10) Temmuz 2020

Yusuf ÇOTUKSÖKEN

1 Temmuz

“Basın-yayın; kamu adına ve yararına, kamunun bilgilendirilmesiyle görevli, bağımsız ve özerk bir kamu kurumu olarak algılanırsa, bundan en büyük yararı kamu sağlayacaktır.”

2 Temmuz

“Bilgisiz, deneyimsiz vb olmak çok önemli bir eksiklik değildir. Ama yüzsüz olmak başlanamaz bir eksikliktir.”

3 Temmuz

“Dürüst, onurlu ve içten olmanız, eylemlerinize de yansımıyorsa, hiçbir değer ve önem taşımayacaktır.”

4 Temmuz

“Adalet; bir halkı oluşturan bireylerin ortak varoluş duygusu, eylem özgürlüğü ve yaşama nedenidir...”

5 Temmuz

“Siyasal yaşamda, eleştirinin önü bilerek tıkanırsa, demokrasinin de bileti kesilmiş demektir.”

6 Temmuz

“Kendi yanlışlarını örtbas etmek için,

başkalarının yanlışlarına (onları büyüterek) odaklanılmasını başarmak, ahlaksal bir tutum değildir.”

7 Temmuz

“Bir görevi en uygun zamanda başkalarına bırakmayı bilmek, gerçekten olgunluktur. Olgunluksa yaşla ilgili değildir doğrudan doğruya; ahlakla ve hoşgörüyü ilgilidir. Bırakması gerektiği halde görevi başkalarına devretmeyenlerse, gerçekten olgunluk ahlakını özümseyememiş olanlardır.”

8 Temmuz

“Bilgileri, düşünceleri, düşleri... kekeme olanlardan uzak durun!”

9 Temmuz

“Birini önemsememek, aşağılamak, değersizleştirmek, dövmek, yok saymak... çok kolaydır. Zor olan ise, bir kimseyi gerçekten, içten, önyargısız, önkoşulsuz sevebilmektir. Yürek ve sorumluluk gerektirir bu da.”

10 Temmuz

“Herkes siyasetçi olabilir, ama her siyasetçi devlet adamı olamaz.”

11 Temmuz

Bir söz: “Siyasetçi gelecek seçimleri düşünür, devlet adamı ise gelecek kuşakları” (W. Churchill)... Doğru da, hem gerçek devlet adamı hem de gerçek siyasetçi olanların sayısı çok az. Devleti en yüksek bilgi, deneyim ve yetkiyle, adaletle yöneten bir devlet adamının aynı zamanda iyi bir siyasetçi olduğu da gün gibi ortadadır... Devletin kurumsallaşması devlet adamlarının yöntemli, ilkeli çalışmalarıyla sağlanabilir ancak...

12 Temmuz

Waldo Emerson şöyle demiş: “Seni sürekli başka bir şeye dönüştürmeye çalışan bir dünyada kendin kalabilmek en büyük başarıdır.” Seni sürekli başka bir şeye dönüştürmeye çalışan kim(ler), ne(ler)? Bunlar devlet mi, ideolojiler mi, siyasal rejimler mi, dinler mi, çokuluslu şirketler mi? Bilim-kültür-sanat mı?... Seni neye dönüştürmeye çalışıyorlar? Ayrıca, mümkün mü acaba bu söylenen? Kendin kalmak, hiç değişmemek mi? Yoksa, yeni etkilenmeler, katkılar, değişimlerle çağa, kabul edilebilir bir insanca yaşam biçimine akılcı yöntemlerle uyum sağlamak mı? Tartışılmalı...

13 Temmuz

“Rehavet, önlemlerin önüne geçtiğinde felaket kaçınılmaz olur.”

14 Temmuz

“‘Okuma-yazma oranı’ ile ‘okur-yazar oranı’ aynı şey değil. Bu kavramsal ayrımı, geçen akşamki bir tv izlencesinde bir tarih profesörü bilmediğini kanıtladı bize. Şöyle özetleyelim: Türkiye’de okuma-yazma oranı

% 95’leri buldu, ama okur-yazar oranı henüz % 20’leri bile bulamadı. Bunu anlamanın yolu da kitle iletişim araçlarındaki konuşmacıları dikkatlice dinlemekten geçiyor... Bir de PİSA’da Türkiye’nin niçin en alt sıralarda kaldığını düşünelim... Siz de bir deneyin, düşünün, derim...”

15 Temmuz

“Dinsel ve ulusal değerler, hemen her ülkede, iktidarlar için kullanışlı ve etkili birer araçtır.”

16 Temmuz

“Ancak duyarlı insanlar, iyiliklerin ve kötülüklerin ayırdına varabilir, onları kendinde yarattığı bilişsel ve duyuşsal etkilere göre değerlendirebilir, devinışsel tepkilerini de buna göre biçimlendirebilir ve gösterirler. Çağdaş insan ancak duyarlı tepki göstererek varlığını sürdürebilir; çevresini koruyabilir.”

17 Temmuz

“Kendi yanlışlarını örtbas etmek için, başkalarının yanlışlarına (onları büyüterek) odaklanılmasını başarmak, ahlaksal bir tutum değildir.”

18 Temmuz

“Bir görevi en uygun zamanda başkalarına bırakmayı bilmek, gerçekten olgunluktur. Olgunluksa yaşla ilgili değildir doğrudan doğruya; ahlakla ve hoşgörüsüyle ilgilidir. Bırakması gerektiği halde görevi başkalarına devretmeyenlerse, gerçekten olgunluk ahlakını özümseyememiş olanlardır.”

19 Temmuz

“Bırakın, aklınız hırslarınızı, vicdanınız da kanılarınızı (kanaatlerinizi) yönetsin!”

20 Temmuz

“Dini araçsallaştırarak insanları birbirine kırdıran bir siyasal anlayış demokrasi ve insanlık düşmanıdır.”

21 Temmuz

“Dünyada, muhalefetsiz bir demokrasi örneği biliyor musunuz?”

22 Temmuz

“Dürüst olmak, yürek ister; kaçak güreşenler, hiçbir zaman dürüst olamazlar...”

23 Temmuz

“Çağdaş uygarlığa pencere açıp ulusal kültürün beslenme kaynaklarını varsıllaştırmak, kalkınmanın bir başka boyutudur...”

24 Temmuz

“Helal lokma, haram lokmaya dönüşünce, insanlık ölür...”

25 Temmuz

“Bir ülkede gerçek, kalıcı barışı halk yapar, korur ve geliştirir.”

26 Temmuz

“En çok zoruma giden de, mazlumların zamanla zalimleşmesi.”

27 Temmuz

“İnsana dokunan şiir, her şeye dokunmuş sayılır.”

28 Temmuz

“Sosyal devletin temel görevi, her yurttaşta adaletli davranmak ve böylece adaleti sağlamaktır.”

29 Temmuz

“Çözümü olmayan sorun yoktur. Yeter ki, siz sorunun temellerine inin, bilimsel ve akılcı çözüm önerileri sunun.”

30 Temmuz

“Başarılarınızı görmezden gelip, sizin küçük yanlışlarınızı bularak, sizi gözden düşürecek fırsatçıların gözüne bibergazı sıkın!”

31 Temmuz

“İçinize sindiremediğiniz tutumları/davranışları, yapanların yüzüne maske olarak geçirin! Virüs bulaşmaz hiç olmazsa...”

Yazının ilk gerçekçi yapıtını yazan dâhi:

Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov

Bedriye KORKANKORKMAZ

Kışın gücüne tanık oluyorum. Mevsimlerden sabretmeyi öğreniyorum. Sonbahar kışın, ilkbahar ise yazın geleceğini biliyor kendinden sonra. Bildiğinden emin olma bilgeliği böyle bir şey olmalı. Doğa kendi bütünlüğü içinde hikmetlerle dolu. İnsanoğlu tüm çabalarına rağmen doğanın hikmetlerine tam anlamıyla vakıf olamadı. Doğanın öğreticiliği üzerinde yeterince yoğunlaşamadığımızı düşünüyorum.

Dünyayı gezmeyi değişik değişik ülkelerin kültürlerine tanıklık etmeyi çok istiyorum. Gerçekte yapamadığım bu dünya seyahatlerini kitaplar sayesinde yapmaya özen gösteriyorum. Ben serüvenini tamamlanmış yazar ve şairlerle daha fazla ilgileniyorum. Bitişten başlangıca doğru yaptığım düşünsel yolculuklar, içinde yaşadığım çağın gerçeklerine daha farklı bakış açısı edinmemde bana rehberlik ediyor. Hayatın gerçekleri karşısında yetersiz kalan ama cılayla parlatılan abartılı anlatımlarla aramda bağ kuramıyorum. Yüreğimin coşku ve sızısını bana hissettiren eserleri okumaya özen gösteriyorum. Düşünce ölümsüzdür kişilik gibi. Ölen insanların arkalarından bıraktıkları eserleri kişilikleridir. Kişilikleri sayesinde yaşarken hak ettiği saygıyı görmeyenler, öldükten sonra insanlık kahramanı oluyorlar. Akılcı dünyanın taltif ettiği riyakâr ve ikiyüzlü insanlar ise öldükten sonra hak ettiği yeri alıyorlar.

Herkes dünya turuna çıkıyor, ben de düşünce turuna çıkıyorum her gece. Bu geceki konuşumu daha önce sizlere tanıştırmamıştım. Ben de kendisiyle ilk kez tanışma şerefine nail oldum. Hayatımın bu zor döneminde onun hayata ve insana bakışı yaşadıklarımı doğru algılamamı, isteklerime de daha gerçekçi yaklaşmamı sağlayacak. Mutluyum bundan dolayı. Bilge insanların yokluklarıyla bıraktıkları boşluğu aldığım her nefeste hissetmem, onların peşinden gitmemi ve onları daha yakından tanıma isteğini büyütüyor içimde. Bu saygınlığın onlara yaranmak gibi bir amacı olmaması, acıma ve yalnızlığıma yakışır bir düzeye getiriyor bilgelikten yoksun yazdıklarımı. Samimiyette ve dürüstlüğü onlar kadar kim/kimler değer biçebilir? Bir duygunun yoksunluğu o duyguyu değerli yapıyor. Aynı duygu ve düşünceleri savunan kişiler tarafından cezalandırılmış olmak, onları gözümde erişilmez yapıyor. İnsanoğlu yaşadıklarının dilini öğrenmekten korkuyor; özellikle de acılarını unutmak adına sarf edilen çabaların amacı da budur. Yaşamak için ihtiyacımız olan dayanaklar kişilere göre değişiyor. Kimi başarıyı, kimi de yaşadıklarından öğrendiklerini dayanak alıyor kendine.

Aleksandr Sergeyeviç Griboyedov'un da yaşarken en büyük dayanağı yaşadıklarından öğrendiklerini insanlığa miras bırakmaktır. Bu uğurda ödediği ve yaşadıkları

onun ödülüdür. Tüketilmeyen bir mirasın peşinden koşanların başında yazıyla kendilerini yeni baştan yaratanlar geliyor. Ölümün adaletsizliği söz konusu yazın olunca fire vermiyor. Geç gelen adalet adalet değildir; bu gerçeği yaşadıklarımın biliyorum. Kültürlerine tanıklık etmediğin, tarihi yerlerini görmediğin insanlar tarafından benimsenmek evrensel aydınlığa açılan düşünce kapılarından birisidir sadece.

Gerçekten aydınlanmanın rehberleri olan bu insanlar insanlığın onurudurlar. Onların onurlarına verdiği değerler ete kemiğe bürünüp bir anlama dönüştüğünde bizim de onların onurlarına verdikleri değerlere tutkuyla bağlanmamızı sağlıyor. Yağmurda ıslanmak gibidir onlara duyumsadığımız özlemin güzelliği. Güzellik insandır ve güzel insandır nefes aldığı her ortamda fark yaratan. Kötü şansımız dışında bazen hiçbir şeyimizin olmadığına inandırıyoruz kendimizi. Çocukluğun o büyülü dünyasına salt büyükle-
rin dikkatini çekmek için sırtımızı dönüyoruz. İnsanın kendisi için mi yoksa başkaları için mi kıymetli olması gerektiğine karar vermesi gerekiyor.

Bazen bir otogarda buluyorum kendimi. Bir yere gitmek için koşan insanlar içinde kendimi ezik hissetmiyorum. Ulaşacakları bir evi, onları kucaklayacak birilerinin olduğunu bilmek yoksunluğumu unutturuyor bana. Hayallerimde onlardan biri olduğuma

inandırıyorum kendimi. Otobüsten indiğimde beni kucaklamak için bekleyen bir insanın sıcaklığını duyumsamış gibi oluyorum hayallerim sayesinde. Hayallerin otogarından gerçeklerime her dönmüşümde kendimi eksik ya da parçalara ayrılmış oyun kartlarına benzetiyorum. Sahip olmadıklarımıza duyumsadığımız özlemdir hayallerimizi kıymetli yapan. Acı olan bir gerçek de öldüğümde kimsenin ölüm için ne kadar özlem çektiğini bilmeyecek olmasıdır. Çünkü ben yaşarken ölmekte öyle usandım ki, param-

parçalığımdan kurtulmak için gerçekten ölmeyi istedim defalarca.

Pazardan eve dönerken evimin kapısında beni beklediğini gördüm Aleksandr Sergeyeviç Griboyedon'un. Aç olduğunu söyleyince hemen yemek hazırlıklarına girişiyorum. Masaya oturuyoruz. Karşılıklı yemek yiyoruz onunla. Çalışma odama geçiyoruz birlikte. Çalışma koltuğuma oturuyor, ben de karşısındaki sandalyeye oturuyorum. Sohbeti ben başlatıyorum şu soruyla: "Sevgili dostum nasıl bir hayatın oldu?"

"Sevgili Bedriye, 1795'te Moskova'da dünyaya geldim. Ailem zengin ve soylu ailelerden biriydi. En iyi eğitimcilerin gözetiminde çok iyi bir eğitim aldım; on beş yaşında da Moskova Üniversitesi'ne girdim. Savaş nedeniyle üniversiteyi bitiremedim; 1812 yılında gönüllü olarak süvari alayına katıldım, savaş sonuna kadar orada görev yaptım. 1816'da ordudan istifa ederek Petersburg'a yerleştim ve Dışişleri Bakanlığında göreve başladım. O sıralarda tiyatroyla ilgilendiğim için klasik ekolün yandaşı olan birçok dram yazarıyla dostluk kurdum. Onlarla birlikte aşırı duygusalçı akıma savaş açtım. O sıralarda Fransızcadan bazı oyunlar çeviriyordum. 1819'da Rus elçiliği sekreteri olarak İran'a gittim, orada Doğu dillerini öğrendim. Bu çalışmalarım arasında yazın çalışmalarımı da sürdürüyordum 1824 yılında Akıl Belası oyunumu bitirdim. Oyunum Moskova'da halk arasında başarı kazandığı için oyunun kopyaları elden ele dolaştı. Moskova'nın soylu topluluğu oyunuma tepki duydu. Oyunumun oynanmaması ve yayımlanmaması için ellerinden geleni yaptılar. Bu gerginliğin bana yansıtacağını biliyordum. 1825'te ansızın tutuklandım ve Petersburg'a gönderildim. Dekabrist ayaklanmasına katılmakla suçlanıyordum. Sorgulanma sırasında aklanarak Kafkasya'ya gittim. 1826-1827 yıllarında İran'a karşı yapılan savaşta Ge-

neral Paskeviç komutası altında görev yaptım. İran'ın yenilmesinden sonra imzalanan Türkmençayı Anlaşması'nın düzenlenmesinde aktif rol oynadım. Diplomatik başarılarımdan sonra zafer haberini I. Nikolay'a iletmek üzere Petersburg'a gönderildim; kısa bir süre sonra da İran'a büyükelçi olarak atandım. Önce evlenmek için Kafkasya'ya, oradan da Tahran'a gittim. Burada Hristiyan halkın savunuculuğunu yaptım, pek çok Rus tutsağın ülkesine dönmesini sağladım. Bu olanlarla Türkmen Çayı'nın intikamını almak isteyen İranlılar, elçiliği basarak oraya sığınmış olan Hristiyanların geri verilmesini talep ettiler, bu isteklerini kesinlikle reddettim. Çıkan çatışma sonucunda 30 Ocak 1829'da öldürüldüm ve cesedim üç gün boyunca Tahran sokaklarında sürüklendi. Ölümümün akabinde Akıl Belası'ndan sonra yazdığım bir başka yapıt bulunmamıştır ama Puşkin'in de belirttiği gibi üzerime düşeni yapmışım tek bir yapıtla."

"Sevgili dostum, tek yapıtın olan Akıl Belası hakkında neler söylemek istersin?"

"Rus edebiyatında gerçekçiliğe ilk adım benim Akıl Belası oyunumla atılmıştır. O dönemde 1816'da Napolyon'un yenilgisiyle sonuçlanan savaş Rusya'da büyük toplumsal ve düşünsel değişime yol açtı. Zaferin kazanılmasında en büyük paya sahip köylü sınıfı, kölelik hukukunun getirdiği ağır koşullarda hayatını sürdürmeye başladı. Bu duygusal ve düşünsel gelişmelerden etkilenmiş aydınlar arasında bilinçlenmiş köylü sınıfının daha iyi yaşaması gerektiği düşüncesi yayılmaya başlamıştı. 1813-1818 yıllar arasında Napolyon'a karşı Avrupa'da savaşmaya giden subaylarla askerler orada gelişmekte olan özgürlük düşüncesinde aşırı derecede etkilendiler. Bu ortamın ülkelerinde de yaratılması için çarlık yönetimine karşı bir savaşa girişme düşüncesine kapıldılar. Ülkede o sıralarda Arakçeyev'in önderliği

yaptığı ağır bir baskı rejimi uygulanıyordu. Soylu sınıf Batı'nın yaşama biçimini benimsemesine karşın oradaki özgürlükçü düşünsel akıma da karşıydı. Bu tür gelişmeler ülkede çarlık yönetimine karşı birtakım gizli örgütlerin kurulmasına yol açtı. Soylu aydınlarla subaylar bu gizli örgütlerin özünü oluşturuyorlardı. Bu karmaşık ve gergin ortam 1825 yılında aydın sınıfın tam bir yenilgisiyle sonuçlanan Dekabrist ayaklanmayla sona erdi. Halktan hiçbir destek görmediği için bu ayaklanma çarlık yönetiminin daha baskıcı bir olmasına yol açtı. Aydınların ve yazarların birçoğu asıldı; yaşayanlar ise susturuldu. Ben de bu aydın örgütlerine üye değildim ama onlarla yakın dostluklarım vardı. Aydınlıkçı ve özgürlükçü ideolojiyi benimsiyordum ama bu ideolojinin halktan kopuk olması içime sinmiyordu. Bir mektubumda şöyle yazmıştım: "Yüz kadar subay koca bir devlet yönetimini değiştirmek istiyor, sanki halk yokmuşçasına davranıyorlar." Ayaklanmanın başarısızlığından sonra tutuklandım ve mahkemeye sevk edildim ama kendimi çok iyi savunduğum için delil yetersizliğinden beraat ettim. Akıl Belası da bu yakalanmadan tam bir yıl önce yazılmış, soylu çevreyi eleştiren, yakında kopacak fırtınayı haber veren bir yapıttır. İlk olarak Russkiy Vestnik (Rusya Habercisi) dergisinde kısmen yayımlanan oyun hemen yasaklandı. Tüm sansür ve baskılara rağmen oyun kulüplerde, toplantılarda okunuyordu. Yapıt öncelikle basında şiddetli tartışmalara yol açtı. Soylularla memurlar yapıtın hiçbir yazınsal değeri olmadığını ileri sürdüler. Dekabristler ile aydınlar yapıtımı göklere çıkardılar. Özellikle de tipler ile betimlemelerin çok yerinde, yapıtımsa oldukça gerçekçi olduğunu savunuyorlardı. M. Dimitriyev ve A. Pisarev, Russkiy Vestnik'te yayımlanan yazılarında oyunun Rus yaşamına uymadığını, içerik olarak da yabancı oyunların sıradan bir tak-

lidi olmaktan ileri gitmediğini vurguluyorlardı. Onlara göre başkahraman Çatskiy, Molière'den alınma "insanlara karşı kin duyan bir karikatürdü." Dekabristler ise Çatskiy'nin kişiliğinde gerçek Dekabrist ayaklanmasını gördüklerini belirterek yapıtı propaganda aracı olarak kullanıyorlardı. Gerçekteyse Akıl Belası eski ile yeninin, ilerici ile tutucunun, kölelik hukuku yandaşlarının karşıtlarının savaşımını vermektedir (s.15). Oyunun başkahramanı Çatskiy, soylu olmasına karşın, soylu sınıfın yaşam biçimini eleştiren ilk soylu aydın tipidir. Zeki, coşkulu bir kişidir ve yurduna yararlı olmak istiyor. Diğer soylu aydınlardan farklı olarak çevresine yaranmak değil, hizmet etmek istiyor. Toplumdaki ikiyüzlülüğten, riyakârlıktan, okuma düşmanlarından ve kölelik hukukundan nefret ediyor. Herzen, Çatskiy'i bir Dekabrist olarak tanımlarken gerçekçi düşünmüştür. Dekabristler de Çatskiy'nin düşünce ve karakter yapısına uygun düşmektedir. Çatskiy'nin çevresindeki kişiler tutucu Moskova soylu toplumunun birer yansımalarıdır. Famusov, kitap okumanın en büyük kötülüklerin kaynağını oluşturduğunu düşünüyor; bu işin kökünden temizlenmesi için tüm kitapların yakılmasını öneriyor. Gençler kitapları değil büyükleri örnek almalıdırlar. Astlarına oldukça kaba, üstlerine karşı yağcı ve saygılıdır. Örnek bir aile babası olarak kendisini gösterirken hizmetçi kıza sarkıntılık edecek değin alçak ruhludur. "Önüne gelen yazıları okumadan imzalayıp başından attığını" söylemesi görev algılayışının ne kadar sıradan olduğunun göstergesidir. Molçalin, tam da Famusov'un hayalindeki genç adamdır. Şöyle diyor Molçalin: "Benim yaşımdaki bir kişinin kendi düşünceleri olmamalı... Biz, başkalarına bağlı olmak zorundayız, çünkü küçük mevkilerde insanlarız" (s. 16). Molçalin, Arakçeyev'in ve Çar I. Nikolay'ın topluma enjekte ettiği "tartışmadan, düşünceleri-

ni kendisine saklayarak itaat etme" ilkesine bağlıdır. Gününü yaşlılarla kâğıt oynayarak ve susarak geçirmektedir. Yalancı ve ikiyüzlüdür. Kendisine gerçekten âşık olan Sofya ile ilişkisini sürdürürken Liza'ya da kur yapıyor. Albay Skalozub da okuma düşmanıdır. Tek düşüncesi terfi almaktır. Onun da hayatındaki yegâne amacı bir an önce general olmaktır. Bu kişiliklerinden dolayı Albay Skalozub, Molçalin, Arakçeyev yönetimin gözde kişileridir. Pisarev'e göre de "oyunu tüm bir tarihsel devreyi daha iyi anlayabilmek için bir anahtar görevi yüklenmişlerdir. Repetilov ise içten olmayan, sözde ileri görüşlü, boş laf etmeyi seven bir yapıya sahiptir. Örgüt toplantılarına salt ilgi çekmenin yanında kendini göstermek için katılır; en ufak bir zorlukta hemen tutucuların saflarına katılmaya hazırdır. Tüm bu olumsuz tipler bir yıl sonra Dekabrist hareketini acımasızca bastıranların başında yer alacaktır. Oyunda en çok tartışma yaratan tip Sofya'dır. Sofya'nın Çatskiy'nin yanında mı yoksa karşısında mı yer aldığı tartışma konusu olmuştur. Puşkin, Sofya tipini Griboyedov'un fazla belirgin bir biçimde ortaya koymadığını öne sürerken, M.N. Neçkin, Sofya'nın Çatskiy'nin yanında yer aldığını, V.N.Orlov ise Sofya'nın tümüyle Famusov'un dünyasına ait olduğunu ileri sürer. Gerçekteyse Sofya Çatskiy'i artık sevmeyişiyle açıkça belirtir. Zenginliğe ve unvana önem vermeyişiyse, Molçalin'e olan duygularının samimiyetiyle Çatskiy'i anımsatırken, yaşadığı çevreden gördüklerinden dolayı Çatskiy'nin karşısındadır. Romantik Fransız romanlarının etkisinde gereğinden fazla kalmış olduğu, Çatskiy'nin ilerici düşüncelerini kavrayamadığı için Molçalin'i Çatskiy'ye tercih eder. Yoksul Molçalin'i sevgisiyle yüceltmek ve toplumda ona iyi bir yer kazandırmak düşüncesi, okuduğu romanların etkisiyle ortaya çıkmıştır. Her şeyden önce dürüsttür. Sofya'nın böyle bir çev-

rede yetişmiş olması onun şanssızlığıdır. Tüm bu gerçekler ışığı altında Sofya'nın Rus yazınında karşımıza çıkan en ilginç kadın tiplerinin ilki olduğunu anımsatmak isterim. Asıl gerçek Çatskiy Moskova'ya dönüşünde bu tür kişilerin yer aldığı bir toplumla savaşa girmiştir. Duygularını, düşüncelerini oldukça romantik bir dille ifade eder. Kişilerin okuma düşmanlığı, riyakârlığı, ikiyüzlülüğü, Rusya'da bir mevki kapmaya çalışan yabancılara karşı olan hayranlıkları onu öfkeliendirir. Onun özgür düşünceleri, eleştirileri özellikle de acımasız alayları soyluları ürkütür. Çatskiy kimileri için Voltaireci, kimileri için de Jakobendir. Onlara göre Çatskiy Avrupa'daki özgürlük hareketlerini önderi olduğu için Rusya için tehlikeli birisidir. Çatskiy'i durduramayacaklarını anlayan soylu grup onun deli olduğu söylentisi yayar. Söylenti kısa zamanda toplumda karşılığını bulunca ne yapacağını şaşırarak Çatskiy kurtuluşu toplumu terk etmekte bulur ve sonunda da gider. Onun gidişinden sonra toplum bildik yaşamını sürdürmeye devam eder. Çatskiy'in davranışında toplum ne kazanmıştır? Sorusunu yönettiğim oyunumda içinde doğup büyüdüğü çevreyi terk eden Çatskiy'in de nereye gittiği de bilinmemektedir. Dostoyevski de, "Griboyedov'un oyunu dahice ama tutarsız. Çatskiy halka gitmemektedir" der. Ben kahramanımın sonunu tarihsel süreç ile zamana bırakmanın doğru olduğunu algıladım. Çatskiy'nin Rus toplumundaki gerçek yerini ve tarihsel işlevini ünlü yazar İvan Gonçarov 1871'de yazdığı "Bir Milyon Acı" adlı eleştirisinde belirler ve Dostoyevski gibi düşünenlerini şöyle yanıtlar: "Çatskiy, büyük bir savaşımın öncüsüdür. Bugün aramızda birçokları Çatskiy neden Moskova'dan uzaklaşıp gitti, düşüncesini duygularına feda etti, diyebilirler. Evet, şimdi böyle bir soru sorulabilir. Ama 19. yüzyılın başlarında toplumsal bir bilinç yoktu, Eğer bir ya-

zara saldırmak gerekirse, devrinin silahlarıyla saldırmak gerekir, bugünkü silahlarla değil.” Gonçarov düşüncelerini şöyle sürdürür: “Çatskiy’nin rolü acı çeken kişi rolüdür. Başka türlü de olmaz. Daima zaferi kazanan kişiler olmalarına karşın, tüm Çatskiylerin rolü budur. Onlar zaferi kazandıklarını bilmezler, yalnızca ekerler, başkaları ise biçer... Bu Çatskiy’lerden pek azı, ancak en aydın olanları boşuna savaşım vermediklerini farkındadır.” Çatskiy’nin evrensel yönünü ise şu sözlerle belirtir: “Çatskiy’nin bir müziği vardır. Eski ile, bayatlamış ile savaşan herkes, sesini bu müziğe göre akort etmelidir” (s. 19). Benim Akıl Belası oyunum ilk gerçekçi yapıtlardan olmasının yanı sıra, Rus yaşamının en önemli olgularından birisini, soylu sınıf aydınının kendi sınıfına karşı başlattığı savaşımı ilk kez ortaya koyması açısından Rus yazınında özgün bir yer kazanmıştır” (s.19).

“Sevgili dostum, elimde senin hakkında fazla kaynak yok. Bu yüzden sana sorduğum soruları elimdeki kaynaktan yararlanarak yanıtladın. Bu da bazı düşüncelerin yapıtta yazıldığı gibi tekrarlanmasını sağladı yer yer. Bu konuyu açığa kavuşturduktan sonra bana yapıttan bağımsız olarak özel hayatını anlatır mısın?”

“Sevgili Bedriye, sorularına verdiğim yanıtları elimdeki yapıtta çok fazla bağlı kalarak verdim. Özel hayatıma dair saptamayı senin yapmanı istiyorum. Benim insan yönüme dair duygularını benimle paylaşırsan sevinirim.”

“Sevgili dostum, öncelikle zengin ve tanınmış bir aileden geliyorsun. Bu gerçekten yola çıkarak çocukluğunun yoksulluk içinde geçmediğini algılıyorum. En iyi eğitmenler tarafından eğitiliyorsun bunun sonucu olarak da Moskova Üniversitesine giriyorsun ama savaş nedeniyle üniversiteyi bitiremiyorsun. İçinde yaralar büyüyen bir çocuklu-

ğun olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden de tüm ilgini aldığın eğitime adanıyorsun. Gönüllü olarak süvari alayına katılıyorsun gençliğini gözden çıkararak. Savaşta gördüklerin ve katlandıklarına rağmen savaşın sonuna kadar orada görev yapıyorsun. Ordudan istifa ederek sivil hayata geçiyorsun kendi isteğiyle. Dışişlerinde görevine başlıyorsun. Diplomatik becerilerini, yaptığın görevinle bütünlüyorsun. Tiyatroya karşı yoğun ilgin yazınla tanışmanı sağlıyor. Birçok yazarla dostluk kuruyorsun ve onlarla birlikte aşırı duygusalı akıma savaş açıyorsun. Hayatının anlamını kendini hem yazın bakımından hem de diplomatik bakımdan geliştirmek üzerine kuruyorsun. Rus elçiliği sekreteri olarak İran’a gidiyorsun. Orada öğrendiğin Doğu dilleri yazını besleyen bir başka kaynak oluyor. Savaşa yakından tanıklık ettiğin için özgürlükçü düşünceyi yaşama nedenin yapıyorsun. O dönemde Dekabrist ayaklanmasına katılmakla suçlanıyorsun. Aklanmış olmana rağmen bu akımın içinde yer alan yazar dostlarının başına gelenlere çok üzülüyorsun. Kafkasya’ya gidiyorsun. Kafkasya’nın kültürüne tanıklık ediyorsun. Kendini sürekli olarak geliştirmek senin kişiliğinin en belirgin özelliği. Hayatın karşısında silik olmamak senin mizacın. Hayatın boyunca inandığın değerler uğrunda savaşıyorsun. İran’a büyükelçi olarak atandığında farklı bir büyükelçilik görevi yürütüyorsun. İran’a gitmeden önce Kafkasya’ya giderek evlenmekle kendi duygusal ve düşünsel yanını da tamamlıyorsun. Büyükelçiliğinde Hristiyan halkının savunuculuğunu yapmaya adanıyorsun kendini. Birçok Rus tutsağın ülkesine dönmesini sağlıyorsun. Ölümünün bu denli hazin olmasında senin kararlı kişiliğinden kaynaklanıyor. İran büyükelçiliği basanlar elçiliğe sığınmış olan Hristiyanları geri vermeni talep ediyorlar sense geri adım atmadığın için çıkan çatışma sonucu hayatının

baharında hayata gözlerini yumuyorsun. Ülkene ve insanlığa hizmet etmek için dünyaya geldiğine inanıyorsun. Ülkene hizmet söz konusu olduğunda ne aileni ne de eşini düşünüyorsun. O kadar idealistsin ki, atığın adımın sonucunda öleceğin ve eşinin dul kalacağı gerçeği de seni inandıklarını savunmaktan alıkoymuyor. Buna karşı halkın içinde yer almayan hiçbir ayaklanmanın başarı getirmeyeceğini bilecek değin halk gerçeğine yakınsın. Çıkarlar söz konusu olduğunda soylu sınıf aydınların kendi içinde başlattıkları savaşı tüm çıplaklığıyla oyununda sergiliyorsun. Halk için hizmet etmek istiyorsun, Akıl Belası oyunun da halk tarafından bu yüzden benimseniyor ve ünlü olmanı sağlıyor. Sürekli savaşmaktan kendinle başa kalmadığın için kendini sorgulama zamanının olmuyor. Bu yüzden hem yazdıklarının hem de yaşadıklarının karşısında dimdik ayakta kalmayı başarıyorsun. Trajik sonun da bunun kanıtı. Bireyselliği hiç bilmediğin için kendi hayat serüvenini güzel geçirmek aklının ucundan geçmiyor. Halkla bütün olmak senin için her şeyden önemli. Soyluların özellikle de birtakım sözde aydınların pespayeliğini ve ne denli gerici olduklarını özellikle de kendilerini geliştirmemekte çok direndikleri için okuma alışkanlığına savaş açtıklarını ortaya sergilerken oldukça cesursun. Cesaret senin göbek adın. Savaşların içinde yetişmiş birisi olarak merhametin ve özgürlüğün insanlığı kurtaracak yegâne gerçek olduğunu biliyorsun. Ülken için oldukça endişeleniyorsun. İçinde taşıyamadığın tek yük Dekabrist ayaklanmasının bastırılması sonucu yönetimin daha baskıcı bir yöneme başvurmasıdır. İlerici olduğun kadar gerçekçisin de. Oyunun ilk gerçekçi yapıt olması beni şaşırtmıyor. Örgütlü hareket etmek ve örgütlemek senin hayat felsefendir. Kendini kendine saklayan bir insansın. Bu yüzden senin gerçeğine oyunun aracılığıyla

ulaşmaya çalıştılar dönemin eleştirmenleri. Sana göre mutluluk önce ülkeneye sonra da senin yaşamına gelmeliydi. Toplumsal düşündüğün için yenilgiye uğramak senin içini acıtıyordu; çünkü sistem riyakâr ve ikiyüzlü insanları beslediği için sürekli kazananlar onların olması doğaldı. Çoğunluğun yanında yer almaktansa kendi bireysel yalnızlığını tercih ettin. Hiç kimsenin algılamadığı kadar yalnız hissediyordun kendini. Düşüncelerini kendinden başkasıyla paylaşmıyordun. Ölüme giderken de yalnızdın ve yalnızlığın en iç acıtıcı gerçeğiyle sadece sen değil cesedin de yüzleşti. Taşındığın insani vasıflarından dolayı sadece “Akıl Belası” oyunuyla değil eylem adamlığı sıfatıyla da ölümsüzleştin. Oyunun çağımızda da geçerliliğini sürdürüyor/sürdürecektir. Zamansız ölmemiş olmasaydın insanlığın kütüphanesine ölümsüz yapıtlar kazandıracaktın. Yaşadıklarının ve yaşadıklarına ödediğin bedellerin önünde saygıyla eğiliyorum. Seni kendini hiç kimseye açmadığın içinin güzelliğiyle kucaklıyor ve seni seviyorum.”

“Sevgili Bedriye ben de seni içinin güzelliğiyle kucaklıyor ve seviyorum. Ölümsüz olduğumu düşünmek zamansız öldüğüm gerçeğini bana unutturuyor. Benim için üzülmeni istemiyorum. Sevgiyle kal.”

Ö. Aydın Süer. XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar. Evrensel Basım Yayın. İstanbul, S. 13-19

Türkçem

Sesimin nüfus cüzdanı
ana adı Altay, baba adı Ural
dikiyorum bayrağını gönderine yüreğimin
estikçe rüzgar dalgalansın
sallansın beşiğinde memleketimin

yazılmış bebekliğimin göz minesine ninni
uykumun çiçek bahçesinde rengarenk
annemin çeyiz sandığından çıkardığı
mavi masal işlemeli yastığımsın
çocuk başımın altına konulmuş

ruhun yataklarında akan
duru bir ırmaktır türküler
coşup gelen Karacaoğlandan
Elif'i diyar diyar gezdiren
Bedri Rahmi'yi şairliğinden utandıran

şenliğimin sesli harfleri, kederimin sessizleri
sandığında duygularımın bütün hazinesi
ağlasam, yüzümde hüznün alfabesi
ne yana dönsem annemin ak sütüsün
harfler sevinçten uçar, gülsem ağız dolusu

Sığınırım Dağlarca'nın dizelerine
yağmasın dağlarına kar, üşürüm
ömrüme örttüğüm yorganımsın
sarıl, sarıl bana anne yüzlü sevdiğim
Türkçem, en güzel şiirimsin!

Nurbanu KABLAN

Antalya'nın Dergileri

Abdullah ŞANAL

Dergiciliğin yeri bir başkadır yazınımızda. Okuru, yazarı, çıkararı olarak yürek verdim pek çoğuna. Şiirime kucak açan 'o ilk dergi' (Evrin, Ağs.1975) ilk çocuğuma ad oldu! Et-kilendim, yazıp çizip etkiledim, dergileri hep sevdim.. Önemsenen dergilerde, sanatımı ve sanatçı kişiliğimi ustalıkla kavrayan kalıcı yazılar da yayınlandı, duygulanıp onurlandım, kıvandım... Acılar da çektim ama. Dergicilik mutfağına girenlerdenim çünkü...Sof-ranıza gelen yemek hiç de kolay pişmiyor!..

Siyaset, edebiyat, teknik, sanat ve bilim konularını gazeteden daha geniş bir açılımla inceleyen derinlikli yayın organlarıdır dergiler. Değişik fikirleri derleyip toparlayıcı bir işlevi üstlenirler. Demokrasiyi, aydınlığı daha bir ayırımına vardırıarak yaşatırlar insana. Kültür denen dolaşıma kan olurlar kısacası... Okuru da, gazete okurundan biraz farklıdır...

Ahmet İhsan Tokgöz'ün çıkardığı ilk dergimiz "Servet-i Fünun", 1891'de çıkmıştı. Antalya'mız ise, 1990'larda kavuşabildi kendi dergilerine. Bir avuç insandık. İçimizde, sesini yurt düzeyinde duyuranlar bulunsa da örgütsüzdük, güçsüzdük. Oysa kent, kapılarını çoktan açmıştı dünyaya. Yeni yapılanmalar içinde demokratik kurumlar, turizm sektörü, üniversiteler, basın-yayın organları yerlerini alırken, sanatçıları olarak bizler de

ANSAN'da örgütlendik, güçlendik. Kentimiz gelişip büyüdüğüçe insanların sanata açlığı girdi gündeme. Görev bildik; sevdâ ile aşk ile kendi dergilerimizi de çıkarıp batırma işine koyulduk!...

Yıllar önce, kentimizde çıkarılan ilk derginin "Kırkgöz" olduğunu söylüyorlar. Arayıp sordumsa da görmedim, bulamadım bu ilk örneği nedense. İkincisi "Kırkmerdiven" olacak. Limana inen "tayfa çizmelerinden eskimiş merdivenler" esinlemişti adını. Benim de tuzum var bu dergide. Ulu gönüllü *Erdoğan Kahya*'nın sahiplenmesiyle doğabilen bu bebek; *Nuri Erkal*, *Yunus Yaşar* ve benim çabalarımla özgünleşip kimliğini bulmuştu. Yeni heyecanların, kalemlerin umudunda ses çoğaltıp 44 sayı koşturdu bizimle okuruna. Yönetim kadrosundan ayrılanlar olunca; emeğini, direncini, tutkusunu, inadını sevdiğim *Nuri Erkal*, tek başına göğüsleyip bir süre daha sürdürebilmişti. Bugünlerde bu dergimiz yok artık!..

"Akdeniz Sanat", Kırkmerdiven'den ayrılanlarla girdi yaşama. Sayfalarını geniş tutacak gibiydi ama, tuttuğu 5-10 imzaya bağım-lı kaldı. Bunu şundan söylüyorum: Antalya'yı dışlayan bir saplantısı vardı sanki Kerse'nin! İyi işler yaptı diyelim yine de. Şiir Seçkileri, Akdeniz, Kedi, Aşk Defteri adlı ekler de verdi yanında bu dergi.

O günlerde derneğimiz adına çıkan “AN-SAN Sanat” doğmuştur. Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü olarak yazına kazandırabildiğim bir denemeydi. Edebiyatın yanında; plastik sanatlara, resime, fotoğrafa ve müzik üstüne yazılara da açmıştık sayfalarını. Karışanı çok olunca tıkanı. Özgürlüğüm kısıtlandı ayrıldım. İki ayda bir çıkan bu dergimiz, değişen yönetimle “Morca” adını alarak yaşamaya direndi bir süre. “Morca”yı ilk aşamada *Turgay Değirmenci* ve *Gürsel Kaya* gibi genç arkadaşlarımın üstlenmiş olduğunu da belirteyim.

Dergi, bir yeniden yapılanmaya geçip her sayıda değişecek bir yazı kurulu oluşturmayı da benimsedi bir zaman. Kasım 95 sayısında *Can Yücel*’den *Salih Mercanoğlu*’na, *Hasan Varol*’dan *Metin Demirtaş*’a, *Molla Demirel*’den *Hüseyin Yurttaş*’a, *Yunus Yaşar*’dan *Hasan Şişli*’ye dek uzanan şairlerin ürünleri yer almış. Kapak resmi ironik, Son-Kışot’un küheylanı kişiyor! Arka kapak “Basında ANSAN”’a ayrılmış. Kısa, güncel, etkinlikler; duyurunun ötesinde yarınlara arşivlik görevini yükleniyor böylece... ANSAN ailesine çabasında başarılar dilerim. Ne ki, 10 Kasım’ı unutmuşlar (!) çok yazık. Atamızı, birkaç satırla bile anmayışları üzdü beni. Saygısızlıktan öte sayıyor ve kınıyorum!

2010’lu yıllarda her şey değişti gibi. Muratpaşa Belediye Başkanımız *Ümit Uysal* sağ olsun. Sanatçıya sahip çıktı, yer verdi. Yeni yerimiz Kadıncı’nın orda, yönetim de üretken. Her ay ANSAN Bülteni çıkarıyoruz kimi dergiden dolu. Şiir, yazı, inceleme veriyorum ben de zevkle. Sağ olsunlar, Onur Kurulu Üyesi seçilmişim bir de değer bilirlilik içinde!...

Anadolu dergileri ‘yıldızcıklar’ gibidir. Biri söner, biri yanar. Erimine erişecek göz gerek! Akdeniz Sanat, hoşça kalın deyince “İnsan” dergisi almıştı yerini. “İnsan”ın Ka-

sım sayısında Atatürk gülüyor bize. *Mehmet H. Doğan*, *Mahmut Temizyürek*, *Hüseyin Alemdar*, *Gültekin Emre*, *Şükrü Erbaş*, *Saffet Uysal* vb. tanıdık imzalardan bazıları. Burada bir parantez açmalıyım: Derginin sahibi *Cahit Kerse* ve eşi *Emine* hem söz konusu dergileriyle, hem de Akdeniz Kitabevi ve S’imge olarak yayınladıkları onlarca kitap ile (ki benim üçü hariç tüm kitaplarımı da yayınladılar) salt bölgemiz kültürüne değil, Türkiye’miz kültürüne de hizmet edip yeni değerler kattılar. Dergi anlayışımız uymasa da, emeğini yadsıyamam *Kerse*’nin.

Bir de “Portakal”ımız doğdu ki sarışın! Tam da mevsimidir hani! Narenciye belde-si hiç Portakal’sız olur mu? TÖMER, saygın bir dil okulu. Bugüne dek bültenler çıkarırdı. Salonunu sanatçılara açtı konuşmalar yaptım. İmza, söyleşi, sergi, dinleti günlerini Antalya’m ile paylaştım. Baştan beri; “Portakalı soyamadım/ Yediksıra doyamadım!” türküsünü çığırın TÖMER, dergisini hiç baltırmadı ama, şimdileri adına Mavi’yi de ekledi. *Hasan Varol* ve *Dursun Köse*’nin ‘güç birliğinden’ yola çıkan dergimiz; “Mavi Portakal” olarak yürüyor! İlk sayıda (Kasım 95) *Dursun*’un, *İvan Goll*’den iki çevirisi dikkat çeken şiirlerden. *Ergün Özsoy*, ironik sular da geziniyor. Öykücü *Nuri Erkal* ise, “Güle Karşı” bulduğu *Mehmet Salihoğlu*’nu hafiften sarakaya alarak ‘gül’ü savunuyor! Hoş, gülün dikenini de var olsun. Varol’un, yalın Türkçeyi kullanmayanlar için sitemkâr yazısını beğendim.

Ne acı ki hepimizin ‘onur kaynağı’ olan *Atatürk* ve düşüncelerini savunmak zorunda bırakıldık. Bu bağlamda “Atatürkçü Düşünce” dergisi çıkarmıştık. İlk iki sayısını çıkarıp da sürdürmek ‘yazı komisyonu başkanı’ seçtikleri için bana nasip olmuştu. Dergiyi hazırlayıp çıkarma çalışmalarım da en anlamlı desteği, rahmetli dost, ince insan, ya-

zar Dr. Günay Karakan ile üç-beş devrimci gençten görmüştüm. Bu vesileyle Karakan'ı saygıyla anıyor, o günlerin dernek yöneticilerinden gerekli anlayış ve desteği göremediğimi de belirtiyorum! Düşünce'yi, Mehmet Tosun devralıp yaşatmaya kalktıysa da yüreğinin yağını erittiler ve bitti!

İlk sayısı 30 Ağustos 1998'de çıkan Müdafaa-i Hukuk, Prof. Dr. Çetin Yetkin'in genel yayın yönetmenliğinde ulusalcı, yurtsever, anti-emperyalist aydınlarla bütünleşerek yayını sürdürmeyi başaran Kemalist dergimizin adı oldu. Bu dergi, 2002'de aynı adla bir gazete de çıkarıp, günümüzde Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk adıyla Atatürkçü çizgisinden ödün vermeden varlığını sürdüren en köklü dergilerimizden biri olması yanında; Cumhuriyet tarihimiz ve felsefesini sahiplenen değerli kitaplar da yayınlamıştır. Yayınları arasında benim; yılın kitabı seçilen 'Derbeder Söylenişler' de var.

Kentimizin anılası 4-5 dergisi daha olduğunu biliyorum. 'Zümrüt', Orhan Tolunay'ın sahibi olduğu albenili bir dergiydi. 'Rehberant', Giray Ercenk'ten kopalı varlığını sürdürüyor mu bilmem? 'Politika' ve 'Gölge' ise, geldi-geçti mevsim gibi izi kalmadı yadigar!

Yazıma söz konusu ettiklerim, öncelikle edebiyat-sanat-kültür dergileri idi doğal ki. Ya ötekiler? dersiniz: 'Adalya', Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayını olarak çıkıyor. Bilimsel bir hizmete aday. 'Antalya Kültür Bülteni', 8 sayfaya sanat tarihi, arkeoloji, makale, şiir ne bulursa sığdırmaya çalışıyor. ANSİAD, ATSO, ANTĞİAD gibi işadamı derneklerinin de kendi dergileri var. Meslek odaları; 'AESOB', kurumlar 'Antalya Tarım', belediyemiz 'Antalyalılar' ve 'Altın Portakal', baro 'Antalya Baro Dergisi', Ak-sin ise "Sinemagazin" gibi kendi medyatik gruplarına özgü dergilerini çıkarıp yaşatmada zorluk çekmiyorlar. (Sinemagazin'de

sinema anılarımı yazmıştım bir ara. Dahası Metropol İş Merkezi'nde, Akıncı kardeşlerin incelikli davetiyle kitap sergisi açıp kitaplara doyurmuştum halkımı bir yıl kadar!).

Bütün 'kazalar' nedense Anadolu dergilerinin başına geliyor. Yüreğimizin coşkun sularında yelken açtırdığımız kültür, sanat, edebiyat, düşünce dergileri 'battı çıktı' oynuyor! Nasıl oynusa işte; kadrosunda iç çekişmelerden mi, okurun okumazlığı yüzünden mi, Kadriye'nin (pardon) kaderin oyunu (mu) ne sevenler hiç gülmüyor! Ego-ları bir yerlerine sıkışmış düzenbazlar oyunu da var. Etkin ve sağlam sanatçı olursan çevrendeki güdük sanatçımsılar; kıskanıp şaşı bakıyor çoğu zaman!. Boş vermişim böylesine, bilirim ki kimse kendi köyünden peygamber çıkarmaz bizde (!)..

'Kedi Şiir Seçkisi', 'İnsan Şiir Defteri', 'Bahçe', 'Simge', 'Düşlük', 'Akdeniz Edebiyat', 'Son Nokta' gibi yazın dergileri de, kentimizin kervanına sonradan katılan dergiler oldu.

'Sofranıza gelen yemek, hiç de kolay pişmiyor' demiştim; evet, dergicilik zor zanaat. Dergileri seviyorum. Ayrımsız seviyorum bu zor ve onurlu işe gönül, emek, ter verenleri. Para ödeyip alanları, bulup okuyanları, destekleyen kurumları. Bu sevdalı insanları hep birlikte sevelim, yalnız bırakmayalım. Sanatsız, ışıksız, ateşsiz, duyarsız kalmayalım. Soğukta, karanlıkta, kış kıyamette yalnız da kalmayalım ki "hayat damarlarımızdan biri" daha "kopmasın", koparılamasın!....

Süslerim Ay Işığı Yıldızlarla

denizde şehir ışıkları yanar ben kırılıyorum
damla damla kristal cam olur parlarım
yüreğime yansır gece deniz su ışıklar
sevgin sıcaktır sarmaşık olup gecede

nefes nefes alırım seni ayrı gözle bakarım
adım atışlarımın temposu kalp atışlarımın ritmi
avuç içlerimizin sıcaklığı dokunuşların heyecanı sarar
çarpıntısı yüreklerin anlaşması sessizce

öpüşlerin ıslaklığı kalır yüzünde ve alnında
dolu dolu aşk yaşarım dalga sesi yıldızlar gökyüzü
fırlatılan taş denize sessizliği kırmak istercesine
dalgayla gelen soğukluğu gecenin

oturup kıyıya yakın sıcacık sokuluşlarla
yürekten yüreğe içten içe sarılışlar mutluluk dudaklarda
duman duman sevdanın paylaşımında nefes nefes alırım içime
süslerim ay ışığı yıldızlarla

Cemal KARSAVAN

Şairime Mektuplar 9

Orhan Kemal

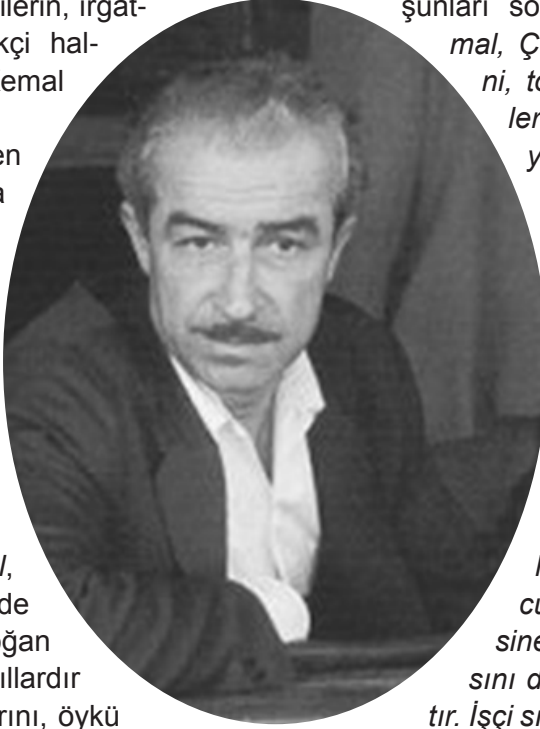
Tahir ŞİLKAN

Sevgili hemşerim, işçilerin, ırgatların, yoksulların, emekçi halkımızın yazarı Orhan Kemal merhaba.

Ölümünün üzerinden yarım yüzyıl geçti ama unutulmadın, unutulmayacaksın sevgili *Orhan Kemal*. Bizlere bıraktığın romanlarınla, öykülerinle, oyunlarınla, şiirlerinle yaşıyorsun. Evet! şiirlerinle de yaşıyorsun sevgili *Orhan Kemal*.

Sevgili *Orhan Kemal*, senin doğduğun şehirde senden 45 yıl sonra doğan bir hemşerin olarak yıllardır senin hayatını, yazdıklarını, öykü ve romanlarını anlatıyorum. Biliyor musun *Orhan Kemal*, ailenin, çocuklarının senin sonsuzluğa göçüşünün ertesi yıl başlattıkları *Orhan Kemal Roman Ödülü*'nün bu yıl 49. su veriliyor. Tüm dünyayı kasıp kavuran, yüz milyonlarca insanı evlerine tutsak eden salgın günleri nedeniyle ödül töreninin bu yıl gecikmeli yapılması gerekecek. Sevgili *Orhan Kemal*, senin adını taşıyan bu ödülün iki yıldır seçici kurul üyesi olmanın gururunu yaşıyorum.

Son bir kaç yıldır ödül töreninde seni anlatanlardan biriyim. Geçen yıl konuşmamda

şunları söylemiştim: "...*Orhan Kemal*, *Çukurova'nın katı gerçeğini, toprak kavgasını, emekçilerin alın terini çalanlarını, yorgunluktan bacağını patoza kaptıranları, sıtmalı çocukları, işsizliği, açlığı, yoksulluğu belleklerden silinmeyecek güzellikte yazmıştır. Orhan Kemal İstanbul'un kenar mahallelerinde yaşayan insanları, Beyoğlu'nun arka sokaklarında gençliğini harcayanları, sokak çocuklarını, fabrika işçilerinin, sinema emekçilerinin dünyasını da aynı güzellikte yazmıştır. İşçi sınıfı ve emekçi halk Orhan Kemal'i unutmayacaktır...*" İki yıl önceki

ödül töreninde, çok değerli bir sanatçı senin şiirlerinden bestelediği şarkıları seslendirmişti. Evet... senin şiirlerinden...

Nazım Hikmet'in önerisiyle şiiri bırakıp hikaye ve romana yönelmiş olman, edebiyatımıza çok büyük katkıda bulunmanı sağladı. Edebiyatımız unutulmaz güzellikteki öykü ve romanlarıyla zenginleşti. Biliyor musun *Orhan ağabey*, sevgili yazarım, kitapların yazılışlarının üzerinden altmış yetmiş yıl geçmesine karşın bugün de en çok okunan kitaplar arasında yer alıyor.

Sevgili Orhan Kemal, şiiri bırakıp hikaye ve romana yöneldin ama yazdığın şiirlerini severek okumayı sürdürüyorum. Bursa cezaevinden çıkmadan önce Nazım Hikmet'e armağan olarak yazdığın şiir nasıl unutulur.

(...)

"Unutabilir miyim seni?

Tahtakurusu ayıkladığımız hapishane gecelerini

ve radyoda şark cephesinden haber beklediğimiz

müthiş anların küfrünü!

-Radyonun yanındaki duvara

kurşunkalemiyle abus insan yüzleri çizmiştin.-

Unutabilir miyim seni?

Hâlâ beton malta boylarında duyuyorum takunyalarının sesini!

Unutabilir miyim seni hiç?

Dünyayı ve insanlarımızı sevmeyi senden öğrendim,

hikâye, şiir yazmayı

ve erkekçe kavga etmeyi senden!"

Sevgili Orhan Kemal, romanlarındaki şiirsel anlatım çok etkileyici. Aşağıdaki satırlar, edebiyatımıza kattığın çok önemli bir kadın karakterin ismini taşıyan Cemile romanından. İşçi mahallesini ve evlerini anlatıyorsun. "İşçi mahallesi / çürümüş tahta / paslı teneke / kerpiç yığınlarından evler / işçi mahallesi / sanki bir sel / yuvarlana yuvarlana / köpüre köpüre / akan bir sel / Evler... / yan yatmış / diz çökmüş / bağdaş kurmuş / kapaklanmış / tutunuvermiş / evler / işçi evleri / yağmur yemiş / kurumuş / çatlamış / aşınmış / çürümüş evler / işçi evleri..." Gerçek bir emekçi anlatısı olan benim de en sevdiğim, en çok anlattığım romanın Bereketli Topraklar Üzerinde'den aktardığım satırları hiç unutamadığımı bilmeni isterim. "Değdiği yeri köz gibi yakan güneş / beklemekten usanan ırgatlar / birden deli gibi sağanak / ortalık sel sele gider / Ardından güneş / tırnağına kadar ıslanan insanlar / insan değil paçavra yığınları / ortalığı duman kaplar... Analar / erkek yüzlü analar / avuçları nasırlı analar / gözyaşları kurumuş analar / beklerler / aç, terli ama / sabırla beklerler

/ günler geçer / sonra haftalar / yaşlılarla aç çocuklar ölür / çukurlarına gömülü gözleriyle / kadınlar / ölüm acısını / kanıksamış / kadınlar / çok az konuşarak / beklerler" Bereketli Topraklar Üzerinde romanının başına koyduğun o unutulmaz sözler, çağlar geçse de unutulmayacaktır. Biliyor musun Bereketli Topraklar Üzerinde sinemaya uyarlandığında Erden Kıral o sözleri Çukurova'yı nitelemek için kullanmıştı. Çok güzel film oldu, görmeni çok isterdim. "Çukurova'da bahar harikadır!

Gök masmavi, kırmızı topraklar yemyeşildir!

Çukurova'nın bereketli toprağına dört kilo çığır at, seksen kilo kütlü, yani tohumlu pamuk versin!"

Sevgili yazarım, şairim; otuzbeş kırk yıl önce, Ceyhan'dan Adana'ya gidip gelirken eski yol kullanılıyordu. Senin de gençliğinde, Ceyhan'a gidip gelirken kullandığın yol. Baba Evi'nde anlattığın yol. Tarihi Misis Köprüsü'nden geçilen yol. "2000'e Dair" başlıklı şiirin en sevdiğim şiir. O şiiri her okuduğumda yıllarca geçip gittiğim Misis'i anımsıyorum.

"Bindokuzyüz senesinin / İkibine yerini / Verdiğini / Görmek istiyorum / Ne zevkli şey olurdu seyretmek torunumu / Van üniversitesindeki kız arkadaşlarıyla / Kutbu Şimalide kızak kaydığını / Vaşington'da Kapitol bahçesinde / Ren şarabı içip / Çinli dostu ŞinFo'yla beraber / Şankay'dan haber / Beklemek! (...)"

"Ne tadına doyulmaz olurdu

Misis'li Çopur Ali'nin,

Sorbone'da

'Parçalanın Atomun

Sanayiye tatbikine dair'

Konferansını dinlemek

(...)

Dizelerinden bahsediyorum.

Sevgili Orhan Kemal, yazdıklarınla hep yaşayacaksın. En içten sevgi ve saygılarımı sunar, ellerinden öperim.

Peluşko'ya Sesleniş

Berrin TAŞ

Karanlık bir dönemde doğdun. 12 Eylül koşullarında. Üniversitelerde sağ-sol öğrencilerin çatışmaları. Her gün yeni olaylara gebe. Sen 12 Eylül'den altı ay önce doğdun. Mart ayında. 25 Mart'ı 26 Mart'a bağlayan gece yarısı saat tam 12'de. Öyle yazmışlardı doğum belgene. Doğum tarihini 26 Mart 1980 kabul ettik.

Sen karanlık bir dönemde doğmuştun. Annen de kendi yaşamında karanlıktaydı. Baskı altında ve köşeye sıkıştırılmış duyumsuyordu kendini. Sana sıkıştırılmış köşelerden nasıl bedeller ödeyerek çıktığını anlatmaya çalıştım. Şu kadarını söyleyebilirim şimdi. Senin doğduğun gece ben yapayalnızdım kızım. Doğum başlayınca kimseye haber verilmesini istemedim. Sürekli sorun çıkaran birilerinden yardım istemek onuruma dokundu kızım. Senin doğduğunu sabah olduğunda öğrendiler. Hastabakıcı yakınlarınızı arayayım dediğinde şimdi aramayın, kimse rahatsız olmasın, sabah haber verirsiniz demiştim.

Evet kızım ülkemizin karanlık koşullarıyla annenin özel yaşamının karanlığı birbirini tamamlıyordu. Belki de bu nedenle sen gittikten sonra "geceye doğdun" demiştim. *Peluşko* adını verdiğim kitap senin için yazıldı.

"Gece" adını verdiğim şiirde sana "Gecenin kızı" dedim. "Dağlar yıkılıyor içimde / silikleşiyor kuş sesleri // sen göğsümde uyuttuğum / bebek / gecenin kızı / şiire doğdun / karanlığın / tan atımında // bahar gelmeyi unutmuştu / güller açmamıştı henüz / geceye doğdun / günün / çamur saatinde."

Sen doğduğun karanlığın içinden çıkamadın kızım. Ben kendi karanlığımdan dışarı ışığa çıkabilme kavgası verirken belki de sana yeterince yardımcı olamadım. Senin yaşamı bırakıp gidişine ne denli nesnel bakmaya çalışsam da olmuyor. Kesinlikle atladıklarım, göremediklerim olmuştur. Seninle nasıl ilgileneceğimi bilememişimdir. Kendini yaşamayan, uslu bir kız olarak yetiştirilmiş annen kabuğunu kırma kavgası verirken de çok yalnızdı kızım. Senden beni anlamamı bekleyemezdim. Beklememeliydim. Yine de o denli yalnızdım ki zaman zaman sana annelik değil arkadaşlık ettiğimi sanıyorum. Belki bu arkadaşlık senin sırtında ağır bir yük olmuştur. Düşünsene. Gencecik bir fidan. Gülecek, oynayacak, yaşayacak. Annesi geleneksel yaşantısını kırmış kendine yeni bir yaşam kurmaya çalışıyor. Ataerkilliğin daralttığı köşelerden çıkmaya çalışırken çarptığı kayalar, ayağına

batan dikenler canını acıtıyor. Üzülmeyi hiç istemesem de sırtımda taşıdıklarımın ağırlığını da duyumsadığımı biliyorum. Bir kez daha anladım. Bir kadının sıkıştırıldığı köşeler çocuklarına da bulaşır. Baskı altındaki bir kadın aydınlık, ışıltılı koşullarda yaşıyor-muş gibi davranamaz ki. Sevinçleri elinden alınmış hüzünlü bir kadın biricik kızına şen şakrak bir yaşam verebilir mi tek başına. Veremez.

Ben dik ve onurlu yaşayabilmenin, insan olabilmenin kavgasını verirken sen gençlik bunalımlarınla baş başa kaldın. Koşulların sertti. İnce duygularının karşılığı yoktu yaşamında. Babanın evleneceğini öğrendiğinde sevinmiştin. Belki bir kardeşim olur diyordun. Konuştuk, güldük seninle. Seni düşünlerine çağırırlar sanmıştık. Çağırma-dılar. Düşünden bir gün sonra babaannen telefonla arayıp da babanın evlendiğini söylediğinde telefonu yüzlerine kapattın. Bir daha da babaannenle konuşmadın. Senin küskünlüklerini onaracak kimse yoktu ortalıkta. Bir gün eşinden ayrılmış bir babanın telefonda kızıyla konuştuğunu duymuştum. Sevecenlikle konuşan, kızını hep korumak isteyen babanın tutumu beni etkiledi. Senin adına çok üzüldüm. Yaşamının eksik yanlarını gördüm. Sende yaşamını onaracak zamanı tanımadın kendine. Yaratıcılığının tadını çıkarabilseydin seni mutsuz eden koşulları dönüştürebilirdin.

Sen gittiğin gün masanın üzerinde bulduğum şiirleri de senin kitabına aldım. Önceki yazdıklarını biliyordum. Yaşamını sonlandırmadan önce yazdıklarını, günlükleriyle birlikte bir kitapta topladım. *Bülent Habora* uğramıştı *İnsancıl*'a. Dergide şiirlerini yayımlamıştık. Şiirinden bir dizeyi kitabına ad olarak seçmemi istedi. "*Bir Çift Martı Görmüştü Çocuk*" olsun kitabın adı dedi. Onun önerisi bana da anlamlı göründü. "*Bir Çift Martı Görmüştü Çocuk*" senin ardından basıldı. Bu durum yaşamın olağan akışına aykırı. Ben önce gitmeliydin bu dünyadan. Sen benim ardımdan kitaplarımla ilgilenmeliydin. Sen bana bıraktın şiirlerini. Bana bıraktın acılarını. Bana bıraktın kuşkulu sor-

gulamaları. Acaba nerde yanlış yaptım diye kıvrınmaları.

Veda şiirlerinde karamsarlığın umutsuzluğun apaçık görünüyordu kızım. Peluşkocuğum, dıgıl dıgılım, yavru kuşum ne söylesem bilemiyorum. "*Sonbaharda / düştü / evren... // Dumura uğradı tüm insanlık / ve yarın ya-tağın altına saklandı // Korkmuyorum / çocuk öldü içimdeki / çağlarım bir hamlede yıkıldı / Yüzüne duyduğum sevgi de yitti / Artık her an kapanmakta olan bir gün gibi yaşanıyor / ve ben gittikçe büyüyorum / yıkıyorum tüm kalıntıları // Yarın öldü / Düş yok artık // kıymık kıpırdamıyor / boş debelenmeler / yalan kaynaşmalar / Her şeyi tepeden izliyorum. / Düz bir yolda uzanıyor dünya / Alev alev yanarak.*" demişsin. Bu şiiri bedenini fırlatıp atmadan önce yazdıkların arasında buldum. Bu şiiri 22 Ekim 2002'de yazmışsın. 22 yaşındaydın bırakıp gittiğinde.

14 yaşındayken yazdığın şiir "*Şili Stadyumundan Arta Kalan*". Dünyada olup bitenlerle ilgileniyordun. Kitap okuyordun. Okuduklarının etkisiyle yazılmış bir şiir. Yine de acıyı derinden duymuşsun. "*Soğuk / insan sesleri duyulmuyor / taşlardan değil bu üşüme / doğaya yabancı bir soluk / yankılanıyor geniş karanlığın içinde // Yürüdük karlı yol boyunca / adımlarımızın izi yoktu / izleri çaldılar onlar / kara gözlüklerinin sapına astılar // Yürüyoruz karanlık yol boyunca / koku yok renk yok / kokularla renkler Şili Stadyumunda kaldılar. // Bugün burda unuttuk eti ve kanı / onlar stadyumun duvarına süs oldular / Bugün burda bir iskelet sürüşüyoruz biz / çok oldu insan kokusunu unuttu / saat çiçekleri soldu // O küçük kızın yüreği kan içinde hala / tek onun soluğundan can bulacak saat çiçekleri / uyandırın onu bulduğunuz yerde / uzatın eliniz soğuklar galip gelmesin.*" diyorsun. Şiir 1994'te yazılmış. Çalıştığın kağıtlara not düşmüşsün. İnsan olmak istiyordum demişsin. Bu dönem yazdığın şiirlerde *İnsancıl*'ın yaşamını etkilediğini görebiliyorum. *İnsancıl* 1990 Kasım ayında yayımlanmaya başladı. Sen o zaman 10 yaşındaydın. 1994-1995 yıllarında yazdıkların-

la yaşamının 4 yılını değerlendirebiliyorum. Dünya sorunlarından etkilenip de bu dönem yazdıkların karamsar sayılmaz. Bırakıp gitmeden önce yazdıklarınla 14-15 yaşlarında yazdıkların iki ayrı kutup sanki. 22 yaşındayken yazdıkların karamsar, yıkıcı. 14-15 yaşındayken yazdıkların sevecen, yaşama bağlı. Yine de ben iki ayrı dönem hakkında bu geçişkenliğin nasıl gerçekleşebildiğini çok merak ediyorum. Anlamak istiyorum.

1994-1995 yılları arasında yazdığın “Özgürlük” şiiri sözgelimi. İç açıcı bir şiir. “Bir zamanlar / kaktüslerin ve kertenkelelerin bulunduğu bir vadide / bir çocuk yaşıyordu // Çocuk gözlerini / o göğe kadar uzanan / geçilmez dağların arkasındakileri hayal ederek / ısıtıyordu // Bir gün geçilmezi geçilir yapan bir olay gerçekleşti / Bir çift martı görmüştü çocuk / rüzgarın sırtına binmiş / süzülüyorlardı gökyüzünde // Başını göğe kaldırdı / özgürlüktü gözlerinin aynasına yansıyan”

Bir de “Kayıp Güneş” şiirin var. Bu şiirde annenin o dönem yazdığı “Bir İnsanla Yürürken” şiirinin etkisi var. Senin beni anlamaya çalıştığını, değişen yaşam biçimimize kendini var etmek isteğiyle katıldığını görebiliyorum. Peki ne oldu da “Kayıp Güneş” şiirini yazan sen karanlığa hiçliğe doğru yol aldın. Bunu çözemiyorum. Bu nedenle hem kendi şiirimi, hem de senin şiirini Peluşkocuğum buraya yazmak istiyorum. Belki bir gün yaşamayı bırakıp giden bir genç kızın şiirini irdelemek isteyen birileri olabilir. Yabancı bir göz daha nesnel bakabilir.

“Bir İnsanla Yürürken” benim şiirim. 1993 yılında yazılmış. “İnsanın Ayak Sesleri”nde var. “Aynı kaldırımda yürüyoruz başka insanlarla / beraber / çamurlu sokaklardan geçiyoruz / değişiyor görüntüler bakışlarının ulaştığı / yerde // Aynı kaldırımda yürüyoruz / sözcüklerinden soyunuyor sokak ve insan / birer birer yıkılıyor korunaklar adımlarımızla // Aynı kaldırımda yürüyoruz / ardımıza / bakmadan / hiç yürünmemiş yollara giriyoruz / güzelleşiyor sarp kayalıklar yalnızlığımızın çoğaldığı yerde / Aynı kaldırımda yürüyoruz başka insanlarla / beraber // toplayıp bulutlardan düşlerimizi / yalnızlığımıza sarıp size

uzatıyoruz // Alın işte yaşam” Bu şiirim seni etkilemiş. Senin şiirin sanki benim şiirimin devamı niteliğinde. Şiire katılan, şiiri sürdüren, çoğaltan bir etkisi var “Kayıp Güneş”in. Yavrucuğun senin için kayıp güneş bendim. Sen de benimle birlikte doğmak istemiştin.

“Çakıl taşlarıyla dolu yollarda / fırtınaların dinip / yağmurların tohumlar yeşerttiği / bir zamana doğru yola çıktılar // Bir insan / yüreğine ulaşmasını / engellemeye çalışırken / dondurucu kar tanelerinin / bir başka insana rastladı // İki insan / yürekleri sarsılmış fırtınalardan / birbirlerinin gözlerinde / güneşler aradılar / sonunda bulduklarında o güneşleri / fırtınaların dinip / yağmurların tohumları yeşerttiği / bir zamana doğru ağır ağır... / yürümeye başladılar / yanlarında başka insanlarla beraber / çakıltaşları ayaklarını yaran yollardan // Şimdi orda / uzağında tüm çirkeflüklerin / bir kayıp güneş doğuyor / ben de onunla beraber doğuyorum” diyorsun “Kayıp Güneş” şiirinde.

15 yaşındayken yazdığın şiirlerinle dalga geçiyorsun. Kendine gülebiliyorsun. “Rapunzel” adını verdiğin şiirinin altına not düşmüşsün. “Keh keh keh ne komik” diyorsun. Sevdiğin arkadaşların var. Seltem’i, Martı’yı seviyorsun. 1995’te yazdığın “Güneş Tayfı” aydınlık bir şiir. Bu şiiri 15 yaşını bitirdikten birkaç gün sonra yazmışsın. 30 Mart’ta “Hey! Dostum / Anlat bana hislerini / çiğ taneleri tenine değdiğinde duyduklarını // yağmuru ve bulutların hareketlerini / bir pencerenin gerisinden seyretmenin / verdiği kimsesizlik hissini // Bırak göreyim / gözlerinin kanlı kırmızısını / leş kargaları değil / avuçlarına bırakacaklarım // Göster bana / bir ortaçağ büyücüsünün / tılsımıyla parmak uçlarındaki / bir çocuğun yaralarını nasıl sardığını / ve kristal gözyaşlarını bir adamın / nasıl erittiğini alınının sıcağında // Küçük sevinçlerini anlat bana / Yüreğinin beyaz ışığını alnıma doğrulttuğunda / aklımın prizmasından geçerek / gözlerime yansıyan Güneş Tayfını göreceksin // Kırmızı / turuncu / sarı / yeşil / mavi / lacivert / ve mor // Senin çözümün bende çocuk! / Benim çözümümüm... sende...” demişsin.

O soruyu yine soruyorum. Aydınlık şiirleri yazan sen ne oldu da hiçliğe doğru yol aldın. Senin ardından hep bir ipucu aradım kızım. İşte bu, diyebileceğim bir yanıtım yok. Yine de parça parça kimi bilgileri birleştirince kimi sonuçlara varıyorum. Özellikle “*Baba ve Çocuk*” şiirin senin içinde bulunduğun trajik noktayı göstermesi açısından önemli. Senin annen kalıplarını kırma kavgası vermiş bağımsızlığına düşkün bir kadın. Baban tam tersi. Baban ataerkil değerlerle büyütülmüş ve o değerlerle uyumlu yaşayan biri. Kendi doğruları var ve çevresindekileri bu doğrulara uymaya zorluyor. Senin sorunun da bu. Birbirine zıt iki karakter arasında kendi yolunu bulamadın. Bu senin suçun değildi. Benim suçum da değildi. İçinde doğup büyüdüğüm ortam belirledi yaşamımı. Ben o belirlenmişin dışına çıktım. Sen arada kaldın kızım. Nereye ait olduğunu tam belirleyemedim. Zaman vermedin kendine. “*Baba ve Çocuk*” şiirini yazmak isterim buraya. “*Düz yürü / Yollar eğri olsa bile / doğru yürüyeceksin // Çocuk başını eğdi / Rüzgar başakları savuruyordu // Cevap vermedi çocuk / Baba savaşta kim kazandı.*”

Şiirde somut olarak bir baba-kız çatışmasının ipuçlarını gördüm ben. Belki nesnel bakamıyorum. Ama seni tanıyorum ya sürekli şunu yapma, bunu yap denmesinin yansımasını “*Düz yürü*” emir kipinde gördüm ben. Şiiri bitirdiğin tümce de etkileyici. “*Cevap vermedi çocuk / Baba savaşta kim kazandı.*” Çocuk son dizeyi içinden söylüyor. Beni etkileyen bu. Yanlış anlaşılmasın. Yılların ötesinden kimseyi suçlayacak değilim. Gerçekçi bir tutum almaya çalışıyorum. Yavrucuğum senin gerçekliğini yerli yerine oturtmaya çalışıyorum. Sen bir yanıyla bana benzemek istiyordun. Öte yandan bu benzemeyi istemiyordun. Belki çok ciddiye almadığın bir annen olsaydı senin için daha kolay olacaktı. Bir yanıyla kendi kabuğunu kırmak istiyordun. Karşında kabuklarını kırma kavgası vermiş annenin varlığı senin için rahatsız edici olabiliyordu. Bir yandan babanın temsil ettiği statükocu tutum seni etkiliyordu. Öbür yanıyla bu duruma uymamış annenin

varlığı seni arada bir yerlerde bırakıyordu. Sen arada kalansın benim için. Kendimi düzlüğe çıkarmak için çıktığım yolda seni yitirdim. Sen yaşamımı aydınlığa çıkarmak ve onu da yaşamak için çıktığım yolda ödediğim bedelsin. Hep böyle duyumsadım. Bu yazıyı yazma görevi de bana düştü kızım.

Senin gidişin edebiyat ortamını da etkiledi. Sana şiirler yazıldı kızım. *İnsancıl Atölyesi* etrafında toplanmış gençler de şiirler yazıp getirdiler. Ben ağlarken, gözyaşlarımı tutamadığımda sessizce mendil uzattılar. O şiirleri de kitabına aldım. Senin ardından yazdığım “*Peluşko*” adını verdiğim şiirleri de yayımladım. O şiirleri yazdım ama hiç okuyamıyorum onları. Okurken ortalıkta ağlarım diye korkuyorum. İçlerinde somut olarak seni çağrıştırmayan iki şiir var. Yalnızca onları okuyabildim şiir dinletilerinde. Öbürleri yazılıp bırakıldı gözyaşlarımın yanına.

Aile kurumu çok abartılıyor ülkemizde. Bu abartmanın temelinde kadının aile kurumunu tek başına ayakta tutabileceğine ilişkin kalıp inanışlar var. Bu inanışın bir uzantısı da çocukların başına gelebilecek her tatsız olayın kadının sorumluluğunda olmasıdır. Erkek hiç sorumlu değildir de hep kadın sorumludur. İyi, olumlu bir sonuçla karşılaşıldığında kadını anımsamayan kalıp zihniyet, tatsız sonuçlar ortaya çıktığında hiç kuşkusuz kadını suçlar. Ben de bu tür tutumlarla karşılaştım. Senin bırakıp gidişinin sorumluluğunu hep bana yüklediler. Bu tür tutumlar karşısında sessiz kaldığımı söyleyebilirim. Benim kendi içimde sorgulamalarım karşısında sizin kalıp zihniyetiniz bir sinek vızıl-tısından öteye geçemedi. Sonradan vicdanı rahatsız olanlar -senin kimi akrabaların- benimle ilgilenmeye çalıştılar. İzin vermedim. İnsanların vicdanlarını temizlemesi için beni kullanmalarına izin mi verseydim. Onları kendileriyle baş başa bıraktım. Yaşamımın dışında kaldılar.

Seni çok seviyorum canım kızım. Ben yaşadıkça yaşamımın içinde soluk alacaksın. Senin yerin benim yanıbaşımda. Unutmadım seni.

Son Martı

Ayşegül'e

Son martı düştü suya
Neydi ki öfkemiz
Kekiklere
Irmaklara
Ardıç kuşlarına

Neydi sahiden

Kürekleri
Kayıp
Tüm kayıkların...

Kokulu mumlarımız soldu aniden

Bir trenden indirdiler
Tüm sevdiğimiz şarkıları...
İte kaka...
Hayvan gibi...
Ve bir kent meydanında... Siyah elbiseli
Çirkin primatlar...
Üzerlerine ateş kustular... Şarkılar
Mumlar
Martılar
Çocuklar
Sustular...

Tayfun SARAÇ

2018-2019

Tiyatro sezonundan süren seçme oyunlar (6)

A. Didem USLU*

Meçhul Paşa: Bir Hınzır Neşriyat oyunu- nu *Ahmet Sami Özbudak* yazmış. 1946 son- baharı. Hamza Ustu şarapçı. Okuma öğren- mek isteyen Seyfi Efendi'ye çaycı. Kekeme Mahir Usta uyukluyor. Oyunun seriminde ka- rakterler tanıtılır. *Makro Paşa'yı* başlatanlar *Sabahattin Ali*, *Aziz Nesin* ve *Rıfat Ilgaz*. Pa- ralel hikaye: Kahvehanedekiler ve yazarlar. İstanbul sesleri güzel, Yazarları gören Seyfi de yazmak ister. İki paralel hikaye arasın- da bağlantı. Rum kadın taklidi pek hoş. Hep yabancı sermaye ve kökü dışarıda konu- su. Oyunun hikayesi çok gelişmiyor çünkü hep olay *Makro Paşa'nın* basımı. Hükümet başını yasaklamış, polis basınları. Her yeri ararlar, *Nesin'i* tutuklarlar. Dayak. *Makro Paşa* siyasi mizah gazetesi. Seyfi okumaya çalışır. İmam Behlül Efendi'nin hikayesi. 14 sayı çıkacakmış ama 9. sayı toplatılır. Ham- za'dan orman ve çevresindeki çakal me- taforu. Gazete kapatılır. Komünistler Mos- kova'ya diye. Oyunculuk çok güzel. Hele *Makro Paşa* yağma sahnesi. *Aziz Nesin*'le *Rıfat Ilgaz* içki içerler. "Nereye gidiyoruz" yazısı yüzünden *Aziz Nesin'i* tutuklamaya gelirler. *Recep Peker'e* suçlamalar. Merhum Paşa, Malum Paşa diye olaylar ve toplumsal huzursuzluk ayyuka çıkar. Hükümetçi veya hükümet düşmanı gibi görünenler karışıyor. Gardiyanla *Aziz Nesin* kavgası. *Sabahattin Ali* ve *Ilgaz* konuşması. 1940'lı yılların tarih- sel karakterleri ve toplumu üzen, boşa kürek

çektiren olayları. En sonunda metin *Saba- hattin Ali'nin* ölümü olayıyla sona erer. Yine kim vurduya gidenler, yine meçhul olaylar. Tıpkı 1970'ler gibi.

Oyun ileri aşamalarında çok uzadı, tuluat gibi oldu laf ebecilerle. Kadın karakersiz bir erkek oyunu. Bir dönem oyunu. 1940'larda İnönü döneminin siyasal olaylarına ve yazar- larına bakış. Böyle konularda oyun yapmak zordur çünkü Türkiye'de devrimci diye geçi- nen insanların provakatör olup olmadıklarını bilmek zordur. Bugün ortalığı karıştıran ga- zeteci ve yazarları hala görüyoruz ama en kötüsü kimin haklı, kimin partizan veya ki- min dış destekli olduklarını meydana çıkara- mıyoruz. Ancak unutulmaması gereken tek ve en önemli nokta, Türkiye'nin 10-20 yılda bir kah 1940 olayları, kah 1970 olayları, kah yurtdışındaki olaylarıyla gelişmesinin durdu- rulmasıdır. O yüzden genç yazarlara, yan tutmadan ülkenin çıkar ve gelişmesi doğrul- tusunda olumlu sonuçları olan metinler yaz- malarını öneririm.

Kosovalı Peer Gynt oyununu 1977 do- ğumlu *Yeton Neziray* yazmış. Valizliler, üto- pik ülkeyi abartılı anlatırlar. Müzik yüzünden uçtaki oyuncuların sesi işitilmiyor. Baba okula gelmezmiş, oğul anneye imza attırır. Oğul anneyi kandırıp üzer. Kafestekiler ders yapar gibi. Oğul ülkesinden İsveç'e gelmiş. Komik genç, ses taklitleri yapar. Hep valiz- lerle giden, gelen. Raylarda kayan kafesler

Kosovalı Peer Gynt
oyunundan

hoş dekordu. İsveçlilerin tahmin etmedikleri gibi çıktığını konuşurlar. İsveç yabancılar için kocaman bir çöplükmüş. Kosovalılar çete olup hırsızlık yaparlarmış. Arnavut örgütü. Kimse kimseyi onur meselesi yüzünden ele vermezmiş. “Jagar Alban” diyence herkes kaçarmış. İsveç’e politik sığınma isteği ama İsveçli görevli, ülkenize dönün der. Arnavutlar hırsızlık yaparlar ama kafesler araba olur. Çok işlevli dekor çok hoştu. Yavaş çekim araba kazası da hoştu. Balkan ve Çingene müziği çok güzeldi. Oyun daha çok karakter oyunu olmayıp kitle ve toplumsal olduğu için kalabalıkların toplu dans ve gösterileri ilginçti. Oğul İsveç’teyken birden ülkesinde anne ve babasıyla birlikte olur. Baba oğlu gösterilere götürmek ister, anne önler. Baba karşıt gösterilere katılır. Anne yine karşıdır. Meseleler çok uzatıldı ama aksiyonun ilerlemesi babanın vurulmasıyla oldu. Karşı taraf zırhlı araçlar ve bombalarla saldırmış hep. Babanın “onları becerdik” diye uzayan ölümü. İngilizlere başvuru olayı. Almanya üzerinden Slovakya’ya gideceklermiş. Butik soyacaklar. Oğlan babasıyla telefonda konuşmak istemez. Tam bir aşk hikayesi olsa demiştim ki...

Bir yaşlı kadının evini soyduklarında kadın oyunu durdurur. Yabancılaştırmaya başlar. Bunun üzerine aşk oynamaya karar verirler. Şemsiyeli dans başlar. Bu sefer başka bir göçmen korusunu Almanya reddeder, hatta Fransa’ya gitmelerini önerirler. Titrek yaşlı kadın, Müslüman diye hakaretler yağdırır. Oyunda trajik yanı sıra, Balkan mizahı da hoştu. Oyun aşırı mesajlı. Mesaj tekrarları gereksiz. Sonuçta tüm göçmen büroları bu insanları Müslüman diye reddeder. İkinci perdede Peer’in abuk sabuk nedenlerle cezası uzatılır. Hemen sonra anlayışsız kadın Bela boşanmaya karar verir. Peer kaçır. Oyunda Almanlarla epey alay edilir ama kendi kendine sordum: Onlar bu oyunu izlediler mi? Kendin çal, kendin söylenin kime ne faydası var diye düşündüm. Türk gardiyanla görevli hanımın tokat sahnesi güzeldi. Ancak Arnavut, Türk gardiyanın başını belaya sokup gider. Ana/oğul aşırı bağımlıdır. Anne bencildir. Olaylar hızla geliştiğinde Peer haptisten çıkar. Valizli göçmenlerin eline silah tutuşturulur. Savaş başlamıştır. Oyun çok iç daraltıcıydı. Üstelik sonu değiştirilmiş.

Sanatın bir de ideolojik işlevi vardır ama bence bunu hiç kullanmamak gerekir. Sa-

nat tabii ki toplumsal olayları anlatır ama toplumsal olayların insan üzerindeki yıkıcı etkisini gösterip doğru ve mutlu yolu estetik bir şekilde seçerek bir kenara çekilmelidir. Sanat insan haysiyetini koruyucu ve olumlu, adil olandır. O yüzden edebiyatta adaletin söz birliği (*poetic justice*) vardır.

Samsun Tiyatrosundan tek kişilik *Nazım Hikmet* oyunu *Kuvayi Milliye*. Sahnede güzel kumaşlar. Yıl 1918/19. Ateşi ve ihaneti gördük diye başlayan oyun. Ses çok güzel. Mavi üniformalı Fransız. Bize geçen Hintli ve Türkistanlı. Antep ve Karayılan hikayesi. Antep liler silahşör olur. Hem konuşma taklitleri, hem folklorik beden hareketleri, hem de güzel sesle türkü. Erzurum'dan sonra Sivas kongresi. Amerikan mandası fikri. Ya istiklal, ya ölüm. Adapazarlı Kambur Kerim'in hikayesi. 1920'de İsmail'in emaneti. Denizde Karadenizliler. Mektup yazan öğretmen Türk köylüsünü anlatır. Sahne tasarımı oyuncu tahta düzenekle monotonluğu kırıyor. Işık da güzel, müzik de. İstanbul 16 Mart 1920. Reşadiyeli Mehmet'in hikayesi. Manastırlı Hamdi. Uykuda öldürülenler. Karda namuslu Kazım'ın hikayesi, hain tercüman Mansur'u vuracak olan. Sakarya macerası. Cihanbeyli. Çölünde yenilen düşman ama hala düşman elinde her şey var. Yıl 1922. Hala düşman elinde şehir var. Sahnedeki tahta düzenek dekoru bu kez kağını olur. Kağınılar gidiyordu. Ve kadınlar. 1922 Ağustos. Bir insan hikayesi mükemmel. İstanbullu Şoför Ahmet ve kamyoneti. 26 Ağustos, Akdeniz'e bakan nefer. İzmirli Ali onbaşı. Yegane silahsız adam Tabur imamı. Ve Büyük Taaruz! *Yaşar Gündem* ortaya çok güzel bir gösteri çıkarmış.

Ak ve Kara'dan *Radyo Tiyatrosu* müthiş bir oyun! Müthiş bir buluş! İnşallah kopya veya taklit değildir. Beş oyuncu *Jules Verne*'in ünlü *80 Günde Devriale* romanını sahnede radyo tiyatrosu haline getirmişler. Sesli, efektli ve müzikli. Şişmiş balonla martı sesi, rüzgar ve dalgaların sesi. Radyo

tiyatrosu değil, müthiş bir sahne tiyatrosu. Radyo tiyatrosunun görsel hali. Çok ilginç bir deneme. Oyuncuların aynı yerde durup konuşmaları ve beden oyunculuğunun olmaması. Abartılı konuşmalar ve sesler, kulağa hitap ediyor. Tekrar ediyorum, kopya değil ve bu görsel radyo tiyatrosu bir ilkse, helal olsun. Büyük bir buluş ama keşke bir de kendi oyunlarını yazsalar... Radyodan çıktık, yola vardık sözleriyle başlayan oyun görsel olarak kulağa hitap ediyordu. Bedensel oyunculuk yoktu ama ses efekti yaratmak için alet çalıştırma koşturması vardı. BiçBen çanları ve trafikle Londra sesleri. Bay Fogg, 1872'de hizmetlisi Paspартu'yu işe alır. Tüm sesler vurgulanıyor ama en hoşu da, bu seslerin nasıl üretildiğini izliyor seyirci. At nalı, zil tınlaması, gazeteci çocuğun yaygarası, siren sesleri. Sömürgeci İngilizlerin kadını tamamen dışlayan ataerkil geleneklerle açtıkları yüzlerce erkek kulübünden birinde, kağıt oynayıp iddiaya giren erkekler. Dünya çevresini 80 günde dolaşmak mümkün müdür?

Dedektif Bay Hicks'se, ünlü polis karakolu Scotland Yard'dan. Aristokrat Bay Fogg iddiasını kazanmak için yola çıkar. İngiliz sömürgesi Hindistan'da kocası ölen kadını kurban etme töreninden kurtaracaklar. Prensesle birlikte Kalkütta'dan İngiliz sömürgesi Hong Kong'a geçerler. Pazar yeri sesleri de çok güzeldi. Tapınağa ayakkabıyla girme sahnesi de hoştu. Hele yaşlı İngiliz hakim. Kafa sesi de iyi düşünülmüş. Fırtına sahnesinde oyunculuk olunca kafa karıştırdı. Fransız Paspартu ile İngiliz Bay Fogg'un birbirlerinin milletlerine sataşmaları da o dönemin sömürgecilik yarışını hatırlattı.

Yolculuk sürüyordu. HongKong'un afyonhanesinde Bay Fogg ve Paspартu. Çin'i afyona alıştıran unutulmamalıdır ki, sömürgeci İngilizlerdir. Çinliler Batı Avrupalıları sonunda tanıyıp kötülüklerini öğrendikten sonra afyondan kurtulmuşlardır. Ekip, Yokohama'ya gitmek için tekne arar. Trenle

New York'a, oradan da Londra'ya gideceklerdir ama Kızılderili baskınından kurtulmak için uğraşırlar. Tam Londra'ya gitmek üzere yola çıkacakken Bay Hicks Fogg'u tutuklar ama onun hırsız olmadığını öğrenir. Sonda Bay Fogg iddiayı kaybettiğini sanırken gün hesabındaki yanlışlığı keşfederler. Hep doğruya gittiklerinden meridyen başına zaman kazanmışlardır. Oyunun mutlu sonu ses taklitleri ve kulağa hitap eden müzik ve ses aletlerinin tınısıyla biter.

Kral oyunu aslında ünlü absürd tiyatro yazarı *Eugene Ionesco*'nun *Kral Ölüyor* oyunudur. Sahnede yükselti üzerinde taht. Kral I. Beranje diye asker anons etti ama gelen giden olmadı. O sırada Margarit, yani kralın ilk eşi geldi, tahta çıktı. Yanında Kraliçe ve Jülyet. Maria ağlayarak sahneye girdi. Kralın üçüncü eşiymiş. Serim bölümünde absürd (yabancılaştırmacı, göstermecî) oyun da, yanılsamacı illüzyon oyunlardaki gibi, serimle ilerlemeye devam etti. Kralın doktoru, celladı, gökbilimcisi. Barış Kırallıoğlu pek tatlıydı. Asker oyuncular yanlış yerden giriyorlar diye kızar. Güneş Kralı dinlemiyor, geç çıkıyormuş. Absürdlükler başladı. Bugün Kral bir gerçeği öğrenecekmiş. Komiklikler oyunculukta. Eski eşle yenisi ağız dalaşı yapar. Jülyet çok tatlı. Kraliçeler ikincil pozisyondaki yerlerini alırlar. Taht sadece Kral içindir. İlk eş otoriter ama hizmetçisi Jülyet onu tamamlar. Maria da ağlamaya devam eder. İlk eş Kralı eleştirir. Tüm gençler başka ülkelere gitmişler. Bir tek 1 milyar ihtiyar kalmış. Kral orada yoktur ama doktor onun iyiye doğru değişiklik göstermeyeceğini anlatır. Doktor tuhaf astrolojik bilgiler verir.

Ülke çöle dönüyormuş ama komşular iyi durumdaymış. Sonunda pijamalı dans eden Kral gelir. Maria'yla selamlaşır ama yaşlı Maria burada mısın hala diyerek baş ağrısından şikayet eder. Bulutlara yağmuru yasaklamış ama söz dinlenemezler. Maria'nın aman tanrım diyerek üzülmelerini yasaklar. Her şey anormal olduğu için normalmiş. Ma-

ria'nın benim komik Kralım demesini de yasaklar. Margarit öleceksiniz dediğinde, doktor bunu onaylar. Vakit bulduğunda ve karar verdiğinde ölecekmiş. Tahta oturan Kral tahtı çok sert bulur ama taht salonundaki tahtakurularını yasaklar. Maria oyunun sonunda öleceksin deyince, Kral saatlerin çalışmasını yasaklar. Maria, Kralın ülkesini idare edemiyorsa tahttan çekilmesi gerektiğini söyleyince Kral bunu da yasaklar. Aslında yasaklara karşıymış ama... Bunun üzerine doktor çekilin diye ısrarlara başlayınca, Kral karısıyla doktoru tutuklatmak ister. Askere ve orduya inme indiği için tutuklama olmaz. Kral ayakta zor durur. Bundan sonra da ne emretse yapılmaz. Kimseye hükmedemez ama Margarit'in her emri kabul görür. Doktor Kralı öldü ilan edince, Kral yalvarmaya başlar. Halktan birinin canını vermesini ister Kral ama kimse canını feda etmeyince tekerlekli sandalye gelir. Asası da alınır. Tacı da çıkarılır. Kraliçe Kral'ın tarihe geçmesini ister, töreni başlatır. Asker her şeyi icat etti diye anlatınca havaya girer. Telgraf, telefon ve otomobili bile yapmıştır. Kral doktordan vasiyet yazmasını ister. Tarih kitaplarında adı yüceltilmeli ve ezberlenmeliymiş. Ancak "bencil sürüsü halk" yine de unutacakmış. Kral karısı Maria'ya halkı şikayet eder. İçime girin derken ölüleri görür. Ölümüne boyun eğmeyi öğrenmek ister. Bu sırada saat çalışır durur. Kral ölmek için Jülyetle konuşun, zaman kazanmaya çalışır. Doktor eğer Kral Maria'yı tüm kalbiyle severse ölümün uzaklaşacağını garantisini verir. Saat yine durur ama yine başlar. Kraliçe, kendinden başka kimseyi sevmedin diyerek Kral'ı suçlar.

Doktor bu kez Kralın kör olduğunu ilan eder. Maria, Jülyet ve muhafız gider. Doktor da ayrılır. İlk eşi götürür. Sondaki konuşmalar çok hoş. Kralın tahtı bırakmak istemediği sahne de çok komik. Oyunun yazarı büyük absürdcü olduğu için oyun da çok güzel sahnelenmiş.

(Sürecek)

Kurşûnî

(zaman nedir unutmuşken)
bir nebzecik avuntu bir damlacık bengisu
çöl meliği sanrısı 'ılgım'la seviştirdim
dudakta demlenirdi kirpiğin ılık tuzu
ne kaçıp gitme hissi ne kaybetme korkusu
ahraz çölün yankısı 'ılgım'la seviştirdim

aşkım dinimdi benim parmak izimdi tutku
seviştirdim ılgım'la ezberimde kokusu
sıcak şarap dolunay azıcık da beng tozu
ne yaşama arzusu ne de ölüm korkusu
seviştirdim ılgım'la ahraz çölün uykusu

(düşten düşüşe-aforoz-)
esrik çıvgın sürüsü gözlerimden geçiyor
dalgınca yâd ederek aşkın kor tarihini
yağıyor ellerime yokluğun bin bir hâli
elemle ezgileyip aşkın kör talihini
yorgun çıvgın sürüsü caneime göçüyor

(zehir zemberek zaman)
tıkır tıkır işliyor hasretin kor akrebi
dolunay gergefinde yaramın nakışını
bitirmeye hevesli ömrün karakışını
yelkovanlı çarmıha ölümcül nakışını
şerham şerham işliyor ayrılığın akrebi

(günceye dipnot)
göğsümün yokuşuna geçmişi sürüklüyor
an'ın kördüğümünde ağır aksak mor fayton
tekinsiz bu vakitte atlar terli ve yorgun
cehennem çıkmazına tepetaklak mor fay-
ton
kurşûnî düşkırığı geçmişi sürüklüyor

Mehtap EMRE

İnsancıl'a Mektup

Sayın Berrin Taş

Sayın Cengiz Gündoğdu

Size cân ü yürekten söyleyeceğim ilk söz / ilk dilek: Âcil Şifâlar!... Direnciniz, yaşamınız 'feyz' alınacak -tanımı yok- bir ÖRNEK!... Süregiden sağlıklar, mutluluklar diliyorum...

Sözcükler, yine yetersiz ve kesinlikle 'tabasbus' değil!: O özverilerin yetkin ölçeği, o direngen, o savaşçı, o kunt kâl'a ve bizleri, hep böyle aydınlatıcı içerik'leri ile sürgideceğine inandığım, bana her sayısını –Teşekkür'lerim ile- ilettiğiniz İnsancıl'ın / Derginiz'in Ağustos sayısı "Site" titizlik'lerinden ötürü, elime –çok şükür, Eylül sayısı ile birlikte-ulaştı!

Ağustos sayınızda yer alan Sayın Mustafa Özmen'in Hasan İzzettin Dinamo'ya ilişkin yetkin saptama ve gerçeklikle yüklü yazısı; Eylül sayınızda yer alan, o korkunç Madımak Katliamı'nda, o güzelim, o 'velûd' yaşamını yitiren kadîm dostum -tüm yitim'e uğrayanlarla birlikte; nûr içinde yatsın!- Asım Bezirci'ye ilişkin "Kapak Konusu" ile... Sayın Ergün Özütmez'in Cahit Irgat ve A.Kadir'e ilişkin, yine yetkin saptama ve gerçeklikle -ve duygusallıkla- yüklü "Mektuplar"ı çerçevesinde, hem Sayın Yazar'ların, hem Siz'in/Derginiz'in gösterdiği "değerbilirlik" beni çok duygulandırdı ve mutlu etti!

Edebiyatımızda yer alan 1940 Kuşağı o -deyim yetersiz ya!- 'Martyr'ler; özverileri, çabaları, dirençleri... cümle şairler, cümle yazarlar tarafından 'feyz' alınacak, unutulmaması gereken "Değer"lerdi!... Siz -tekraren- sahip olduğunuz 'erdem'lerin en yetkinini gösterdiniz!

Ben de... sanırım, 10 yıl önce... bu -tanım'larına sözcük yetmez!- Şair'ler üzerine yazdığım şiirleri, İsmet Arslan Dostum da -hiç eksik olmasın!- özen'le BerfinBahar Dergisi'nde yayınladı.

Daha sonra ben, Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Hikmet Altınkaynak'ın -deyim yerindedir- bir kuyumcu titizliğiyle işlediği, "Edebiyatımızda 1940 Kuşağı" adını taşıyan kitabını temel alarak "Karanlığı Yontanlar" başlığı altında düzenlediğim bu "Dosya" Kitabı, yaralandığımdan ötürü: "Teşekkürlerimin 'somut'belgisi" olarak gönderdim kendisine...

"Yarâb, hiçbir şey kalmasın nihân!"

Sonra bu Dosya Kitabı, yeni bir düzenlemeyle "Ağıt" başlığı altında, İzmir'de, kadîm dostum -nûr içinde yatsın- Şükran Kurdakul adına düzenlenmiş Şiir Yarışması'na gönderdim:'De-rece' alamadı!

Şimdi...aram hiçbir zaman iyi olmadı! Ve dahi, benimki ilk'lerden galiba!...Bilgisayar'da, maalesef "dawn-load"a uğrayan bu Dosya Kitab'ın içerdiği ve BerfinBahar'ın yayınladığı Hasan İzzettin Dinamo ve A.Kadir şiirlerimi, Değerbilirliğinize katkıda bulunmak -ve sizce bir sakıncası yoksa- yayınlanması için, diğer şiirleri de bilgilerinize sunuyorum.

Gösterdiğiniz Değerbilirliğin verdiği, duygusallık ve mutluluğun coşkusuyla kaleme / tuş'a aldığım bu uzun mektubu hoş-görmeniz dileği ile...

Bir kez daha derin sevgiler ve saygılar...

Yılmaz Gruda

İnsancıl'a Mektup

Değerli Bir Armağan KİTAP

Sevgili Gülay Hanım, günümüzün Epiktetos'u olarak gördüğüm değerli Cengiz Gündoğdu'nun imzalı bir kitabını armağan ettiniz bir süre önce... Onur duydum...

Cengiz Hoca'mızın hastalığı döneminde yazdığı "Kapital'in Mantiğı" kitabı bende hayranlık uyandırdı... Bu zor süreçte kitap yazmak...

Beni çok aşan bilgiler... Öğrenebildiklerimi paylaşmak istedim...

Kapital, insanı zincirlerinden kurtarıyor... Zincirler kırıldığında dünyaya büyük resimden bakıyorsun.

Marx'ın anlaşılması beni düşündürdü...

Kapitalizm insanı tutsak ediyor acımasızca... İnsani değerleri yok ediyor. Kapital'i anlamın ilk koşulu mistikleşmeye yer yok.

Soy idollerinde çarpışma ve döneklik. Bence bu idol çarpışması hiç bitmedi... Ülkemiz bu olumsuzluğun bedelini ödemekte...

Hegel, diyalektiği Zenon ile başlatır. Zenon, Hegel'e göre Elea Okulu'nun üstadıdır.

Bu değerli kitap beni aşan bilgilerle sürüyor. Bir kaç kez okumalıyım...

Bu yazımı okurken tebessüm ettiğinizi düşünüyorum Gülay Hanım...

Zor bir ders... Ama zor, beyni silkeler... Beyni genişletir.

Teşekkürlerimle...

Müyesser KARAİBRAHİM

Cengiz bey ve Berrin hanım merhaba,

İyi olduğunuzu umarım.

Derginin Eylül sayısını internette görünce, indirip okumaya başladım.

Berrin hanım, gazetedeki yazımdan alıntılar vererek söz etmişsiniz, teşekkür ederim.

İstanbul sözleşmesiyle ilgili tartışmalarla ilgili olarak, ahlaki değerler konusundaki "çelişki"yi çok açık biçimde dile getirmişsiniz. Umarım bu konudaki farkındalık daha da gelişir.

Sağlık ve esenlik dilerimle,

çalışmalarınızda kolaylıklar dileğiyle...

Mustafa GÜNAY

Öykü

Hayri'nin Pabuçları

Özden DEĞİRMENCI

Bu çocukta beni etkileyen; belki de, yüzü güldüğü halde acı bir ifade taşımaya devam eden iri, siyah gözleriydi. Ayakkabıları lastiktendi. Koyu gri, üstü balıksırtı desenli lastik pabuçlar. Her ikisinin de burnu delinmiş. Başparmağının biri diğerinden daha yaramazmış belli ki. Çorabı da delmiş, morarmış bir şekilde bana bakıyor.

Bu başparmak bana çok şeyler anlatıyor. Söyleşiyoruz onunla. Karar veriyorum iyice. Öğretmenliğimin ilk yılı. Belimi zor doğrultuyorum ama bu ücra kasabada öyle çocuklar görüyorum ki kendimi çok zengin hissediyorum. Hatta belki de bu durumdan rahatsız oluyorum.

Torosların eteklerindeyiz. Bir yanımız dağ, bir yanımız deniz. Canım Akdeniz. Çiçeğin bin bir çeşidi, yeşilin bin bir tonuyla uyum içinde denizi seyrederek. İklim yumuşak. Kar hiç yağmaz. Buradaki çocuklar kar bilmez. Ama insanın iliklerine kadar işleyen bir nem onları üşütür. Bu üşüme karın verdiği üşümeden farklıdır.

Nem; insanı yıkar, çökertir. Burası her zaman yağmur alır. Her yağmurda çocuklar solar, yıkılır, neşeleri söner. Çünkü bu kasabada tüm çocuklar romatizmalıdır. Onların ağrılarını gözle görebilirsiniz. Hepsi, her yağmurda bacaklarını ovuşturur. Yağmur onları yaşlandırır.

Aslında burası Akdeniz'de, çok güzel bir

sahil kasabası. Ama insanlarda gelişmişlik yok. Birçok çocuk doğuruyorlar. Ölen ölür, kalan sağlar bizimdir, mantığı ile onları büyütüyorlar. Yani saldım çayıra, Mevla'm kayıra. Çocukların çoğu, gelecek yaşlarına birçok hastalığı taşıyor.

Hayri de bu çocuklardan biri.

Haftaya bayram. Hayri'ye bir ayakkabı almak istiyorum. Ama söze nasıl başlayacağımı bilemiyorum. Lafı dolandırıyorum.

"Hayri, baban ne iş yapıyor senin?"

"Muz tüccarı öğretmenim." diyor Hayri, sonuna kadar açılmış parlak iri gözleriyle.

Anlıyorum.

Şaşıyorum, ama anlıyorum.

Hayri'ye yardım etmenin imkansızlığını anlıyorum.

Kendimi çaresiz hissediyorum.

Anamur'a bağlı bu küçük, güzel sahil kasabasında muz ve fıstık tüccarları çoktur. Bu insanlar zengindir. Benim öğretmen maaşımın onların yanında bir değeri yoktur. Hayri'ye alacağım ayakkabı onlar için bir küfürdür. Bu yüzden bu hediye kabul edilemez. Hayri'ye ayakkabı hediye etmenin bir yolu yoktur.

Böyle bir hayata mahkum edilmiş Hayriler, bu lastik pabuçların içinden dünyayı seyreden morarmış parmaklarıyla yaşama-ya devam edecekler.

Anlıyorum.

Öykü

Kader

Cengiz GÜNDOĞDU

İşin bu noktaya varacağını hiç düşünmemiştik... biz de düşünmedik, Selçuk Bey de düşünmedi.

Hiç unutmam. Bundan on yıl önce karlı bir gün. Selçuk Bey beni odasına çağırdı.

- Şu nottaki bilgileri araştırır mısınız dedi.

Bizim patron Selçuk Bey'in eli açıktır. Çalışanlarını bolluk içinde yaşatır... Bana bir apartman katı aldı. Söylemesi ayıp güzel bir karım var. Geçinip gidiyoruz. Mutluyuz bile diyebilirim.

Selçuk Bey'in bir iki ticaret şirketi var. Ama onun asıl işi Türkiye'nin batısında silah kaçakçılığıdır.

Selçuk Bey kırk yaşında güçlü bir insandır.

Bana verdiği notta şöyle deniyordu.

"Selçuk Bey, eski sevgiliniz olan kadın, Hacı'nın pençesine düştü... Durumu bilin. Eski bir dost."

Bizim yakınlarımız özellikle ne iş yaptığımızı bilmezler... bizleri ticaretle uğraşan, araç alıp satan kişiler olarak bilirler.

Selçuk Bey'in sevgilisi de bir süre anlamamış ne olup bittiğini... sonra bir rastlantı sonucu öğreniyor.

Hiç unutmur muyum... dört dörtlük bir

kavga başladı aralarında...

Araya girmeye çalıştım ama dinleyen kim...

Kadın sonunda:

- Sen anarşik olaylardan para kazanan, insan düşmanısın dedi, noktayı koydu.

Selçuk Bey, sevgilisinin bu sözü üstüne paramparça oldu... bin parçaya ayrıldı belki...

Kafasını kesseniz kanı akmazdı...

Kadın, kapıyı vurup çekti gitti... gidiş o gidiş.

Patron derin bir sessizliğe gömüldü... iki damla gözyaşı gördüm gözlerinde.

- Kader dedi...

Daha sonra ben kadınla birkaç kere konuştum... İnadını kıramadım.

Aradan günler... aylar... yıllar geçti...

Bu yıllar içinde kadın ticarete atılıyor. Rusya'yla tekstil işine giriyor... Buraya kadar tamam. Ama kader... Türkiye Rus uçağını düşürünce ortalık karışıyor. Tekstil işi duruyor. Kadın iflastan kurtulmak için faizle para alıyor. Faizcilerin eline düşüyor.

Hacı'ya gelince... Hacı'nın tekstille faizle işi yok ama doğuda silah kaçakçılığı yapar. Kadınla tanışıyor, ağını kuruyor. Hem kadını hem de mallarını ucuza kapatacak...

Kadın çırpınıyor, avukatlar tutuyor ama

Hacı avukatı korkutuyor, işi bıraktırıyor.

Patron:

- Anlaşma arayalım deyince...

Kalktım gittim Hacı'ya...

- Yok dedi Hacı... kadın ikiye bölünmez.

Bu iş kötüye gidiyorsa da dinletemedim Hacı'ya...

Sonunda işe girdik... kadının borçlarını ödedik...

O gün öyle bir gündü... Hacı kadının evinde mallara fiyat biçiyordu... Kadın yan odada ağlıyordu...

Hacı, bizi görünce buz kesti...

O gün akşama değin işi bitirdik... kadını borçlardan da Hacı'dan da kurtardık.

Biz evden ayrılırken,

- Kim gönderdi sizi, bilebilir miyim dedi.

- Biz de bilmiyoruz, biz görevlendirildik dedik...

Olaydan sonra üç gün ses çıkmadı.

Üçüncü günün sonunda bir lokantada akşam yemeği yiyecektik.

Lokanta bir anda cehenneme döndü...

Selçuk Bey kurşunlarla paramparça edildi...

Hacı boynundan yediği kurşunla öldü... ben yaralı kurtuldum.

On yıl hapse çarptırıldım... Bir gün bir kadının beni görmek istediğini söylediler.

Gelsin dedim...

Geldi... Selçuk'un sevgilisiydi.

- Beni sıkıntıdan kurtaran Selçuk'tu değil mi dedi.

- Evet dedim.

- Bilebilseydim dedi...

- Kader hanımefendi dedim.

- Gitti...

» Kapital'in Mantığı

Maddeci Diyalektik Mantığa Giriş
Cengiz Gündoğdu

“Bu kısacık dönemde kapitalizm, kısıvrak insanı ele geçirir.
İnsanı ele geçirme kapitalizmin temel özelliğidir.
Kapitalizm böylece insanı kendine tutsak etmiştir”

TÜM KİTABEVLERİNDE...

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

26 Ağustos Çarşamba

Benim açımdan gün, güne uymuyor. Örnekse, dün kötüydüm... duygusal açıdan çok kötüydüm...

Bir sıkılmışlık yaşıyordum. Bu sıkılmışlığı parçalamak istiyordum.

Böyle durumlarda düş kuruyorum. Bir göl... dağlarla çevrili... bir köpek... duman...

Her gün böyle değil. Örnekse, bugün iyiyim...

Bugün *Sözcü*'de *Uğur Dündar, İlker Başbuğ*'la görüşmüş... Güzel bir konuşma... Doğru.

Son Vatan Parçası nasıl kurtarıldı

Bu söyleşide *Gazî*'nin şu sözü, yaşam ilkesi oldu. Şöyle diyor *Gazî*, "*Güçsüz ve korkak insanlar, herhangi bir felaket karşısında milletin de uyuşukluğa düşmesine ve çekingen duruma gelmesine yol açarlar.*"

Bu her alanda geçerli... doğru bir ilkedir.

Yazın dünyası da böyledir... Karşı gerçekçi yapıtlarla okurun bilincini bozarlar. Bunlara karşı yılmadan mücadele etmek gerekir...

27 Ağustos Perşembe

Bugün dergide... şunu düşündüm... Yıllar geçti, ne kaldı geriye.

Sözgelimi... örnekse bir aşk türküsü bes-

telemiş olabilseydim.

Bitmez tükenmez bir sevgiyi dillendirebilseydim bu türküde.

Karlı dağlardan esinlenmiş olabilseydi bu türkü...

Doğanın güzel seslerini, sevdiğim kadının kucığına dökebilseydim.

O kucak benim başımı dayayacağım sıcak bir kucak olsaydı... olabilseydi...

Ne yazık... çok yazık böyle bir yetim yok.

Yine de sevdiğim kadına bir kitap armağan edebildim.

Yıllar, koşar adım hızla geçip gitti.

Bir bakmışım 70 yaşına gelmişim. Ben de şaşırırdım.

Şimdi 77'yim...

Kıyımlar gördüm... ağıtlar dinledim, göz yaşları sildim... yazdım, konuştum... kavgattim.

Şimdi durdum... döndüm baktım, elde hiçbir şey yok...

Arada üzülüyorum ama yapacak bir şey yok... giden gitti... yaşamda dönüş yok, yineleme yok ne yazık ki.

Yaşam çok ince ipliklerle dokuyor kendini... üstelik bir kez dokuyor. Dokuma sürelerindeki incelikleri kaçırdın mı... kaçırdın... bitti.

28 Ağustos Cuma

77 yıl yaşadım ya, bu dünyada... 77 yıldan ne kaldı diye baktıkta pek bir şey göremiyorum kendimle ilgili...

Boş mu yaşadık değilse...

Hep doğruları söyledim, doğrular için mücadele ettim dersem... buna da evet dersem, doğruları savundun da n'oldu. Madalya mı verdiler...

Açıkkçası kimseden madalya beklemedim. Hiçbir şey beklemedim... ama bir kişi çıkıp da bu adam *Cengiz Gündoğdu*, doğruları söylüyor demedi...

Üzüntüm şudur. Yalana dolana sapsaydım, inanmadıklarımı bile inanmış gibi gösterseydim, daha iyi olurdu. El üstünde tutulurdum.

Ben kendimden yakınıyor değilim.

“Ne varlığa sevinirim, ne yokluğa yerinirim” bir noktadayım şimdi.

Saat 22.45

İnsan *“Öldüm”* dememeli.

Örneke, ben yazar mıyım.

Belli bir işim yok benim.

“Sen kimsin, ne iş yaparsın” diyene *“Yazarım”* diyebilirim...

Peki, böyle dedim diye yazar mı oldum, yazar mıyım. Sanmıyorum. Yazı yazabilen biriyim ben.

Belki ilerde, bakarsın yazar sayılırm...

29 Ağustos Cumartesi Saat 23.45

Ne varsa, insanın kendinde var.

Düşündüm... taşındım kimse beni ele avuca sokamaz. Ben girmem böyle durumlara.

Şuna karar verdim. Bütün uygunsuz koşullara karşın *Cengiz Gündoğdu* ben... sa-vaşımı sürdürmeliyim... Sürdüreceğim...

Meydanı goygoyculara bırakmayacağım. Bırakmamalıyım.

Bu tinsel güç var içimde.

30 Ağustos Pazar

Sözcü gazetesinde eski Genelkurmay Başkanı *İlker Başbuğ*'la söyleşi. Söyleşiyi yapan *Uğur Dündar*.

İlker Başbuğ şöyle diyor, *“30 Ağustos Zaferi dünya siyasetinde radikal değişimlere neden oldu.”*

Kurtuluş Savaşı'nın anlamını da şöyle açıklıyor *Başbuğ*, *“Atatürk, halkı ümitsizlikten çıkardı. Millet, aradığını bulmuş, istiklal-leri için savaşıma azmine ulaşmıştı. Büyük Taarruz'un dünya siyasetini değiştiren sonuçlarını görmemek, anlamamak için insanın kör olması gerekir.”*

Gerçekten de körlük noktası burada önemli... Örneke Türk ABC'sinin değişimi... Yazının soldan sağa gidişi... Türkçenin sekiz sesli harfli oluşu...

Türkçe bu anlamıyla kadim dillerden süzüle süzüle kendi anlamını bulmuştur.

Sekiz seslinin dile getirdiği güzelliği, gücü görmemekte çok acıdır.

31 Ağustos Pazartesi

Dün gece *Berrin Taş*, *“Yarın İnsancıl'a gitmeliyiz”* dedi... Aslında Pazartesi – Salı – Çarşamba gitmeyiz *İnsancıl'a*...

Berrin Taş, *“Yarın İnsancıl'a gideceğiz”* dedikte içimdeki sıkıntı dağıldı... şunu anladım, ben, *İnsancıl'a* aşıkım...

Bunalımın temel nedeni *İnsancıl'dan* uzak kalmam.

İnsancıl benim eylem alanım... Ama bu önemli değil. Aşıklar ille de eylemde bulunmayabilirler.

Derin bir sessizlikte... birlikte yaşamakta aşkın önemli bir ögesi vardır.

Kıran kırana giriştiğimiz kavgalarda tek bir kıymık bile düşürmedik hasmın eline.

Bu aşkın temelinde engücü *Berrin Taş*'ın döktüğü alinteri de var.

1 Eylül Salı

Sabah takvime baktıkta gördüm. Eylül gelivermiş... nasıl sevindim.

Eylül, yazın... o bunaltıcı sıcakların bitim tarihi... yazdan sonbahara geçiştir.

Eylül ayrıca yağmur mevsimidir.

Bütün bunların ötesinde 1 Eylül Dünya Barış Günü'dür.

1 Eylül 1939 yılında *Almanya, Polonya*'ya saldırdı. Böylece *İkinci Paylaşım Savaşı* başladı.

Ticaretin, alışverişin ülkeler arası barış getireceği düşüncesi çöktü. *İkinci Paylaşım Savaşı* kapitalist devletler arasında pazar kavgasıdır.

Bu kavgada 60 milyon insan ölmüştür.

Daha sonra *Sovyetler Birliği*'nin öncülüğünde 1 Eylül Dünya Barış Günü ilan edildi.

Ne yazık ki dünya barış içinde değil.

Dört bir köşede savaşçıklarla durumu götürüyor.

İnsanoğlu ders almıyor, bu belli...

2 Eylül Çarşamba

Mustafa Günay'ın yazısı... *Düşünce Defterimden Fragmanlar* (4) (İnsancıl Eylül)

Mustafa Günay, şöyle diyor yazısında "Elbette felsefe alanında eserler ortaya koyan ve belli bir değeri olan kişileri okumak, öğrenmek gerekiyorsa çevirmek dilimize ve kültürümüze aktarmak durumundayız. Aktarma ve çevirme çabaları ve buna duyulan ihtiyaç hep sürecektir. Ama yalnızca aktarma çevirme durumunda kalmak, sorun burada ortaya çıkıyor. Buna bağlı olarak kendi düşünürlerimizin çoğunlukla göz ardı edil-

mesi durumu da söz konusudur. / *Nermi Uy-gur'u, İoanna Kuçuradi'yle Afşar Timuçin'i, Uluğ Nutku'yla Doğan Özlem'i* (ve daha nice isim) okumayan, bilmeyen ve dahası okuma gereği duymayan felsefeciler var."

Mustafa Günay son derece önemli bir konuya değiniyor.

Bu aşamada kültür yozluğudur *Günay*'ın değişimi... kültür yozluğunun nedeni felsefeden kaçınmak... düşünürlerimizi okumamak demektir.

3 Eylül Perşembe

Yaz giderken kendime baktım. N'aptım bütün bir yaz.

En başta sağlıkla uğraştım. Sayrılarevi çok zamanımı aldı...

Bu yaz *Sait Faik*'in bütün öykülerini yeniden, bir kez daha okudum...

Özgün bir çalışmam olmadı.

Entelektüel açıdan verimsiz bir yaz geçirdim.

Tele 1 internet sitesine, karşıt yazılar yazıyorum. O yazıları seviyorum.

Yaz, geçmiş yazlara göre, daha boğucu geldi bana.

Yeşillikleri... kırları... ormanları özledim hep.

Berrin Taş uz görüşüyle kahvaltıları balkonda yaptırdı... bu, beni çok sevindirdi...

Sabahları kahvaltı saati, günün en güzel saati oldu benim için.

İnsancıl'da akşamüstü... akşamın alacası...

Necmi Rıza "Ada sahillerinde bekliyorum" diyor buruk... hüznü bir sesle...

Belli beklenen gelmedi. Hep gelirim, geliyorum... yoldayım dedi ama gelmedi.

Bir öykü yazmalıyım bunun üstüne...

Kadını kirpiğine kadar seven bir erkek...

Her erkeği bir görüşte kendine aşık eden

güzel bir kadın... cıvı cıvı... ele avuca sığmaz ilişkiler yumağı... Sonunda patlayan tabancalar... kurşunlar...

Bir öykü yazmalıyım...

7 Eylül Pazartesi

Dün *Suadiye*'deyken...

Güler'le kocası *İsmail*, bizi *Suadiye*'ye götürdüler... deniz kıyısı... kırılık...

Sabah 10.30 sularında bizi evden aldılar. Bir saat sonra *Suadiye*'deydik...

İlk elde neskafe içtik.

Öğlen yemeği olağanüstü güzeldi. Kuru köfte, enginar, yaprak sarma...

Özellikle enginar nefisti... İstanbul'da birinci sınıf lokantalarda bile bu enginarı yiyemezsiniz.

Kuru köfte de öyle...

İstanbul lokantaları unuttu kuru köfteyi...

Bu güzel öğlen yemeğinin üstüne kahve...

Açık havada, durmaksızın esen yel...

oturduğumuz ağacın gölgesi... en önemlisi iki güzel insan *Güler*'le *İsmail*...

Çabucak acıktık... Zeytinyağlı dolma, börek, fıstıklı baklava akşam üstü kahvaltısı... Yeşil çay...

Diyeceksiniz ki durmadan yemişsiniz. Yedik... söyleştik de.

Güzel bir gündü... özlediğim bir gündü.

8 Eylül Salı

Cumartesi günleri *Hegel*'in *Felsefe Tarihi*'ni okuyoruz. Önceki hafta *Platon*'u bitirdik. Bu hafta *Aristoteles*'e başladık...

Hegel, *Aristoteles* için "*İnsanlığın büyük öğretmeni*" diyor.

Benim içinde bu böyledir. *Aristoteles* bana göre de insanlığın büyük öğretmenidir...

Hegel bu konuda şöyle der, "*Aristoteles'i ayrıntılı olarak ele almanın bir sebebi, yüzyıllarca tüm filozofların öğretmeni olmasına karşın onun felsefesiyle ilgili olarak kabul edilmiş ve halen revaçta olan düşüncesiz*

geleneklerce ona hiçbir filozofa yapılmadığı kadar haksızlık yapılmış olmasıdır. Felsefesine taban tabana zıt görüşler ona atfedilmektedir.”

Bakalım, *Hegel*’den *Aristoteles*’le ilgili neler öğreneceğiz.

10 Eylül Perşembe

Sözcü’den aktarıyorum. *Can Özçelik*’in haberi, “Gazetecilere ceza ve tahliye. ‘MİT şehidinin cenaze görüntülerini yayınladıkları gerekçesiyle tutuklu yargılanan gazeteciler *Barış Pehlivan*, *Hülya Kılınç* ve *Murat Ağırel*’e 3 yıl 9 ay ile 4 yıl ceza verilip tahliye edildi.”

Barış Terkoğlu tutuksuz yargılandığı davada aklanmış. Şöyle demiş *Barış Terkoğlu* “Arkadaşlarım dışarı çıkacağı için sevinçliyim. Yine de bu kararı eleştiriyorum. Ben be-
raat ettim ama onların da dışarı çıkarken özür dilenerek dışarı bırakılmaları gerekiyordu. Bir gün bile içerde kalmayı hak etmediler.”

Avukat *Celal Ülgen*, “Hukuk tutulması yaşıyoruz ülkede. Tutuklanmaları hukuki değildir. Tahliyeleri ya da mahkumiyetleri de hukuki olmayacaktır.”

Murat Ağırel şöyle savunmuş kendini “Elindeki kılıçla adaleti sağlayan o güzel kadının gözleri boşuna kapalı değildir. Çünkü o tarafsızlığına en hafif şekilde gölge düşürecek herhangi bir davranıştan ve tavırdan uzak durur. Bir gazeteci olarak yaşadığım adaletsizliği, hukuksuzluğu adalet ve hukuk ile savunmak istiyorum. Biz bunları adaletle aşacağız.”

11 Eylül Cuma

Eylül ayı, istediğim... özlediğim havada gitmiyor. Havalar alabildiğince sıcak...

Gazetelerde okudum. ABD’de de bir kentte bir günde 30 derece soğumuş hava.

Havalar istediğim biçimde olmasa bile yaşam çizgimi bozmuyorum... sonbahara uygun bir çizgi bu.

Umutsuz değilim ama şunu da biliyorum. Yaş 70’in ötesi olanların son dönemi bu... bir kuşak gidiyor...

Benim bu kışı çıkaracağım kuşkuluydu.

Ölümle doğru kavga ederek yaşama tutundum.

Havalara geldikte, n’olursa olsun soğuyacak havalar... Kışlık giysilere döneceğiz... Tek kaygım *Yunan*’la ilişkiler... sorun, umarım savaşa götürmez iki halkı...

12 Eylül Cumartesi

12 Eylül... faşist hareketin 40. yılı. *BirGün*’de “*Devrimci Yol’un Lideriyle*”, söyleşi. Söyleşiyi yapan *Yaşar Aydın*.

Oğuzhan Müftüoğlu söyleşinin sonunda şöyle diyor, “*Temel hatamız, daha 12 Eylül gelmeden önce kendi örgütlülüğümüzün yetersizliklerini tespit etmişken, bir takım pal-
yatif önlemler aldıktan sonra darbeye karşı uzun süreli bir direniş benimsememiz ve büyük şehirlerdeki örgütlülüğümüzü devam ettirmemizden kaynaklandı. Kendi gücümüzü daha fazla görmekten kaynaklanan ve askeri tabirle söylersek yığındaki hata sonraki bütün süreçleri derinden etkileyen bir rol oynadı.*”

Yenilginin en önemli nedeni bu olabilir. Ama sosyalist devrim amacını güden doğru bir eksiklik te vardı.

Burda inanç eksikliği de söz konusu olmalı. Bu eksiklik öldürücü bir yılgınlık yarattı. Bir anlamda büyük bir kendine güven büyük bir yılgınlığa götürdü insanları.

13 Eylül Pazar

Müftüoğlu, bugün *BirGün*’de şöyle diyor, “*Bu günden bakıldığında, içine Amerika (CIA) kaçmış devletin emperyalist güçlerin*

bölge siyasetlerini de hedefleyen böyle bir darbeyi gerçekleştirmesine o günkü sol örgüt ve yapıların engel olmasının mümkün olmadığını düşünüyorum.”

Müftüoğlu söylüyor. Sol örgütler birbirleriyle mücadele noktasına getirilmişlerdir.

Müftüoğlu'na göre kimi örgütlerde darbe-ye karşı mücadele eğilimi yoktu.

Bütün bunlar doğru saptamalar. Ama durum böyle olmasaydı bile 12 Eylül'ü sol örgütler önleyemezdi.

Şu açık. Darbe yapanın tankı var. Senin tankın yok. Bu durumda yenilirsin.

Durum budur.

Sol örgütleri darbeyi önleyemediniz diye suçlamak doğru değil.

16 Eylül Çarşamba

BirGün'den aktarıyorum. *Dilan Esen*'in haberi. “*Berfe Ana'ya verdikleri sözü tutmadılar. Gözaltında kaybettiler dosyayı da kapatacaklar. Adalet Bakanlığı'nın gözaltında kaybedilen Cemil Kırbayır'ın dosyasının kapatılması talebi, Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde incelemede. Talep onaylanırsa dosya zaman aşımından kapatılacak. Ağabey Kırbayır, 'Yetkililer 40 yıldır görevlerini yerine getirmiyor' dedi.*

12 Eylül askeri darbesinin ardından 13 Eylül 1980'de Ardahan'ın Okçu köyündeki evinden gözaltına alındıktan sonra kaybedilen Cemil Kırbayır'ın dosyası kapatılmak isteniyor.”

Kırbayır'ın ağabeyi Mikail Kırbayır şöyle konuşmuş, “*Bu dosyanın kapatılması 40 yıl öncesinden de belliydi. Cemil Kırbayır 8 Ekim'de katledildiğinde de senaryo hazırlıktı. Bu insan bu coğrafyanın yurttaşıydı. Onun da yaşamaya hakkı bu topraklarda hakkı vardı. Tüm bunları bırakın bir mezar yeri bile verilmedi. Bunca yıllık mücade-*

lemiz, bu işin arkasını bırakmayacağımızı gösteriyor. Bu coğrafyanın yurttaşları olarak geleceğini ve geçmişini adaletin tesciline adanmış görevlilerin 40 yıldır görevlerini yerine getirmediklerini hatırlatacağız.”

17 Eylül Perşembe

Dergideyim... *İnsancıl*'da... nasıl da özlemişim. Gelir gelmez sessizce masama oturdum... derin bir soluk aldım... kolay değil, bu masada 30 yıl geçti. Nice kavgalar bu masada verildi... nice kanlı olaylar bu masada çözümlendi... Örneğe *Almanya'da Spartaküs Ayaklanması* (1918-1919). 11 Ocak 1919'da *Berlin*'de sokak çarpışmaları başladı. 15 Ocak'ta *Naske*'in birlikleri *Berlin*'e girdi. Başta *Liebknecht*, *Luxemburg* yüzlerce devrimci katledildi.

Fritz Heckert Spartaküs Birliği'yle Alman Komünist Partisi'nin kurucularından Komün-tern Üçüncü ve Dördüncü Kongre Delegatesi *Fritz Heckert* konuşuyor, “*Biz bu yenilgiden hiç ders almadık ve onun sonuçlarını değerlendiremedik. Tam tersine öncelikle bozgunun ancak ikinci dereceden önem taşıdığını, Parti'nin pekişmesine hizmet edeceğini bile düşündük. Bu görüş saldırı Teorisi Teorisi başlığı taşıyan bir dizi makalenin yer aldığı bir kitapta cisimleştirdi. İddia şuydu: Mademki Partimiz Alman proletaryasının gerçek yığın partisidir, 'her yerde düşmanla çatışmanın bir yolunu bulup onları vurmaliyiz.'”*

(*Çağdaşların Gözüyle Lenin*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2000)

Heckert tam güvendedir kendine. *Lenin* de bu hareketi onaylayacaktır. Böyle düşünür.

Lenin'le buluşur... *Lenin*, “*hafif alaycı bir sesle*

-Haydi yoldaş Heckert “dedi “Orta Almanya'daki kahramanca maceralarınızı anlatın bize.”

Lenin daha sonra şunları söyler, “*Bu işe nasıl kalkıştığınıza şaşıyorum. Siz provokasyona geldiniz. Esaslı bir dayak atıldı size. Parti bunu çok pahalıya ödeyecek. Bu konuşmada Lenin daha sonra şunları söyledi. Üçüncü Kongre’de (Komintern’in üçüncü Kongresi) tekrarlayacağı düşünceleri açıkladı. Bolşevikler Rusya’da kazanmış ve iktidarı ele geçirmişlerdi. Çünkü onlar yalnız işçi sınıfının çoğunluğunu değil, orduyu da hatta köylülüğün ezici çoğunluğunu da yanına çekmeyi başarmışlardı.*”

12 Eylül’e bir de burdan bakmak gerekli.

20 Eylül Cumartesi

BirGün gazetesinin birinci yaprağında şu yazı var. “*Adalet, Evlilik, Kardeşlik Yolunda 6000 Adım. BirGün’de 6000inci adımı attık. Daha bu ne ki? Beraberce nice adımları atacağız. Yolumuzu kesmeye, bizi yoldan çıkarmaya çalışacaklar; yılmayacağız. 6000 adımdır bizi yalnız bırakmayan tüm yol arkadaşlarımıza selam olsun.*”

BirGün’ ün yol arkadaşlarından biri de benim. BirGün’ü her gün alıyorum.

Ne kadar zorlukla mücadele ettiklerini biliyorum. *İnsancıl’ın* çektiği sıkıntıları *BirGün* de çekiyor.

Nasıl *İnsancıl* görmezden geliniyorsa, *BirGün* de öyle görmezden geliniyor.

Biz direndik. *BirGün* de direniyor.

Kutluyorum *BirGün’de* direnenleri.

Ruhi Su

22 Eylül Salı

Ruhi Su’yu dinliyorum. O yar gelir.

*“O yar gelir yazıya bana gül olur / yar yar
Yüzün görsem tutulur dilim lal olur / Aşka
düşen divane gezer deli olur.”*

Aşk... ayrılık üstüne söylenmiş türkülerin en güzeli

Aşık, evlerine gide gele usanır. El kızını yar sanmıştır. O yar, yüreğine hançer vurur aşkın. Ama o hançer gül olur.

Aşkın son dileği sevdiği üstünedir. “*Ben ölürsem sağ olsun sevdiceğim*” der.

Ruhi, derinden gelen sesiyle doğru bir biçimde yorumlar.

Aşık onurlu bir aşıktır. Hançerlense bile büyük düşünür... o ölümü düşünür ama sevdiği yaşmalıdır.

Abone ol
insancıl yayınları

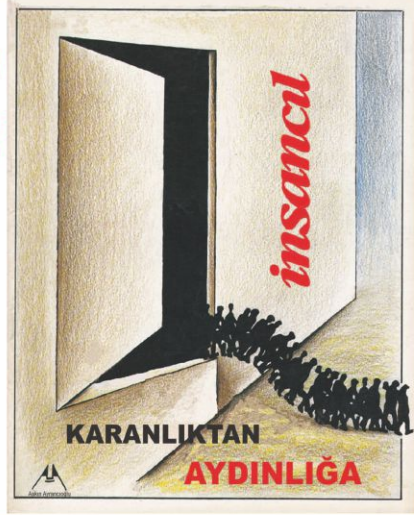
BERRİN TAŞ

Cahit Sıtkı Tarancı
Ziya Osman Saba

Anma Etkinliği 21.06.2016

*Karşılıksız, çıkar gözetmeksizin
kurulan bir arkadaşlık...*

*Asıl başarı göçüp gittikten sonra
ardında bir eser bırakabilmektir...*

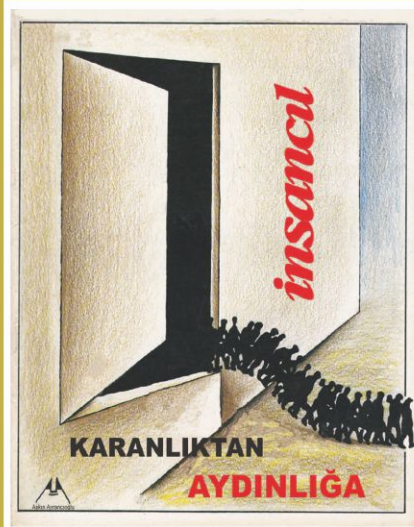
CENGİZ GÜNDOĞDU

Güngör Gençay

Anma Etkinliği 21.04.2016

*O sofraya zihinsel bakımdan
çok varıl olurdu...*

*Türkiye Sosyalist Hareketindeki
estetik insan yoksunluğu...*

insancıl

Yayınlarımıza ulaşabilirsiniz...

ISSN 1300-4158

9 771300 415009 01

